

รายงานผลการศึกษา
สภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร
ในพื้นที่โครงการหลวง 16 แห่ง

โดย
ดร.กมล งามสมสุข
รศ.ดร.นรินทร์ชัย พัฒนพงศา
คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

สิงหาคม 2539

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
Highland Research and Development Institute (Public Organization)

คำนำ

รายงานผลการศึกษานี้ เป็นความร่วมมือระหว่าง ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตร และภาควิชาส่งเสริมและเผยแพร่การเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยได้จัดทำขึ้นตามความประสงค์ของกองพัฒนาเกษตรที่สูง สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่ต้องการนำไปใช้ประกอบการวางแผนและประเมินผลการปฏิบัติงาน การศึกษารอบคลุมเฉพาะลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวง 16 แห่งที่ส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจได้เข้ามาให้ความช่วยเหลือในการดำเนินงานพัฒนาเพียงบางประการ รายงานฉบับนี้จึงอาจขาดแง่มุมทางเศรษฐกิจและสังคมในหลาย ๆ ด้าน แต่อย่างไรก็ตาม รายงานฉบับนี้ได้ครอบคลุมเนื้อหาทางเศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญ ๆ ไว้อย่างครบถ้วนตามที่กองพัฒนาเกษตรที่สูงต้องการ

เนื้อหาของรายงานจะกล่าวถึงภาพรวมลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่โครงการหลวงทั้ง 16 แห่ง ในบางแง่มุมที่สำคัญ รายงานได้แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างโครงการพัฒนา เฒ่า และฐานะของเกษตรกร ส่วนแง่มุมที่อาจมีความสำคัญน้อยแม้รายงานไม่ได้กล่าวบรรยายถึงความแตกต่างข้างต้น ผู้อ่านก็สามารถหารายละเอียดได้จากข้อมูลในตารางภาคผนวก

อนึ่ง ในการดำเนินการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้รับความสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการวางแผนและดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากคุณสุทัศน์ ปลื้มปัญญา ผู้อำนวยการกองพัฒนาเกษตรที่สูง และคุณวินัย สุขสำราญ นักวิชาการของกองพัฒนาเกษตรที่สูงเป็นอย่างดียิ่ง นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้รับความร่วมมือประสานงานในพื้นที่ระหว่างการเก็บข้อมูลภาคสนามจากหัวหน้าศูนย์พัฒนาโครงการหลวงและเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทั้ง 16 แห่งเป็นอย่างดี ผู้วิจัยใคร่ขอขอบพระคุณและขอบคุณไว้ ณ ที่นี้ด้วย ปราศจากท่านเหล่านี้รายงานฉบับนี้คงไม่เสร็จสิ้นสมบูรณ์ได้ ผู้วิจัยใคร่ขอบคุณคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่อนุญาตให้ผู้วิจัยได้ใช้เวลาส่วนหนึ่งมาทำงานวิจัยนี้ อีกทั้งยังอำนวยความสะดวกด้านอื่น ๆ ด้วยดีอีกส่วนหนึ่งด้วย

ดร.กมล งามสมสุข

รศ.ดร.นรินทร์ชัย พัฒนพงศา

ผู้ดำเนินการวิจัย

สิงหาคม 2539

สารบัญ

หัวข้อเรื่อง	หน้า
รายงานฉบับย่อสำหรับผู้บริการ (Executive Summary)	ง
1. บทนำ	1
1.1 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	5
1.2 วิธีการศึกษา	5
2. สภาพทั่วไปของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 16 แห่ง	13
3. ผลการสำรวจสถานะเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวง 16 แห่ง	17
3.1 โครงสร้างพื้นฐานและบริการของรัฐ	17
3.2 สถานการณ์โรคเอดส์และยาเสพติด	22
3.3 ประชากร	23
3.4 ลักษณะที่อยู่อาศัย	38
3.5 แหล่งน้ำดื่ม-น้ำใช้	40
3.6 การถือครองทรัพย์สินบางประการของครัวเรือนเกษตรกร	41
3.7 การถือครองที่ดินของเกษตรกร	44
3.8 การประกอบอาชีพของเกษตรกร	46
3.9 รายได้ของครัวเรือนเกษตรกร	50
3.10 รายจ่ายของครัวเรือนเกษตรกร	55
3.11 ภาวะหนี้สินและการออมของเกษตรกร	56
3.12 การใช้ที่ดินและถ่านของครัวเรือนเกษตรกร	58
3.13 การมีส่วนร่วมในสังคม	59
3.14 ทักษะคติของเกษตรกรต่อผู้นำและเจ้าหน้าที่ของรัฐ	60
4. ประเด็นเสนอแนะ	62
บรรณานุกรม	66
ตารางผนวก	67
แบบสอบถามเกษตรกร	108
แบบสอบถามผู้นำกลุ่มบ้าน	115

รายงานฉบับย่อสำหรับผู้บริหาร
(Executive Summary)

รายงานฉบับย่อนี้มุ่งที่จะให้บุคคลากรในระดับผู้บริหารได้รับทราบสถานะเศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญ ๆ ของเกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวงทั้ง 16 แห่ง เพื่อนำไปใช้ประโยชน์และเป็นข้อคิดในการวางแผนพัฒนาต่อไป รายงานส่วนนี้จึงสรุปเฉพาะประเด็นสำคัญ ๆ ที่ผู้บริหารควรพิจารณาสำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมสามารถหาได้จากรายงานฉบับสมบูรณ์

การศึกษาสถานะเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาวางแผนการพัฒนาและติดตามและประเมินผลการดำเนินงานด้านการพัฒนาของของส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจในพื้นที่โครงการหลวงจำนวน 16 แห่งซึ่งประกอบด้วย ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยโป่ง ห้วยน้ำริน ห้วยน้ำขุ่น ปิงคำ แม่สะเรียง แม่ตาน้อย ปางอุ๋ง ม่อนแงะ ห้วยตึก อย่างาง อินทนนท์ ขุนวาง แม่แะ ป่าเมี่ยง หนองหอย และพระบาทห้วยต้ม การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ (1) เพื่อศึกษาสาธารณูปโภคและบริการของรัฐที่มีอยู่แล้ว (2) เพื่อสำรวจค่าตัวแปรต่าง ๆ บางประการที่เป็นตัวชี้สถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร และ (3) เพื่อเสนอแนะประเด็นทางเศรษฐกิจและสังคมที่ควรพิจารณาสำหรับการวางแผนพัฒนาในอนาคต

การสำรวจดำเนินการ โดยการสัมภาษณ์เกษตรกรและผู้นำเกษตรกรตามแบบสอบถามที่กำหนดเพื่อให้ได้ข้อมูลทั้งในระดับครัวเรือนเกษตรกรและข้อมูลกลุ่มบ้าน การคัดเลือกตัวอย่างเกษตรกรดำเนินการโดยวิธี Stratified Random Sampling ให้ครอบคลุมเกษตรกรเผ่าต่าง ๆ ตามสัดส่วนจำนวนประชากร กลุ่มบ้านที่ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาในระดับต่าง ๆ และฐานะของเกษตรกร 3 ระดับ สำหรับผู้นำกลุ่มบ้านนั้นสำรวจจากกลุ่มบ้านที่ทำการคัดเลือกเกษตรกรตัวอย่าง อย่างไรก็ตามเนื่องจากปัญหาผู้นำกลุ่มบ้านไม่อยู่ในเวลาที่สำรวจและปัญหาด้านการสื่อสารทำให้ไม่สามารถสำรวจข้อมูลจากผู้นำกลุ่มบ้านได้ทุกกลุ่มบ้านที่คัดเลือก การศึกษาจึงครอบคลุมตัวอย่างจำนวน 816 ตัวอย่างจาก 88 กลุ่มบ้าน แยกออกเป็นเกษตรกรจำนวน 737 รายและผู้นำกลุ่มบ้าน 79 ราย

การวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยการหาความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย การวิเคราะห์การกระจายรายได้วัดโดยเส้น Lorenz Curve และ Gini-Coefficient (G) ส่วนการวัดความพึงพอใจของเกษตรกรต่อบุคคลต่าง ๆ ใช้ระบบการให้คะแนน 1-5 โดย คะแนน 1 หมายถึงความพึงพอใจมาก และถดถอยจนถึง คะแนน 5 ซึ่งหมายถึงไม่พึงพอใจ หลังจากนั้นก็นำมาหาค่าเฉลี่ยเพื่อวัดความพึงพอใจรวมของเกษตรกรต่อบุคคลรายใด ๆ

ผลการศึกษาด้านโครงสร้างพื้นฐานหรือสาธารณูปโภคและบริการต่าง ๆ ของรัฐ ได้พบว่า รัฐได้พยายามตัดหรือปรับปรุงถนนในพื้นที่โครงการหลวงทั้ง 16 แห่งเป็นจำนวนมาก แต่สภาพถนนภายในกลุ่มบ้านหรือถนนที่เข้าถึงกลุ่มบ้านส่วนใหญ่มีสภาพเป็นถนนดินหรือลูกรัง ซึ่งมีปัญหาการสัญจรในช่วงฤดูฝนโดย มีเพียงร้อยละ 18 ของกลุ่มบ้านเท่านั้นที่มีถนนลาดยางเข้าถึง ร้อยละ 74 ของกลุ่มบ้านที่สำรวจมีสถานีอนามัยประจำอยู่ในกลุ่มบ้าน แต่อย่างไรก็ตามสถานีอนามัยต่าง ๆ เหล่านี้บางแห่งยังมีปัญหาการให้บริการที่ไม่ต่อเนื่อง บางแห่งยังขาดแคลนหมอนหรือพยาบาลประจำ ส่วนค่าน้ำประปาในร้อยละ 90 ของกลุ่มบ้านที่สำรวจระบุว่าไม่มีน้ำประปาหมู่บ้านหรือประปาภูเขาใช้ แต่เป็นการต่อน้ำมาจากภูเขาโดยตรงไม่มีการปรับปรุงด้านความสะอาดที่ถูกสุขอนามัยสำหรับการใช้ดื่มอย่างปลอดภัยแต่อย่างใด

ประมาณร้อยละ 63 ของกลุ่มบ้านที่สำรวจมีโรงเรียนอยู่ในกลุ่มบ้าน ร้อยละ 29 เป็นโรงเรียนที่มีการสอนที่ค่อนข้างไม่ปกติ (ปีหนึ่งเปิดสอนไม่ครบทุกชั้นเรียน) อีกร้อยละ 34 จึงเป็นโรงเรียนที่มีการเรียนการสอนแบบปกติ ลักษณะเช่นนี้อาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการศึกษาของเกษตรกรได้

การคมนาคมและการสื่อสารในพื้นที่โครงการหลวงทั้ง 16 แห่งยังคงเป็นปัญหาอยู่มาก มีเพียงร้อยละ 18 และ 19 ของกลุ่มบ้านที่สำรวจเท่านั้นที่มีรถโดยสารประจำทางวิ่งผ่านและมีโทรศัพท์สาธารณะใช้ แต่เที่ยววิ่งของรถประจำทางส่วนใหญ่ยังไม่แน่นอนขึ้นกับจำนวนผู้โดยสาร ส่วนโทรศัพท์สาธารณะก็ยังมีปัญหาขาดข้อง สัญญาณคลื่นถูกรบกวนหรืออ่อนอยู่บ่อยครั้ง

โรคเอดส์ไม่ได้เป็นปัญหาเฉพาะในเมืองเท่านั้น หากแต่ได้ระบาดเข้าไปถึงในชนบทอีกด้วย ผลการศึกษาพบว่า ร้อยละ 22 ของกลุ่มบ้านที่สำรวจรายงานว่ามิได้เสียชีวิตเนื่องจากโรคเอดส์โดยมีค่าเฉลี่ยประมาณ 2 คนต่อกลุ่มบ้าน ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 71) เป็นชาย

ปัญหาสุขภาพจิตยังคงมีอยู่ ประมาณร้อยละ 67 ของกลุ่มบ้านรายงานว่ายังมีผู้ติดยาเสพติดอยู่ โดยเฉลี่ย มีถึง 10 คนต่อกลุ่มบ้าน ร้อยละ 86 ของผู้ติดยาเสพติดเป็นการติดยาฝิ่น แต่ก็มีเกษตรกรส่วนหนึ่ง (ร้อยละ 14) หันมาใช้ผงขาวหรือเฮโรอีน ซึ่งฝิ่นที่เกษตรกรใช้นั้นส่วนใหญ่มาจากการซื้อ การปลูกฝิ่นใช้เองมีน้อย (ประมาณร้อยละ 6 ของกลุ่มบ้านที่สำรวจ)

ข้อมูลด้านประชากรชี้ชัดว่าประชากรในวัยเรียน (อายุ 7-12 ปี) ร้อยละ 11 ยังไม่ได้เข้าเรียน ส่วนประชากรที่มีอายุ 13 ปีขึ้นไปส่วนใหญ่ (ร้อยละ 51) ไม่ได้รับการศึกษา โดยภาพรวมแล้วอัตราการเพิ่มของประชากรยังคงเป็นบวกเนื่องมาจากอัตราการเกิดที่สูง (ร้อยละ 3.02 ต่อปี) แม้มีการอพยพออกในอัตราที่สูงแล้วก็ตาม แต่ก็มีประชากรอีกส่วนหนึ่งย้ายครัวเรือนเข้าชุมชน ปิรามิดประชากรมีลักษณะ

ฐานกว้างและยอดแหลมอย่างเห็นได้ชัด แสดงว่ามีแรงกดดันทางด้านประชากรสูง อย่างไรก็ตาม พีรามิดประชากรของบางศูนย์พัฒนาและเผ่าเริ่มมีฐานชั้นล่างสุดแคบลงบ้างแล้ว

อนึ่ง การสำรวจได้พบว่าประชากรที่อพยพเคลื่อนย้ายครัวเรือนมักมีการก่อสร้างกลุ่มบ้านใหม่ ๆ หรือขยายบ้านเรือนออกไปนอกเขตบ้านเรือนดั้งเดิมทำให้ต้องมีการตากกลางแจ้งป่าเพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัยและทำกิน โดยเฉพาะกลุ่มเกษตรกรชาวอีโก้และมุเซอ

การศึกษาด้านลักษณะของบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของเกษตรกรโดยทั่วไปพบว่าเกษตรกรมีการสร้างบ้านเรือนโดยใช้วัสดุที่คงทนถาวรเป็นส่วนใหญ่ กล่าวคือมุงหลังคาด้วยกระเบื้องหรือสังกะสี ฝาบ้านและพื้นบ้านเป็นไม้กระดาน มีเกษตรกรส่วนน้อยที่ก่อสร้างบ้านเรือนที่ไม่คงทนถาวรโดยการมุงหลังคาด้วยหญ้าคาหรือใบไม้ และฝาบ้านและพื้นบ้านทำด้วยไม้ไผ่หรือไม้ซาง กลุ่มเกษตรกรพวกนี้ได้แก่กลุ่มเผ่าอีโก้และมุเซอ ประการนี้ชี้ให้เห็นว่าเกษตรกรทั้งสองกลุ่มยังคงมีการเคลื่อนย้ายบ้านเรือนอยู่เสมอ อย่างไรก็ตาม กลุ่มเกษตรกรเผ่ามุเซอได้เริ่มมีการก่อสร้างบ้านเรือนที่คงทนถาวรมากยิ่งขึ้นแล้ว

ร้อยละ 71 ของเกษตรกรที่สำรวจรายงานว่ามีส่วนร่วมใช้ และเป็นส่วนหนึ่งที่ปลูกสุขอนามัย อีก ร้อยละ 29 ยังไม่มีส่วนร่วมใช้หรือเป็นส่วนที่ไม่ถูกสุขอนามัย

เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 77) ใช้น้ำดื่มจากน้ำประปาหมู่บ้านหรือประปาภูเขา อีกส่วนหนึ่งอาศัยน้ำจากบ่อน้ำตื้น และประชากรอีกร้อยละ 5 ยังคงดื่มน้ำจากลำห้วยและลำธารที่ไม่มีความสะอาดเพียงพอ อีกทั้งน้ำประปาหมู่บ้านก็ยังไม่มีความสะอาดถูกสุขอนามัยพร้อมดื่ม บางแห่งเกษตรกรก็ไม่สามารถใช้ดื่มได้

หากพิจารณาจากสัดส่วนเกษตรกร 100 ครัวเรือนจะพบว่าเกษตรกรที่สำรวจจะครอบครองวิทยุ รถจักรยานยนต์ และรถยนต์จำนวน 62 เครื่อง 42 และ 28 คันตามลำดับ เกษตรกรชาวเผ่าแม้มีการครอบครองรถยนต์มากที่สุด (70 คัน/100 ครัวเรือน) จากดัชนีวัดความมั่งคั่งของเกษตรกรที่สร้างขึ้นชี้ให้เห็นว่า เกษตรกรชาวเผ่าและไทยพื้นเมืองมีความมั่งคั่งสูงกว่าเผ่าอื่น ๆ มาก เกษตรกรในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย ชูนาง อินทนนท์ และแม่สะเมิงมีความมั่งคั่งอยู่ในระดับสูง และเป็นที่น่าสังเกตว่าเกษตรกรจากศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำรินซึ่งมีราษฎรได้รวมเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่ำสุดแต่มีดัชนีความมั่งคั่งอยู่ในระดับสูงพอสมควร แสดงว่าเป็นศูนย์พัฒนาที่มีการเจริญเติบโตที่น่าสนใจ นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มเกษตรกรที่ยากจนจะมีดัชนีความมั่งคั่งน้อยกว่ากลุ่มฐานะอื่น ๆ มาก

การศึกษาทางด้านการศึกษาที่ค้นชี้ให้เห็นว่า เกษตรกรมีการซื้อขายที่ดินกันแล้ว และยังมี การบุกรุกทำถายป่าเพื่อให้ได้มาซึ่งที่ดินทำกินกันอยู่ ประกอบกับมีแรงกดดันทางด้านประชากร จึงเป็น

ที่คาดหมายได้ว่าการบุกกรุกทำลายป่าในอนาคตจะมีมากขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ยกเว้นแต่ว่าจะมีมาตรการอันเหมาะสมในการป้องกันการซื้อขายที่ดินและการลดแรงกดดันด้านประชากร

เกษตรกรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเพาะปลูกควบคู่ไปกับการรับจ้าง การเลี้ยงสัตว์และการทำอุตสาหกรรมในครัวเรือนซึ่งมีน้อย เกษตรกรจำนวนหนึ่งมีการเพาะปลูกพืชผักและไม้ผล ไม้ผลส่วนหนึ่งยังไม่ให้ผลผลิตแต่จะทยอยให้ผลผลิตในอนาคตอันใกล้นี้ ปัจจุบันเกษตรกรมีปัญหาทางด้านโรคและแมลง และปัญหาความตกต่ำของราคาพืชผล ความผันแปรของราคาผลผลิต (โดยเฉพาะพืชผักและไม้ผล) เป็นปัญหาการตลาดที่สำคัญและต้องการการแก้ไขอย่างเร่งด่วนทั้งในปัจจุบันและอนาคต

การศึกษาด้านรายได้ของเกษตรกรพบว่า โดยเฉลี่ยเกษตรกรมีรายได้รวมต่อครัวเรือนเป็น 54,858 บาท รายได้รวมเฉลี่ยในแต่ละศูนย์พัฒนาและเผ่ามีความแตกต่างกัน เกษตรกรที่มีรายได้รวมประมาณ 30,000 บาทต่อครัวเรือนหรือต่ำกว่าจัดเป็นเกษตรกรที่มีฐานะยากจน หากเปรียบเทียบตามศูนย์พัฒนาพบว่า เกษตรกรของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำริน แม่ลาน้อย ห้วยโป่ง แม่สะเรียง และพระบาทห้วยต้ม มีรายได้รวมเฉลี่ยเท่ากับกลุ่มยากจน เมื่อพิจารณาค่าเผ่าพบว่าเผ่าปะห่อง กะเหรี่ยง มูเซอ และละว้ามีรายได้รวมเฉลี่ยอยู่ในระดับกลุ่มคนยากจนด้วยเช่นกัน

พิจารณาค่ารวมของรายได้ จึงเป็นที่น่าทึ่งที่รายได้รวมต่อครัวเรือนให้แก่เกษตรกรได้มากที่สุด(อาจเป็นปีที่จึงมีราคาสูง) รองลงไปเป็นเมี่ยง/ชา พลับ ไม้ดอก/ไม้ประดับ พืชผัก และ กะหล่ำปลี แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ในปีที่ทำการสำรวจนี้ราคากะหล่ำปลีตกต่ำ(บางปีสูงมาก) เกษตรกรหยุดผลิตไปเป็นจำนวนมาก หากเป็นปีปกติแล้วจะเป็นที่คาดหมายได้ว่า กะหล่ำปลีอาจทำรายได้รวมเฉลี่ยต่อครัวเรือนในระดับเทียบเคียงได้กับขิง แต่การปลูกขิงและกะหล่ำปลีมีส่วนเกี่ยวข้องกับการบุกกรุกทำลายป่า การพัฒนาจึงต้องให้ความสนใจต่อพืชทั้งสองอย่างระมัดระวัง

พิจารณาจากค่า Gini-Coefficient ที่ใช้วัดการกระจายรายได้แสดงว่า เกษตรกรของศูนย์พัฒนาห้วยน้ำริน และห้วยโป่งมีการกระจายรายได้ที่ดี แต่มีรายได้รวมเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำสุด จัดเป็นกลุ่มที่มีความเสมอภาคทางด้านความจนเช่นเดียวกับเผ่าปะห่อง แต่ในบรรดาศูนย์พัฒนาต่าง ๆ นั้น ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงม่อนเงาะจัดเป็นศูนย์พัฒนาที่ดีที่สุดเมื่อพิจารณาทางด้านรายได้เนื่องจากมีรายได้เฉลี่ยในระดับปานกลางและมีการกระจายรายได้ที่ดี (ชาวเผ่ามีการกระจายรายได้ที่แย่ที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับเกษตรกรเผ่าอื่น ๆ ส่งผลให้ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางอุ๋ง ขุนวาง ปิงคำ และแม่สะซึ่งมีชาวเผ่าอาศัยอยู่มากมีการกระจายรายได้ที่ไม่ดีตามไปด้วย)

ครัวเรือนเกษตรกรมีรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคโดยเฉลี่ยประมาณ 25,884 บาทต่อครัวเรือน ในจำนวนนี้ร้อยละ 57 เป็นรายจ่ายค่าอาหาร อีกร้อยละ 14, 10, 11 และ 7 เป็นค่าเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ค่ารักษาพยาบาล ค่าการศึกษา และค่าอุปโภคบริโภคอื่น ๆ ตามลำดับ

เกษตรกรร้อยละ 55 เป็นผู้มีหนี้ ซึ่งโดยเฉลี่ยมีหนี้สิน 17,679 บาทต่อครัวเรือน ส่วนใหญ่เกษตรกรใช้สินเชื่อจากแหล่งที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน แต่การใช้สินเชื่อจากรายจากแหล่งนี้จะน้อยกว่าแหล่งที่เป็นสถาบันทางการเงินเป็นที่น่าสังเกตว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้สินเชื่อจากสถาบันการเงินเพื่อการลงทุนทางการเกษตร แต่สินเชื่อจากแหล่งที่ไม่ใช่สถาบันการเงินจะใช้เพื่อการบริโภคและใช้สอยภายในครัวเรือน โดยคอกเบี้ยจากแหล่งที่ไม่ใช่สถาบันการเงินจะเป็น 3 เท่าของแหล่งที่เป็นสถาบันการเงิน

ร้อยละ 94 ของเกษตรกรใช้พื้นที่เป็นแหล่งพลังงานในการประกอบอาหาร ให้ความอบอุ่น และทำอุตสาหกรรมในครัวเรือน ประมาณเพียงร้อยละ 9 ของเกษตรกรมีการใช้ถ่านเป็นแหล่งพลังงาน โดยเฉลี่ยเกษตรกรมีการใช้พื้นที่ 6.11 ลูกบาศก์เมตรต่อครัวเรือน ส่วนกลุ่มผู้ใช้ถ่านจะใช้ถ่านประมาณ 11.25 กระสอบต่อครัวเรือน

เกษตรกรมีส่วนร่วมในงานสังคมด้วยดี การร่วมกิจกรรมทางศาสนามีมากที่สุด (25 วันต่อปีต่อครัวเรือน) รองลงไปเป็นงานพัฒนาหมู่บ้าน งานตอบแทนเพื่อนบ้าน และงานประเพณี ชาวอียิปต์มีการร่วมกิจกรรมทางศาสนาดีที่สุด (เฉลี่ยสัปดาห์ละ 1 วัน) ส่วนชาวไทยพื้นเมืองร่วมงานประเพณีต่าง ๆ มากที่สุด ชาวเม็กซิกันและจีนมีส่วนร่วมในงานสังคมน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ

การศึกษาด้านทัศนคติของเกษตรกรต่อบุคคลต่าง ๆ พบว่าโดยเฉลี่ยเกษตรกรมีทัศนคติที่ดีในระดับปานกลาง แต่เจ้าหน้าที่ประมง ป่าไม้ พัฒนาที่ดิน ตำรวจ และปศุสัตว์ได้รับความพึงพอใจค่อนข้างน้อย การปฏิบัติงานในอาณาเขตของเจ้าหน้าที่จึงต้องคำนึงถึงทัศนคติของเกษตรกรด้วย โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ที่กล่าวถึงข้างต้นนี้

ผลจากการศึกษาค้นคว้าที่ผ่านมา ปรากฏเด่นชัดว่ามีประเด็นทางเศรษฐกิจและสังคมบางประการที่ควรพิจารณาสำหรับการวางแผนพัฒนาในอนาคตดังนี้

1. การปรับปรุงและคัดลอก แม้มีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการ แต่การดำเนินการดังกล่าวมีผลกระทบอื่น ๆ ที่สำคัญ โดยเฉพาะผลกระทบต่อการบุกรุกทำลายป่า การดำเนินการควรต้องทำควบคู่ไปกับการปลูกจิตสำนึกให้เกษตรกรมีความรับผิดชอบต่อสภาวะสิ่งแวดล้อมและสังคม
2. การควบคุมการเพิ่มขึ้นของประชากร การศึกษาด้านประชากรได้พบว่ามีความกดดันด้านประชากรที่จะทำให้เกิดความต้องการใช้ที่ดินเพิ่มมากขึ้นในอนาคต การเพิ่มของประชากรมีสาเหตุมา

จากอัตราการเกิดและการอพยพย้ายถิ่นของประชากร จึงมีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมอัตราการเกิดและการอพยพย้ายเข้ามาตั้งบ้านเรือนของเกษตรกร

3. การศึกษา พบว่าประชากรในวัยเรียนที่อาจจะยังไม่ได้หรืออาจจะไม่ได้รับการศึกษายังมีอยู่อีกประมาณร้อยละ 11 และพบด้วยว่ามากกว่าร้อยละ 50 ของเกษตรกรที่มีอายุ 13 ปีขึ้นไปที่ไม่ได้รับการศึกษาเนื่องจากสวัสดิการด้านการศึกษา (โรงเรียน) อาจจะไม่พอเพียง

4. การปรับปรุงสุขอนามัย การสำรวจได้พบว่าแหล่งน้ำดื่มของเกษตรกรยังไม่มีความสะอาดและปลอดภัยเพียงพอ เกษตรกรอีกประมาณร้อยละ 29 ยังไม่มีหรือมีตัวที่ไม่ถูกสุขอนามัยใช้ การปรับปรุงความสะอาดของน้ำดื่มจึงเป็นความจำเป็นอย่างเร่งด่วนตามด้วยการรณรงค์ด้านการมีส่วนร่วมที่ถูกสุขอนามัย

5. การบุกรุกทำลายป่า เนื่องจากยังพบว่ายังมีเกษตรกรทำการบุกรุกทำลายป่าอยู่ นอกจากนี้ยังเริ่มมีการซื้อขายที่ดิน ประกอบกับมีแรงกดดันทางด้านประชากร แนวโน้มการซื้อขายที่ดินจะมีมากขึ้นในอนาคต หากไม่มีมาตรการป้องกันและแก้ไขที่เหมาะสม การบุกรุกทำลายป่าก็จะมีมากขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

6. การประกอบอาชีพ การเพาะปลูกพืชผักและไม้ผลของเกษตรกรประสบปัญหาโรคและแมลง และราคาผลผลิตตกต่ำ ไม้ผลจำนวนหนึ่งยังไม่ให้ผลผลิต แต่จะให้ผลผลิตในอนาคตอันใกล้นี้ขณะนี้ก็มีปัญหาด้านตลาดอยู่แล้ว ในอนาคตปัญหาจะยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น การแก้ปัญหาโรคและแมลงโดยใช้สารเคมีนั้นควรได้รับการคุ้มครองและเปลี่ยนแปลงวิธีการ ส่วนการแก้ปัญหาการตลาดนั้นการค่อย ๆ ปรับให้เกษตรกรเข้ามาดำเนินการตลาดเองให้มากขึ้นน่าจะเป็นทางออกที่ดี

7. กลุ่มที่ควรให้ความสนใจพิเศษ ทั้งนี้การศึกษาพบว่ากลุ่มเกษตรกรที่มีความอ่อนแอทางด้านเศรษฐกิจและสังคม และกลุ่มที่น่าจะก่อให้เกิดผลกระทบที่ไม่พึงปรารถนาต่อสังคม เป็นกลุ่มที่ควรได้รับความสนใจเป็นพิเศษ กลุ่มที่มีความอ่อนแอทางเศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญได้แก่ กลุ่มเกษตรกรที่ยากจน กลุ่มเกษตรกรเผ่าอื้อก็้อ มูเซอและปะหรั่ง และเกษตรกรของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำริน ห้วยโป่งและห้วยน้ำซุ่นที่ควรให้ความช่วยเหลือให้มาก ทางด้านกลุ่มที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบที่ควรให้ความสนใจคือกลุ่มเกษตรกรชาวเมี้ยวและละว้าที่ควรระมัดระวังการเพิ่มของประชากรและการบุกรุกทำลายป่า

1. บทนำ

โครงการหลวงเป็นโครงการส่วนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งได้จัดตั้งขึ้นเมื่อพ.ศ. 2512 เพื่อพัฒนาเกษตรที่สูง ผลการปลูกพืชเสพคิดและอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธาร โดยมีพระราชประสงค์จะทรงช่วยชาวไทยภูเขาในท้องถิ่นทุรกันดาร ให้มีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น โครงการหลวงมีวัตถุประสงค์อยู่ 5 ประการคือ

1. ช่วยชาวเขาเพื่อมนุษยธรรม
2. ช่วยชาวเขาโดยลดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ คือป่าไม้และต้นน้ำลำธาร
3. กำจัดการปลูกฝิ่น
4. รักษาดิน และใช้พื้นที่ให้ถูกต้อง คือให้ป่าอยู่ในส่วนที่ควรเป็นป่า และทำไร่ทำสวนในส่วนที่ควรเพาะปลูก อย่าให้ส่วนทั้งสองนี้รุกรานซึ่งกันและกัน
5. ผลผลิตที่ผลเพื่อเพิ่มประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ประเทศ

โครงการหลวงได้จัดตั้งศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขึ้นในพื้นที่ต่าง ๆ ของภาคเหนือรวม 5 จังหวัด คือ เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน แม่ฮ่องสอน และพะเยา จนถึงปี 2539 โครงการหลวงมีศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทั้งสิ้น 31 แห่ง และสถานีวิจัยอีก 4 แห่ง รวมเป็น 35 แห่ง ครอบคลุมพื้นที่ 20 อำเภอ ของ 5 จังหวัด คังกล่าว ศูนย์พัฒนาส่วนใหญ่อยูในจังหวัดเชียงใหม่ (ดูตารางที่ 1 ประกอบ) ส่วนสถานีวิจัยทั้ง 4 แห่ง นั้นตั้งอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ทั้งสิ้น สถานีวิจัยเหล่านี้นอกจากจะทำการศึกษาวิจัยเป็นหลักแล้ว ยังทำหน้าที่ด้านการพัฒนาควบคู่กันไปด้วย

ในระยะเริ่มแรกการดำเนินงานโครงการหลวงได้ใช้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ ต่อมากระทรวงเกษตร สหรัฐอเมริกาและได้วันได้ให้ทุนสนับสนุน และมีรประเทศต่างๆ ได้ทูลเกล้าฯถวายพันธุ์พืชเมืองหนาวและให้การสนับสนุนด้านต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก มีอาสาสมัครจากมหาวิทยาลัยและหน่วยงานต่าง ๆ มาช่วยดำเนินงานถวาย ส่งผลให้การปฏิบัติงานก้าวหน้าแพร่หลายออกไป เมื่อเดือนมีนาคม 2535 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯให้โครงการหลวงเปลี่ยนสถานภาพ โดยจดทะเบียนเป็น “มูลนิธิโครงการหลวง”

รัฐบาลไทยได้มองเห็นความสำคัญของโครงการหลวงและการพัฒนาการเกษตรบนที่สูง จึงจัดตั้งกองพัฒนาเกษตรที่สูงขึ้นเมื่อเดือน มิถุนายน 2535 เพื่อเป็นหน่วยงานรองรับการบริหารงานของโครงการหลวงและเป็นการพัฒนาการเกษตรบนที่สูงเป็นการเฉพาะ นับตั้งแต่ปี 2536 เป็นต้นมา กองพัฒนาเกษตรที่สูง โดยความร่วมมือของหน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจ ได้เข้ามาช่วยเหลือศูนย์พัฒนาโครงการหลวงในด้านการพัฒนาการเกษตร โดยการแบ่งงานและงบประมาณตามความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงาน จนถึงปี 2538 ส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจได้เข้าไปช่วยเหลือการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแล้ว จำนวน 16 แห่ง ครอบคลุมพื้นที่ทั้ง 5 จังหวัด (ตารางที่ 1,2 และรูปที่ 1)

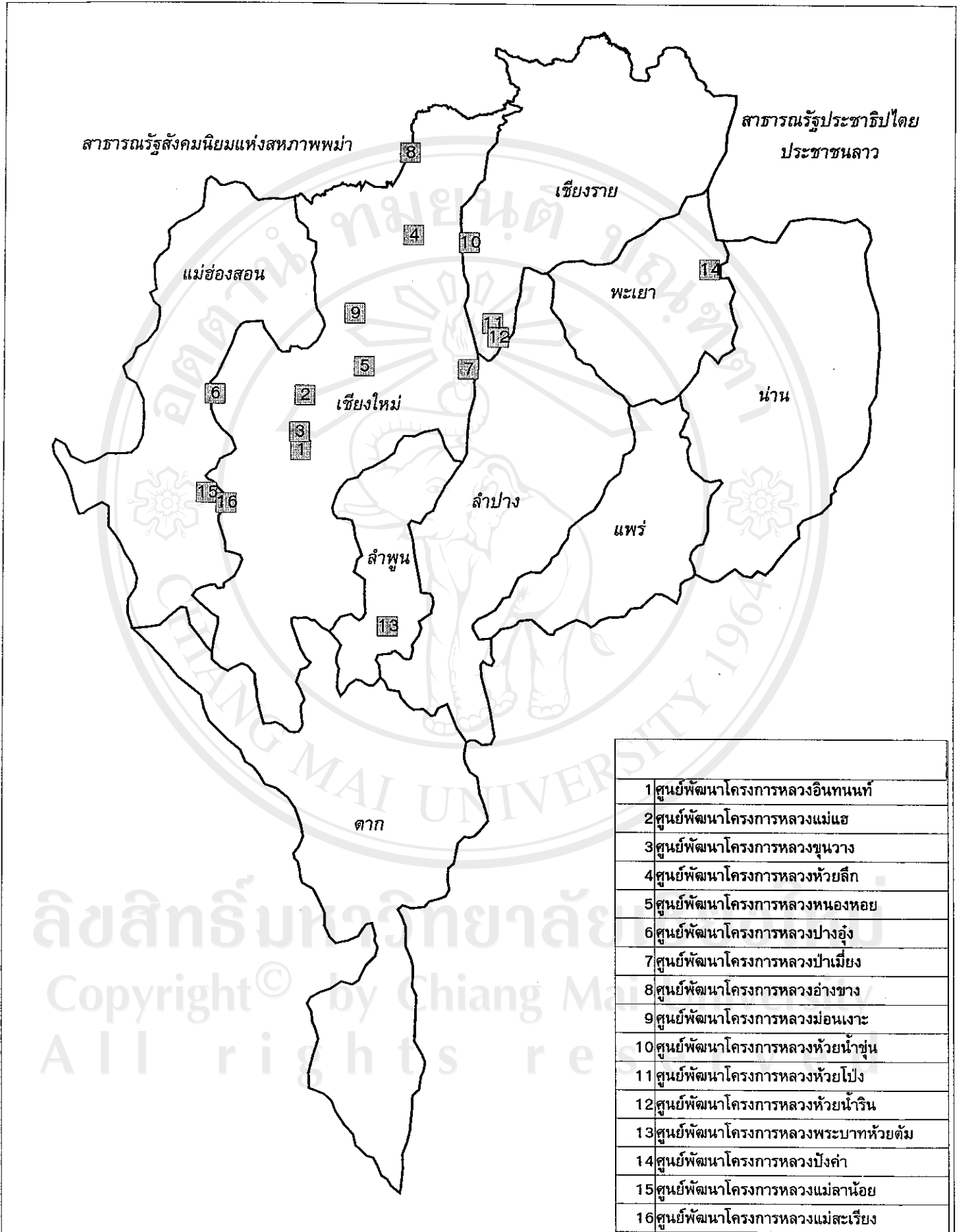
ตารางที่ 1. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทั้งหมดและศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่ส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจให้ความช่วยเหลือในการดำเนินงานจำแนกตามจังหวัดต่าง ๆ

จังหวัด	จำนวนศูนย์พัฒนาฯ	จำนวนศูนย์พัฒนาที่ส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจรองรับ
เชียงใหม่	25	9 (36.00)
เชียงราย	5	3 (60.00)
ลำพูน	1	1 (100.00)
แม่ฮ่องสอน	2	2 (100.00)
พะเยา	1	1 (100.00)
รวม	34	16 (47.06)

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บเป็นร้อยละของจำนวนศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทั้งหมดในแต่ละจังหวัด
ที่มา: กรมการส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม
โครงการหลวง พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2538

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

แผนที่แสดงที่ตั้งศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 16 แห่ง

ตารางที่ 2 รายชื่อศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ปี พ.ศ. ที่ส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจเริ่มให้ความช่วยเหลือในการ
ดำเนินงานพัฒนาและสถานที่ตั้ง

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง	ปี พ.ศ. ที่ส่วนราชการและ รัฐวิสาหกิจรองรับ	สถานที่ตั้ง
1. ห้วยโป่ง	2536	ค.แม่เจดีย์ใหม่ อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย
2. ห้วยน้ำริน	2536	ค.แม่เจดีย์ใหม่ อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย
3. ห้วยน้ำขุน	2536	ค.ท่าก้อ อ.แม่สรวย จ.เชียงราย
4. บึงคำ	2536	ค.ผาช้างน้อย อ.ปง จ.พะเยา
5. แม่สะเรียง	2538	ค.ป่าแม่ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน
6. แม่ตานน้อย	2538	ค.ห้วยห้อม อ.แม่ตานน้อย จ.แม่ฮ่องสอน
7. ปางตุง	2536	ค.แม่ศึก อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่
8. ม่อนจား	2536	ค.เมืองคำ อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่
9. ห้วยลึก	2536	ค.บึงโค้ง อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่
10. อ่างช้าง	2537	ค.แม่จอน อ.ฝาง จ.เชียงใหม่
11. อินทนนท์	2536	ค.บ้านหลวง อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่
12. ขุนวาง	2536	ค.แม่วิน อ.แม่จาง จ.เชียงใหม่
13. แม่แฮ	2536	ค.แม่มาจร อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่
14. ป่าเมี่ยง	2538	ค.เทพเสด็จ อ.คอกสะแกก จ.เชียงใหม่
15. หนองหอย	2536	ค.แม่แรม อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่
16. พระบาทห้วยต้ม	2536	ค.นาทราย อ.ดี จ.ลำพูน

ที่มา: กองพัฒนาเกษตรที่สูง 2539

ในการดำเนินงานส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจที่เกี่ยวข้องกับศูนย์พัฒนาโครงการหลวงนี้จำเป็นต้องมี
การวางแผนงานล่วงหน้าและเมื่อดำเนินงานไปแล้วก็จำเป็นต้องมีการประเมินผลความสำเร็จของการดำเนินงาน
การวางแผนงานและการประเมินผลนั้นจะต้องมีข้อมูลพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรในพื้นที่
ที่ดำเนินงานอย่างเด่นชัด

การศึกษาสถานะเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวงนั้นมีผู้ศึกษาไว้น้อยมาก ที่พบ
คือในปี 2531 สถาบันวิจัยสังคมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้ ศึกษา "การประเมินทางด้านการเกษตรเศรษฐกิจและ
สังคมของการปลูกพืชทดแทนฝิ่นบนพื้นที่สูง" "an agro-socio-economic evaluation of opium replacement,

crops for the highlands)” การศึกษานี้ดำเนินการศึกษาในพื้นที่โครงการหลวง 7 แห่ง ได้แก่ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งหลวง ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ป๋นหลวง ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ต๋าน้อยบน ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ต๋าน้อย สถานีโครงการหลวงอินทนนท์ และสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง การศึกษาครอบคลุมสถานะเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรในพื้นที่ที่ศึกษา การตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชาวเขา การวิเคราะห์การลดลงของการเพาะปลูกฝิ่น การประเมินผลงานของโครงการหลวงในการสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร ตลอดจนผลกระทบของโครงการหลวงต่อรายได้ของครอบครัวชาวเขา ภายหลังจากการศึกษาของสถาบันวิจัยสังคมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2531) แล้วก็ไม่ปรากฏการศึกษาทางด้านสถานะเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรบนพื้นที่โครงการหลวงอีกเลย

การศึกษาของสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2531) มีข้อจำกัดที่ไม่ได้ครอบคลุมพื้นที่ของโครงการหลวงที่ส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจให้ความช่วยเหลือ(รองรับ) ด้านการพัฒนาอยู่ทั้งหมด การศึกษาสถานะเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรให้ครอบคลุมพื้นที่ของโครงการหลวงทั้ง 16 แห่ง เพื่อทราบตัวชี้ (indicator) สถานะเศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญ ๆ บางประการจึงเป็นสิ่งจำเป็น นอกจากนี้การเปรียบเทียบบางแง่มุมของตัวชี้เหล่านี้ก็จะช่วยให้ทราบแนวทางการพัฒนาที่ควรจะเป็นในอนาคตได้อีกด้วย

1.1 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การสำรวจในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานะเศรษฐกิจและสังคมในด้านต่าง ๆ ของครัวเรือนเกษตรกรในพื้นที่ดำเนินงานของโครงการหลวงที่มีส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจรองรับและสนับสนุนรวม 14 ศูนย์ สำหรับใช้ประกอบการวางแผนดำเนินงานและประเมินความก้าวหน้าของโครงการ ในอนาคต เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวนี้ การสำรวจครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ย่อยดังนี้

- 1) เพื่อศึกษาสาธารณูปโภคและบริการต่าง ๆ ของรัฐที่มีอยู่แล้วในพื้นที่ที่ศึกษา
- 2) เพื่อสำรวจค่าตัวแปรต่าง ๆ ที่ชี้ถึงสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรในพื้นที่ดังกล่าว
- 3) เพื่อเสนอแนะประเด็นทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรที่ควรได้รับการปรับปรุงแก้ไขซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาของชุมชนเกษตรกรนั้น ๆ

1.2 วิธีการศึกษา

เพื่อให้การศึกษานี้บรรลุตามวัตถุประสงค์ข้างต้น การศึกษาได้ดำเนินการสำรวจข้อมูลจากผู้นำและเกษตรกรในพื้นที่ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทั้ง 16 แห่ง โดยดำเนินการสำรวจในช่วงเดือนเมษายน-พฤษภาคม 2539 แต่เป็นการสำรวจถึงข้อมูลของปี 2538 ที่ผ่านมา

ก. การออกแบบสอบถาม

การศึกษานี้เป็นการสำรวจข้อมูลตามแนวสอบถาม แบบสอบถามที่ใช้ได้ออกแบบให้ครอบคลุมตัวแปรทางเศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญ ๆ บางประการ แบบสอบถามนี้ได้รับการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของกองพัฒนาเกษตรบนที่สูง เพื่อให้ครอบคลุมตัวชี้วัดต่าง ๆ ที่ต้องการใช้

แบบสอบถามที่ใช้ แบ่งออกเป็น 2 ชุด ชุดที่หนึ่งเป็นแบบสอบถามเกษตรกร และชุดที่สองเป็นแบบสอบถามผู้นำกลุ่มบ้าน เพื่อให้ได้ข้อมูลทั้งในระดับครัวเรือนเกษตรกรและระดับกลุ่มบ้าน แบบสอบถามทั้งสองชุดนี้มีประเด็นคำถามที่แตกต่างกัน ดังรายละเอียดในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ประเด็นคำถามของแบบสอบถามเกษตรกรและผู้นำกลุ่มบ้าน

แบบสอบถาม	ประเด็นคำถาม
ชุดที่ 1 แบบสอบถามเกษตรกร	<ul style="list-style-type: none"> - ประชากรของครัวเรือนและการอพยพย้ายถิ่น - ลักษณะบ้านเรือนของเกษตรกรและทรัพย์สินที่สำคัญของครัวเรือน - การถือครองที่ดินทำกินของครัวเรือน - การประกอบอาชีพ ปัญหา และรายได้ของครัวเรือน - รายจ่ายในการอุปโภคบริโภคของครัวเรือน - การใช้ที่ดินและถ่านของครัวเรือน - การออมทรัพย์สินของครัวเรือน - ภาวะหนี้สินและการกู้ยืม - การมีส่วนร่วมในศาสนาพิธีและงานประเพณี - การมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาของหมู่บ้าน - ทักษะคิดต่อผู้นำต่าง ๆ และเจ้าหน้าที่ของทางราชการ
ชุดที่ 2 แบบสอบถามผู้นำ	<ul style="list-style-type: none"> - จำนวนครัวเรือนและประชากรของกลุ่มบ้านที่สำรวจ - สาธารณะประโยชน์ที่มีอยู่ในกลุ่มบ้าน - ทรัพย์สินส่วนบุคคลที่เป็นเครื่องชี้ถึงความเจริญของกลุ่มบ้าน เช่น จำนวนรถยนต์ จำนวนรถจักรยานยนต์ ตู้วนซึม ฯลฯ - สถานการณ์ด้านโรคเอดส์ของกลุ่มบ้าน - สถานการณ์ด้านยาเสพติดของกลุ่มบ้าน

ข. การสุ่มตัวอย่าง

ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า การสำรวจข้อมูลประกอบการศึกษานี้ ดำเนินการกับกลุ่มประชากร 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้นำหมู่บ้านและครัวเรือนเกษตรกร เนื่องจากแต่ละศูนย์พัฒนาโครงการหลวงประกอบด้วยหมู่บ้านหลายหมู่บ้าน การสุ่มตัวอย่างของประชากรทั้งสองกลุ่มนี้จึงดำเนินการไปพร้อม ๆ กัน โดยวิธี Stratified Random

การสุ่มตัวอย่างในขั้นแรกเป็นการคัดเลือกหมู่บ้าน ซึ่งดำเนินการโดยพิจารณาระยะทางจากที่ตั้งศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ไปยังหมู่บ้านและความเข้มข้นของการดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาจากศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแห่งนั้น ๆ นอกจากนี้ยังคำนึงถึงความแตกต่างทางสภาพพื้นที่ของเกษตรกรในหมู่บ้านนั้น ๆ ด้วย กลุ่มบ้านที่คัดเลือกในแต่ละศูนย์จะต้องมีทั้งที่อยู่ใกล้และไกลที่ตั้งศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ครอบคลุมความเข้มข้นของการพัฒนา 3 ระดับ (มาก ปานกลาง และน้อย) และครอบคลุมเกษตรกรเผ่าต่าง ๆ ในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแห่งนั้น ๆ อย่างครบถ้วน

เมื่อได้กลุ่มบ้านที่เป็นตัวแทนแล้ว ผู้นำในแต่ละหมู่บ้านซึ่งอาจจะเป็นผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน หรือผู้ทรงคุณวุฒิของกลุ่มบ้านก็คือ กลุ่มตัวอย่างสำหรับการสำรวจผู้นำ ส่วนการสุ่มตัวอย่างเกษตรกร ต้องดำเนินการสุ่มตัวอย่างต่อไปอีกชั้นหนึ่ง โดยดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. กำหนดจำนวนเกษตรกรตัวอย่างในแต่ละศูนย์พัฒนาโครงการหลวงให้เท่ากับร้อยละ 5-20 ของจำนวนครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด
2. จำแนกเกษตรกรในแต่ละศูนย์พัฒนาฯ ตามเผ่าเพื่อใช้เป็นสัดส่วนในการเลือกครัวเรือนเกษตรกรให้กระจายตามเผ่าต่าง ๆ แล้วใช้สัดส่วนของประชากรตามเผ่านี้ในการคำนวณหาจำนวนตัวอย่างของเผ่าต่าง ๆ
3. จากกลุ่มบ้านที่คัดเลือกได้ในขั้นต้น ทำการคัดเลือกครัวเรือนเกษตรกรให้ได้สัดส่วน การกระจายตามเผ่าที่คำนวณได้ในข้อที่ 2 ผลจากการดำเนินการคัดเลือกตัวอย่าง จนถึงขั้นนี้จะได้จำนวนเกษตรกรตัวอย่างในแต่ละเผ่าของแต่ละหมู่บ้าน
4. จำแนกเกษตรกรของกลุ่มบ้านต่าง ๆ ตามฐานะทางเศรษฐกิจที่ผู้นำหมู่บ้านจำแนกให้ออกเป็น 3 กลุ่ม คือกลุ่มฐานะดี ฐานะปานกลาง และฐานะยากจน แล้วคัดเลือกครัวเรือนเกษตรกรในสัดส่วนโดยประมาณเท่ากับ 1:3:1 หมายถึง เลือกเกษตรกรฐานะดี ปานกลาง และยากจน 1, 3 และ 1 ส่วนของจำนวนตัวอย่างในแต่ละเผ่าและแต่ละหมู่บ้าน

ผลจากการดำเนินการสุ่มตัวอย่างข้างต้นได้กลุ่มบ้านตัวอย่างทั้งหมด 88 กลุ่มบ้าน แต่สามารถสำรวจผู้นำได้เพียง 79 กลุ่มบ้าน เนื่องจากในช่วงระยะเวลาที่ออกสำรวจนั้น ผู้นำเกษตรกรทางหมู่บ้าน คิการะกิจอื่น ๆ และผู้นำของกลุ่มบ้านไม่สามารถสื่อสารกับคณะผู้สำรวจได้ สำหรับเกษตรกรตัวอย่างนั้นมีรวมทั้งสิ้น 737 ราย การกระจายของกลุ่มบ้านตัวอย่าง ผู้นำหมู่บ้านที่สำรวจ และเกษตรกรตัวอย่างเป็นดัง ตารางที่ 4

ตารางที่ 4 จำนวนตัวอย่างกลุ่มบ้านเกษตรกรผู้นำและเกษตรกรที่ดำเนินการสำรวจในครั้งนี้

ชื่อศูนย์พัฒนา/สถานี	จำนวนผู้นำกลุ่มบ้านตัวอย่าง	จำนวนกลุ่มบ้านตัวอย่าง	จำนวนเกษตรกรตัวอย่าง
1. ห้วยโป่ง	3	3	19
2. ห้วยน้ำริน	4	5	23
3. ห้วยน้ำขุ่น	9	9	69
4. ปิงคำ	3	3	25
5. แม่สะเรียง	5	6	33
6. แม่ลาน้อย	4	4	46
7. ปางอู่	7	7	60
8. ม่อนเงาะ	5	6	43
9. ห้วยลึก	2	2	32
10. อ่างขาง	4	5	44
11. อินทนนท์	5	7	61
12. ขุนวาง	5	6	43
13. แม่แสบ	8	8	48
14. ป่าเมียง	8	8	60
15. หนองหอย	3	5	55
16. พระบาทห้วยต้ม	4	4	81
รวม	79	88	737

ตารางที่ 5 แสดงสัดส่วนของจำนวนกลุ่มบ้านตัวอย่างและเกษตรกรตัวอย่างต่อประชากรทั้งหมดตามศูนย์พัฒนาโครงการหลวงต่าง ๆ ตัวเลขในตารางแสดงให้เห็นว่า การสำรวจครอบคลุม 64 เปอร์เซ็นต์ของกลุ่มบ้านทั้งหมด และร้อยละ 11 ของครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด (ของ 16 ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง) ซึ่งจะพบว่าสัดส่วนของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างในแต่ละศูนย์พัฒนาฯ โดยประมาณใกล้เคียงกันร้อยละ 10 ยกเว้นศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุ่น และแม่สะเรียงซึ่งสัดส่วนจำนวนเกษตรกรตัวอย่างค่อนข้างต่ำ เนื่องจากศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุ่นมีขนาดประชากรที่ใหญ่ จึงได้ปรับสัดส่วนลดลง ส่วนศูนย์แม่สะเรียงนั้นแต่เดิมการวางแผนการสุ่มตัวอย่างใช้ข้อมูลร่วมกับศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ลาน้อย เมื่อการสำรวจดำเนินการในภาคสนามจึงพบว่าประชากรคนละส่วน จึงปรับสัดส่วนลดลงใกล้เคียงกับศูนย์ห้วยน้ำขุ่น

พิจารณาทางด้านค่าของเกษตรกร การสุ่มตัวอย่างได้กระจายตามค่าต่าง ๆ อย่างทั่วถึง ค่าจะไม่ต่ำกว่าร้อยละ 10 ของครัวเรือนทั้งหมด (ดูตารางที่ 6) สัดส่วนจำนวนเกษตรกรตัวอย่างของค่าแม้จะที่สูงถึงร้อยละ 20 เป็นเพราะประชากรชาวเผ่า ส่วนหนึ่งเดิมอยู่ในรายการที่ไม่สามารถจำแนกได้ ส่วนค่าปะหล่องเป็นประชากรกลุ่มน้อย และมีเพียงหมู่บ้านเดียว เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะเป็นตัวแทนได้ดีจึงต้องสุ่มให้มีจำนวนตัวอย่างมากพอ

ตารางที่ 5 การกระจายตัวของกลุ่มบ้านตัวอย่างและครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างตามศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

ศูนย์พัฒนา โครงการหลวง	จำนวนกลุ่มบ้าน ทั้งหมด	กลุ่มบ้านตัวอย่าง		จำนวนครัวเรือน ทั้งหมด	จำนวนตัวอย่าง	
		จำนวน	ร้อยละ		จำนวน	ร้อยละ
1. ห้วยโป่ง	4	3	75.00	88	19	21.59
2. ห้วยน้ำริน	5	5	100.00	213	23	9.96
3. ห้วยน้ำปูน	17	9	52.94	1,027	69	6.72
4. ปิงค่า	3	3	100.00	209	25	11.96
5. แม่สะเรียง	12	6	50.00	414	33	7.97
6. แม่ตาน้อย	6	4	66.67	468	46	9.83
7. ปางอู่	14	7	50.00	361	60	16.62
8. ม่อนงะ	14	6	42.86	399	43	10.78
9. ห้วยลึก	2	2	100.00	194	32	16.49
10. อ่างขาง	6	5	83.33	401	44	10.97
11. อินทนนท์	16	7	43.75	548	61	11.13
12. ชุนวาง	7	6	85.71	210	38	18.10
13. แม่สะ	14	8	57.14	402	48	11.94
14. ป่าเมียง	8	8	100.00	566	60	10.60
15. หนองหอย	5	5	100.00	294	55	18.71
16. พระบาทห้วยต้ม	4	4	100.00	867	81	9.34
รวมทุกศูนย์ฯ	137	88	64.23	6,679	737	11.03

ตารางที่ 6 การกระจายตัวของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างตามเผ่าต่าง ๆ

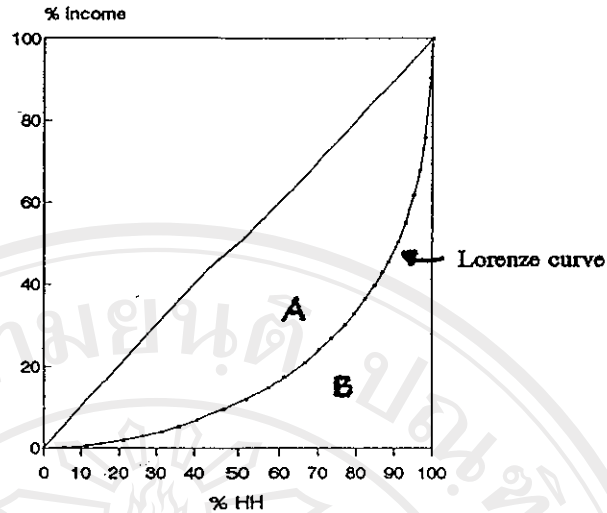
เผ่า	จำนวนครัวเรือน	จำนวนตัวอย่าง	
	ทั้งหมด	จำนวน	ร้อยละ
1. ไทยพื้นเมือง	1,086	125	11.51
2. ลีซอ	nc.	9	nc.
3. ตะว้า	546	58	10.62
4. มูเซอ	559	60	10.73
5. เมี้ยว	919	184	20.02
6. กะเหรี่ยง	2,141	215	10.04
7. จีนฮ่อ	213	28	13.15
8. เย้า	110	12	10.91
9. ปะหล่อง	82	15	18.29
10. อีเก้อ	287	31	10.80
11. ไม่สามารถจำแนก	376	-	-
รวมทุกเผ่า	6,679	737	11.03

หมายเหตุ : nc := ไม่มีข้อมูลเหมาะสม

ค. วิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจได้ถูกนำเข้าสู่ระบบและประมวลผลโดยคอมพิวเตอร์โปรแกรม SPSS การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการหาความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย การวิเคราะห์ข้อมูลที่ต้องมีการดำเนินการเป็นกรณีพิเศษ มี 3 เรื่องคือ การวิเคราะห์ การกระจายรายได้กับแรงงานและอัตราส่วนภาระพึ่งพิง และการวัดความพึงพอใจของเกษตรกรต่อบุคคลต่าง ๆ ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลมีรายละเอียด ดังนี้

การวัดการกระจายรายได้ ดำเนินการศึกษาโดยสองวิธี คือ การใช้ Lorenze Curve และการใช้ค่า Gini Coefficient) การสร้าง Lorenze Curve กระทำได้โดยนำเอาเปอร์เซ็นต์สะสมของครัวเรือนเกษตรกร และเปอร์เซ็นต์สะสมของรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรมาลงจุดสร้างกราฟ เส้นกราฟที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสองนี้คือ เส้น Lorenze Curve (รูปที่ 2)

รูปที่ 2 แสดงเส้น Lorenze Curve

เส้น Lorenze Curve ดังรูปที่ 2 แสดงการกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตรกร ถ้า Lorenze Curve เข้าใกล้เส้นทะแยงมุมมากเท่าใดยิ่งแสดงการกระจายรายได้ที่มีความเท่าเทียมกันมากยิ่งขึ้น ในทางตรงกันข้าม เส้น 45 องศาพอดี จะแสดงว่ามีการกระจายรายได้ที่ดีที่สุด เป็นการกระจายรายได้โดยเท่าเทียมกันโดยสมบูรณ์ถ้า Lorenze Curve ที่ไต่ห่างไกลจากเส้น 45 องศา มากเท่าใดก็แสดงว่าการกระจายรายได้ก็จะแย่ลงเท่านั้น แต่ถ้า เส้น Lorenze Curve ทับกับเส้นเปอร์เซ็นต์สะสมของจำนวนครัวเรือนและแกนตั้งด้านขวามือพอดีจะแสดงถึงการกระจายรายได้ที่เลวร้ายที่สุดเป็นการกระจายรายได้ที่ไม่เท่าเทียมกันโดยสมบูรณ์

จากลักษณะของเส้น Lorenze Curve ที่แสดงถึงการกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรนั้นตีความหมายได้ว่า หากพื้นที่ A มีค่าน้อยลงเท่าใดก็จะแสดงถึงการกระจายรายได้ที่ดีขึ้นเท่านั้น เมื่อพื้นที่ A ลดลง พื้นที่ B ก็จะมีใหญ่ขึ้น แนวความคิดนี้ได้นำไปสู่การสร้างดัชนีวัดการกระจายรายได้ที่เรียกว่า Gini - Coefficient (G) ซึ่งมีสูตรการคำนวณดังนี้

$$G = \frac{\text{พื้นที่ A}}{\text{พื้นที่ A} + \text{พื้นที่ B}}$$

G จะมีค่าระหว่าง 0-1 ถ้าค่า G = 0 แสดงว่ามีการกระจายรายได้ซึ่งเท่าเทียมกันโดยสมบูรณ์ (พื้นที่ A เท่ากับศูนย์นั่นเอง) ถ้าค่า G = 1 แสดงว่ามีการกระจายรายได้ที่ไม่เท่าเทียมกันโดยสมบูรณ์ (พื้นที่ B เท่ากับศูนย์) ดังนั้น ค่า Gini Coefficient ที่น้อยจะแสดงถึงการกระจายรายได้ที่ดีกว่านั่นเอง

สำหรับการคำนวณด้านแรงงาน และอัตราส่วนภาระพึ่งพิงนั้นกำหนดให้ผู้ที่มิอายุระหว่าง 15-64 ปี เป็นผู้ที่อยู่ในวัยแรงงาน ซึ่งจะหมายถึงผู้ที่ทำงานและมีรายได้ให้แก่ครอบครัว ส่วนผู้ที่มีอายุนอกเหนือจากนี้ ถือเป็นผู้ที่ยังไม่สามารถทำรายได้หรือไม่สามารถทำรายได้ให้แก่ครัวเรือนแล้ว คนกลุ่มนี้จะเป็นภาระสำหรับผู้ที่อยู่ในวัยแรงงานดังกล่าวข้างต้นที่ต้องการเลี้ยงดู หากคนในกลุ่มที่สอง (อายุน้อยกว่า 15 ปี และมากกว่า 64 ปี) มีมากก็จะสร้างปัญหาให้แก่ครอบครัวได้ นี่คือที่มาของแนวความคิดเรื่องการวิเคราะห์ "อัตราส่วนภาระพึ่งพิง (Dependency Ratio)" ซึ่งคำนวณโดยใช้สูตรดังนี้

$$\text{อัตราส่วนภาวะพึงพิง} = \frac{(\text{จำนวนคนที่มีอายุน้อยกว่า 15 ปี} + \text{จำนวนคนที่มีอายุมากกว่า 64 ปี})}{\text{จำนวนคนที่มีอายุระหว่าง 15 - 64 ปี}} \times 100$$

ส่วนการวิเคราะห์ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อบุคคลต่าง ๆ นั้นการศึกษานี้ใช้วิธีการให้คะแนนตามความหมายต่าง ๆ ดังนี้

- 1 = พึงพอใจมาก
- 2 = พึงพอใจปานกลาง
- 3 = พึงพอใจน้อย
- 4 = รู้สึกเฉย ๆ
- 5 = ไม่พึงพอใจ

การให้คะแนนในลักษณะเช่นนี้ทำให้สามารถหาค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจของเกษตรกรโดยรวมต่อบุคคลใด ๆ โดยรวมได้ ซึ่งถ้าค่าเฉลี่ยที่ได้เข้าใกล้ค่าใดก็จะตีความหมายตามค่านั้น ๆ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

2. สภาพทั่วไปของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 16 แห่ง

คงได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า โครงการหลวงได้ดำเนินการก่อตั้งศูนย์พัฒนาโครงการหลวง จนถึงปี 2538 รวมทั้งสิ้น 34 แห่ง กระจายอยู่ในพื้นที่ 20 อำเภอของ 5 จังหวัดในภาคเหนือ (ตารางที่ 1) ในจำนวนนี้ 16 แห่ง มีส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจเข้าไปให้ความช่วยเหลือการดำเนินงานด้านพัฒนาและส่งเสริม (ตารางที่ 1 และ 2)

พื้นที่ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทั้ง 16 แห่งนี้ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ป่าเขา เป็นที่สูงโดยสูงกว่าระดับน้ำทะเล 700 เมตรขึ้นไป (ยกเว้น ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก และบางส่วนของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปิงคำที่อยู่ต่ำกว่าระดับความสูง 700 เมตรลงมา) (ตารางที่ 7)

พื้นที่เหล่านี้ส่วนใหญ่มีอากาศหนาวเย็นเกือบตลอด ทั้งนี้ยกเว้นศูนย์พัฒนาโครงการหลวงพระบาทห้วยต้ม ห้วยลึก ห้วยน้ำปูน และปิงคำที่ภูมิอากาศโดยเฉลี่ยค่อนข้างร้อนในบางฤดูกาล อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปอาจกล่าวได้ว่าในเกือบทุกศูนย์ฯเหมาะสำหรับปลูกไม้ผลเมืองหนาว พืชผักเมืองหนาว และไม้ดอกไม้ประดับ ประกอบกับมีปริมาณน้ำฝนโดยเฉลี่ยสูง (1,000-2,000 มม./ปี - ตารางที่ 7) ทำให้การทำการเกษตรได้ผลดี

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทั้ง 16 แห่งนี้มีพื้นที่รับฝึกรอบรวมกันถึง 880 ตารางกิโลเมตร โดยศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอินทนนท์มีพื้นที่รับฝึกรอบมากที่สุด 150 ตารางกิโลเมตร (ตารางที่ 7) ส่วนศูนย์อื่น ๆ มีพื้นที่รับฝึกรอบในการดำเนินงานมากนักน้อยแตกต่างกันไป ดังรายละเอียดในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ข้อมูลทางกายภาพของศูนย์ต่าง ๆ ของโครงการ

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง	ความสูงจากระดับน้ำทะเล	การเดินทางจากเชียงใหม่ ระยะทาง(กม.)	การเดินทางจากเชียงใหม่ ใช้เวลา (ชม.)	พื้นที่รับฝึกรอบ (กม.)	อุณหภูมิ(องศา) สูงสุด	อุณหภูมิ(องศา) ต่ำสุด	ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย (มม./ปี)	ชาวเขาเผ่า
1.ห้วยโป่ง	780	67	1	18.0	38.00	9.50	46.05	มูเซอร์ เผ่าพื้นเมือง
2.ห้วยน้ำริน	950	72	2	14.0	36.50	11.50	na.	มูเซอร์ พื้นเมือง
3.ห้วยน้ำปูน	800-1,000	136	2	42.0	34.90	18.00	1,870	จีนฮ่อ มูเซอร์ อีเก้อ กระเหรี่ยง
4.มิงคำ	500-1,300	na.	na.	56.0	30.70	20.20	1,243	เผ่า เสา
5.แม่ตะเือง	950-1,000	86	na.	85.0	34.00	4.00	1,383	ละว้า กระเหรี่ยง
6.แม่ตานน้อย	900	255	5.5	90.0	34.00	4.00	na.	ละว้า กระเหรี่ยง
7.ปางสูง	1,100-1,600	325	5-6	76.0	31.00	-4.00	1,000-2,000	เผ่า กระเหรี่ยง
8.ม่อนผา	700-1,200	63	2	51.0	30.00	9.00	na.	พื้นเมือง เผ่า เสา
9.ห้วยลึก	600	95	1	15.0	40.00	15.00	650	เผ่า พื้นเมือง กระเหรี่ยง
10.อ่าพขาว	1,400	165	3	26.0	32.00	3.00	1,812.80	จีนฮ่อ มูเซอร์ ปะหล่อง
11.อินทนนท์	800-1,400	90	1	150.0	30.00	4.00	890.90	กระเหรี่ยง เผ่า
12.ขุนวาง	1,300-1,500	85	2.5	45.0	33.00	1.00	1,900.00	กระเหรี่ยง เผ่า
13.แม่ต๋าย	1,300	84	2	31.8	25.00	4.00	1200.00	กระเหรี่ยง เผ่า
14.ป่าต๋อง	700-1,100	53	2	120.0	30.00	8.00	na.	พื้นเมือง
15.หนองหอย	1,200	36	1	21.0	33.00	4.00	1,521.30	พื้นเมือง เผ่า ลีซอ จีนฮ่อ
16.พระบาท-ห้วยต้ม	700	173	3	39.0	47.00	6.00	1,000-1,200	กระเหรี่ยง

หมายเหตุ: na. = ไม่มีข้อมูล * ค่าเฉลี่ยต่อเดือน

ที่มา: กองพัฒนาเกษตรที่สูง, 2539

พิจารณาทางด้านการเดินทางเข้าไปยังศูนย์พัฒนา โดยนับจากจังหวัดเชียงใหม่แล้ว ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางอุ๋งและแม่ลาน้อยอยู่ไกลจากจังหวัดเชียงใหม่เกินกว่า 200 กิโลเมตร และต้องใช้เวลาในการเดินทางมากกว่า 5 ชั่วโมง ส่วนศูนย์พัฒนาอื่น ๆ ตั้งอยู่ห่างไกลไม่เกิน 175 กิโลเมตร และใช้เวลาในการเดินทาง 3 ชั่วโมงหรือต่ำกว่า ในจำนวนนี้ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย อยู่ใกล้จังหวัดเชียงใหม่มากที่สุดเพียง 36 กิโลเมตรและใช้เวลาในการเดินทางเพียง 1 ชั่วโมง เท่านั้น (ตารางที่ 7)

ประชากรที่อาศัยอยู่ในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทั้ง 16 แห่งนี้มีทั้งสิ้น 10 เผ่า ประกอบด้วย ชาวไทยพื้นเมือง ลีซอ ละว้า มูเซอ แม้ว กะเหรี่ยง จีนฮ่อ เย้า ปะหล่อง และอีกชื่อ โดยชาวกะเหรี่ยงนี้กระจายอยู่เกือบทุกศูนย์พัฒนา รองลงมาเป็นแม้ว มูเซอ และอีกชื่อ ชาวละว้านั้นมีอยู่เฉพาะที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะเรียง และแม่ลาน้อย ชาวลีซอและปะหล่อง มีเป็นจำนวนน้อยอาศัยอยู่ในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอยและอ่างขาง ตามลำดับ (ตารางที่ 7)

พิจารณาทางด้านประชากรแล้ว โครงการหลวงห้วยน้ำปูนมีประชากรมากที่สุดจำนวน 1,027 ครัวเรือนรวมประชากร 5,456 คน รองลงไปเป็นศูนย์พัฒนาโครงการหลวงพระบาทห้วยต้มซึ่งมีประชากร 867 ครัวเรือนรวม 4,977 คน ส่วนศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยโป่งมีประชากรต่ำสุดจำนวน 88 ครัวเรือนรวม 419 คน เป็นที่น่าสังเกตว่าศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางอุ๋งมีจำนวนประชากรมากเป็นลำดับตาม แต่มีจำนวนครัวเรือนเพียง 361 ครัวเรือนเท่านั้น (ตารางที่ 8) ทำให้ศูนย์พัฒนามีมีขนาดครัวเรือนใหญ่ที่สุด ส่วนศูนย์พัฒนาโครงการหลวงป่าเมี่ยงมีขนาดครัวเรือนโดยเฉลี่ยต่ำสุดเพียง 2.96 คน ต่อครัวเรือน

ตารางที่ 8 จำนวนกลุ่มบ้าน ครัวเรือน และประชากรทั้งหมดของเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่โครงการหลวง
ทั้ง 16 แห่ง จำแนกตามศูนย์พัฒนาฯ

ศูนย์พัฒนาฯ	จำนวนกลุ่มบ้าน	จำนวนครัวเรือน	จำนวนประชากร	ขนาดครัวเรือน
ห้วยโป่ง	4	88	419	4.76
ห้วยน้ำริน	5	213	1,098	4.75
ห้วยน้ำขุ่น	17	1,027	5,456	5.31
ปิงคำ	3	209	1,469	7.03
แม่ตะเรียง	12	414	2,492	6.02
แม่ลาน้อย	6	468	2,826	6.04
ปางดู่	14	361	3,152	8.73
ม่อนเงาะ	14	399	1,833	4.59
ห้วยตึก	2	194	1,569	8.09
อ่างช้าง	6	401	2,855	7.12
อินทนนท์	16	548	3,942	7.19
ขุนวาง	7	210	1,235	5.88
แม่เส	14	402	2,618	6.51
ป่าเมี่ยง	8	566	1,673	2.96
หนองหอย	5	294	2,396	8.15
พระบาทห้วยต้ม	4	867	4,977	5.74
รวม	137	6,679	40,010	5.99

ที่มา: กองพัฒนาเกษตรที่สูง 2539

เมื่อพิจารณาจำนวนประชากรจำแนกตามเพศแล้ว ข้อมูลที่สามารถจำแนกได้ (ตารางที่ 9) แสดงให้เห็นว่าเพศกะเหรี่ยงมีประชากรมากที่สุดรองลงไปเป็นแม่ัว และคนไทยพื้นเมือง เป็นที่ที่งน่าสังเกตว่าขนาดของครัวเรือนโดยเฉลี่ยของชาวไทยพื้นเมืองจะต่ำที่สุด (3.66 คน/ครัวเรือน) ส่วนปะหล่องชนกลุ่มน้อยมีเพียง 1 กลุ่มบ้านนั้นมีขนาดครัวเรือนโดยเฉลี่ยสูงถึง 9.55 คน ชาวแม่ัวมีขนาดครัวเรือนสูงถึง 8.51 คน

สิ่งที่ต้องพึงระมัดระวังในการพิจารณาข้อมูลในตารางที่ 8 และ 9 ก็คือ ข้อมูลจำนวนประชากรในที่นี้ส่วนใหญ่เป็นข้อมูลของปี 2537 ซึ่งบางแห่งที่มีการอพยพสูง จำนวนประชากรจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

ตารางที่ 9 จำนวนกลุ่มบ้าน ครัวเรือน และประชากรทั้งหมดของเกษตรกรที่อาศัยในพื้นที่โครงการหลวง
ทั้ง 16 แห่ง จำแนกตามเผ่า

เผ่า	จำนวนกลุ่มบ้าน	จำนวนครัวเรือน	จำนวนประชากร	ขนาดครัวเรือน
ไทยพื้นเมือง	25	1,086	3,975	3.66
ลีซอ	nc.	nc.	nc.	nc.
ละว้า	10	546	3,312	6.07
มุขอ	14	559	3,122	5.58
แม้ว	19	919	7,819	8.51
กะเหรี่ยง	50	2,141	12,787	5.97
จีนฮ่อ	3	213	1,171	5.50
เข่า	2	110	624	5.67
ปะหล่อง	1	82	783	9.55
อื่ก้อ	6	287	1,631	5.68
ไม่สามารถระบุได้	7	736	4,786	6.50
รวม	137	6,679	40,010	5.99

ที่มา: กองพัฒนาเกษตรกรที่สูง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

3. ผลการสำรวจสถานะเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร ในพื้นที่โครงการหลวง 16 แห่ง

3.1 โครงสร้างพื้นฐานและบริการของรัฐ

ในการสำรวจข้อมูลโครงสร้างพื้นฐานหรือสาธารณูปโภคและการบริการของรัฐ ครอบคลุมข้อมูลด้านการคมนาคม สุขอนามัย การศึกษา การสื่อสาร และศาสนา นอกจากนี้ยังมีข้อมูลระดับหมู่บ้าน ด้านการสหกรณ์และธนาคารข้าวข้อมูลเหล่านี้ได้จากการสอบถามผู้นำหมู่บ้าน ซึ่งรายละเอียดของสาธารณูปโภคแต่ละด้านมีดังนี้

ก. การคมนาคม

คงได้กล่าวมาแล้วในส่วนของสภาพทั่วไปของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทั้ง 16 แห่ง ว่าศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเกือบทั้งหมดตั้งอยู่ในเขตที่สูงในป่าเขา พื้นที่เหล่านี้ทางไกลการคมนาคม การเดินทางไปยังศูนย์พัฒนาเหล่านี้จะมีความยากลำบากและจะเป็นปัญหามากในช่วงฤดูฝน เนื่องจากถนนที่เข้าไปถึงที่ตั้งของศูนย์พัฒนาและกลุ่มบ้านของเกษตรกรมีสภาพเป็นลูกรังหรือถนนดิน เกือบทั้งสิ้น พื้นถนนมีสภาพขรุขระมีส่วนที่ลาดชันมาก เมื่อถึงฤดูฝน ถนนจะถูกกัดเซาะจนเป็นร่อง บางแห่งมีน้ำขังเป็นดินโคลน ช่วงที่เป็นถนนดินจะลื่นจนรถชนค้ำผ่านไประมาลำบาก บางแห่งมีดินร่วงมาทับพื้นผิวถนน ซึ่งถ้าเป็นปัญหามากจะถึงขั้นการสัญจรไปมาไม่ได้ คงนั้นในช่วงฤดูฝนส่วนใหญ่การเดินทางเข้าไปยังศูนย์พัฒนาโครงการหลวงจำเป็นต้องใช้รถยนต์ที่ขับเคลื่อนทั้ง 4 ล้อ

ด้วยลักษณะการคมนาคมที่ยากลำบากดังกล่าว การศึกษาในส่วนนี้จึงมุ่งพิจารณาระยะทางจากกลุ่มบ้านถึงถนนลาดยางซึ่งแสดงถึงความยากลำบากในการคมนาคมและการมีรถประจำทางวิ่งสัญจรระหว่างกลุ่มบ้านไปยังตัวอำเภอ

ผลจากการสอบถามผู้นำหมู่บ้านได้พบว่าประมาณร้อยละ 18 ของกลุ่มบ้านที่สำรวจ ตั้งอยู่บนถนนลาดยาง เกือบร้อยละ 25 ตั้งอยู่ในรัศมีห่างจากถนนลาดยางไม่เกิน 10 กิโลเมตร อีกประมาณร้อยละ 10 ของกลุ่มบ้านที่ตั้งอยู่ห่างจากถนนลาดยางมากกว่า 50 กิโลเมตร (ตารางที่ 10) การที่จะเข้าถึงกลุ่มบ้านกลุ่มหลังนี้จะมี ความลำบากมากที่สุด

ในด้านการโดยสารประจำทาง การสำรวจพบว่ามีเพียง 14 กลุ่มบ้าน หรือประมาณร้อยละ 18 ของกลุ่มบ้านทั้งหมดที่รายงานว่ามีรถโดยสารประจำทางจากกลุ่มบ้านเข้าไปยังตัวอำเภอใกล้เคียงอย่างน้อยวันละ 1 เที่ยว และในบางกลุ่มบ้านระบุว่า จำนวนเที่ยวยังไม่แน่นอนขึ้นกับปริมาณคนที่จะเดินทาง ด้วยเหตุนี้การคมนาคมของพื้นที่โครงการหลวงทั้ง 16 แห่งโดยรถประจำทางไม่สะดวกเพียงพอ เกษตรกรผู้มีฐานะหรือพอมีรายได้อาจจะซื้อรถยนต์เป็นของตัวเองส่วนตัวทั้งในรูปแบบซื้อสดและเช่าซื้อ

ตารางที่ 10 จำนวนและร้อยละของกลุ่มบ้านจำแนกตามช่วงระยะทางจนถึงถนนลาดยาง

ระยะทางจากกลุ่มบ้านถึงถนน (ลาดยาง ก.ม.)	จำนวน	ร้อยละ
0	14	17.7
1-5	10	12.7
6-10	9	11.4
11-25	24	30.4
25-50	14	17.7
>50	8	10.1

ที่มา: จากการสำรวจผู้นำชุมชน

ข. สาธารณสุข

บริการสาธารณสุขที่สำคัญในระดับหมู่บ้านก็คือ สถานีอนามัยและกองทุนยาประจำหมู่บ้าน บริการพื้นฐานเหล่านี้จะช่วยบรรเทาปัญหาการเจ็บไข้ของเกษตรกรได้ในระดับหนึ่ง นอกจากนี้ก็มีน้ำประปาที่สะอาดสำหรับดื่มและใช้ก็จะช่วยให้เกษตรกรมีสุขอนามัยที่ดีขึ้น การศึกษานี้จึงได้สำรวจบริการพื้นฐานเหล่านี้ในแต่ละหมู่บ้าน

ผลการสำรวจปรากฏว่าร้อยละ 26 ของกลุ่มบ้านที่สำรวจระบุว่ามีสถานีอนามัยอยู่ภายในกลุ่มบ้านและร้อยละ 53 มีกองทุนยาภายในกลุ่มบ้าน (ตารางที่ 11) เมื่อพิจารณาตามข้อเท็จจริงที่ว่า กลุ่มบ้านของเกษตรกรบนที่สูงมักตั้งอยู่ห่างไกลกัน แม้ว่าจะระยะทางที่วัดได้อาจจะไม่ห่างไกลกันมากนัก เมื่อเปรียบเทียบกับระยะทางเดียวกันในพื้นที่ราบ แต่การเดินทางบนพื้นที่สูงนั้น การคมนาคมไม่สะดวกทำให้ต้องใช้ระยะเวลาในการเดินทางยาวนานกว่าปกติ การกระจายตัวของสถานีอนามัยตามจำนวนดังกล่าวจึงไม่น่าจะพอเพียงสำหรับการให้บริการแก่เกษตรกรบนพื้นที่สูง นอกจากนี้ยังพบว่าสถานีอนามัยบางแห่งยังขาดแคลนหมอและพยาบาลหรือมีการให้บริการไม่ต่อเนื่อง

ทางด้านน้ำประปานั้นได้พบว่าร้อยละ 90 ของกลุ่มบ้านที่สำรวจมีน้ำประปาใช้ภายในกลุ่มบ้านของตนเอง(ตารางที่ 11) แต่การต่อน้ำประปาเข้ามาใช้ในกลุ่มบ้าน เป็นการต่อน้ำจากน้ำภูเขาโดยตรง ซึ่งยังไม่พบว่ามี การปรับปรุงน้ำให้สะอาดสำหรับดื่มอย่างปลอดภัยแต่อย่างใด ชาวบ้านจึงเรียกประปาชนิดนี้ว่า “ประปาภูเขา”

ผลการศึกษาในส่วนนี้พอสรุปได้ว่าบริการ สาธารณสุขพื้นฐานของรัฐบาลสำหรับเกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวงนั้น ยังไม่พอเพียง การบริการสาธารณสุขเหล่านี้ยังต้องการ การปรับปรุงทั้งด้านคุณภาพการบริการ เช่น การให้มีหมอและให้บริการอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการปรับปรุงระบบการประปาภูเขาให้น้ำมีความสะอาดเหมาะสำหรับการดื่มอย่างปลอดภัยอีกด้วย

ค. การศึกษา

บริการพื้นฐานทางการศึกษาของรัฐบาลก็คือ การจัดตั้งโรงเรียน ข้อมูลในตารางที่ 11 ระบุว่า ประมาณร้อยละ 63 ของกลุ่มบ้านที่สำรวจมีโรงเรียนภายในหมู่บ้าน การพิจารณาตามข้อมูลนี้อาจทำให้เข้าใจผิดคิดว่าบริการด้านการศึกษารัฐน่าจะอยู่ในระดับน่าพอใจแต่หากพิจารณารายละเอียดของโรงเรียนเหล่านี้จะพบว่า มีโรงเรียนจำนวนหนึ่งที่มีการเรียนการสอนที่ไม่ค่อยปกติ กล่าวคือ จะไม่เปิดสอนครบทุกชั้นที่เปิดสอนได้ แต่จะมีการสอนเพียงชั้นเดียวหรือสองชั้นเช่นสอนป1 และป3 ต่อปี เมื่อสิ้นปีมีการเลื่อนชั้นก็จะไปสอนในชั้นสูงขึ้นเป็นป2 และป4 และไม่รับนักเรียนในชั้นต่ำกว่า จนกว่านักเรียนที่สอนอยู่จะจบชั้นสูงสุด แล้วจึงรับเป็นรอบใหม่

ข้อมูลจากการสำรวจในตารางที่ 12 พบว่ามีกลุ่มบ้านร้อยละ 29 มีโรงเรียนที่การเรียนการสอนไม่ค่อยปกติตามที่กล่าวมาข้างต้น ดังนั้นจึงมีกลุ่มบ้านเพียงร้อยละ 34 ที่มีโรงเรียนเปิดสอนแบบปกติทุกชั้นปี การมีโรงเรียนที่เปิดสอนแบบปกติจำนวนน้อยเช่นนี้ อาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการศึกษาของเกษตรกรในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอยู่ส่วนหนึ่งด้วย

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก็เป็นตัวแปรหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาการศึกษาสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน การสำรวจได้พบ กลุ่มบ้านเพียงร้อยละ 32 ที่มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในหมู่บ้าน บริการศูนย์เด็กเล็กจำนวนขนาดนี้ยังนับว่าน้อย อีกทั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มีอยู่ก็ยังมีปัญหาด้านการให้บริการ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบางแห่งยังขาดแคลนครูผู้สอนและการดูแลให้บริการ

ตารางที่ 11 จำนวนและร้อยละของกลุ่มบ้านที่มีโครงการสร้างพื้นฐานรายการต่าง ๆ

รายการ โครงสร้างพื้นฐาน	จำนวน	ร้อยละ
1. น้ำประปา	71	89.9
2. สถานีอนามัย	20	25.6
3. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	22	31.9
4. โรงเรียน	50	63.3
5. วัด	40	50.6
6. โบสถ์	31	39.2
7. มัสยิด	1	1.3
8. รถประจำทาง	14	17.7
9. ร้านค้า	73	92.4
10. สหกรณ์	23	29.9
11. ฉางข้าว(ธนาคารข้าว)	28	36.4
12. หอกระจายข่าว	45	62.5
13. ศาลากลางบ้าน/ประชุม	27	37.5

ตารางที่ 11 (ต่อ)

รายการ โครงสร้างพื้นฐาน	จำนวน	ร้อยละ
14. ที่อ่านหนังสือพิมพ์	18	25.4
15. กองทุน	28	45.9
16. กองทุนยา	33	53.2
17 โทรศัพท์สาธารณะ	10	19.2

ที่มา: จากการสำรวจผู้นำหมู่บ้าน

ตารางที่ 12 จำนวนและร้อยละของกลุ่มบ้าน จำแนกตามระดับโรงเรียนที่มี

ชั้นสูงสุดของโรงเรียน	จำนวนกลุ่ม	ร้อยละ
ไม่มีโรงเรียน	29	36.7
ประถมศึกษาปีที่ 4 (เปิดรับไม่ค่อขปกติ)	5	6.3
ประถมศึกษาปีที่ 6 (เปิดรับไม่ค่อขปกติ)	18	22.8
ประถมศึกษาปีที่ 6	21	26.6
ประถมศึกษาปีที่ 9	6	7.6
รวม	79	100.0

ที่มา: จากการสำรวจผู้นำหมู่บ้าน

๑. การสื่อสาร

บริการการสื่อสารที่สำคัญก็คือที่ทำการไปรษณีย์ และ โทรศัพท์สาธารณะ แต่เนื่องจากก่อตั้งหมู่บ้านของเกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวง ไม่ได้เป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ การศึกษาจึงไม่ได้สำรวจบริการไปรษณีย์ในหมู่บ้าน หากแต่สำรวจเฉพาะโทรศัพท์สาธารณะในหมู่บ้าน อย่างไรก็ตามการสำรวจก็ได้พบว่ามึบริการไปรษณีย์ของเอกชนตั้งอยู่อย่างน้อย 1 แห่ง ในพื้นที่ของโครงการหลวงทั้ง 16 แห่งนี้คือที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางคำ

ผลการสำรวจบริการโทรศัพท์สาธารณะในแต่ละกลุ่มบ้านได้พบว่าร้อยละ 19 ของกลุ่มบ้านมีโทรศัพท์สาธารณะใช้ (ตารางที่ 11) แต่อย่างไรก็ตามโทรศัพท์สาธารณะที่ติดตั้งอยู่มักมีปัญหาโทรศัพท์เสียไม่สามารถให้บริการได้ อีกทั้งบ่อยครั้งมีคลื่นรบกวนหรือสัญญาณอ่อนทำให้ไม่สามารถสื่อสารได้ ปัญหาเหล่านี้มักเกิดขึ้นบ่อยในช่วงฤดูฝน

จ. การศาสนา

การศึกษานี้ได้ดำเนินการสำรวจถึงการมีวัด หรือโบสถ์ของศาสนาคริสต์และมัสยิดของแต่ละกลุ่มบ้านปรากฏว่าร้อยละ 50 ของกลุ่มบ้านที่สำรวจมีวัดของพุทธศาสนาดังอยู่อย่างน้อย 1 แห่ง ส่วนโบสถ์ของคริสตศาสนาที่มีอยู่ร้อยละ 39 ของกลุ่มบ้านที่สำรวจ นอกจากนี้ยังพบว่ามัสยิด 1 แห่ง จากกลุ่มบ้านทั้งหมดของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทั้ง 16 แห่ง

ฉ. บริการสาธารณูปโภคอื่น ๆ

บริการสาธารณูปโภคอื่น ๆ ที่รวมอยู่ในรายงานการสำรวจครั้งนี้ประกอบด้วย ศาลากลางบ้านหรือศาลาประชุมกลุ่มบ้าน หอกระจายข่าว ที่อ่านหนังสือพิมพ์ ธนาคารข้าว สหกรณ์ และกองทุนของกลุ่มบ้าน นอกจากนี้การสำรวจยังรวมถึงการมีร้านค้าในกลุ่มบ้าน ซึ่งแม้จะไม่ใช่งานบริการของรัฐ แต่ก็เป็นตัวแปรที่ชี้ถึงสถานะเศรษฐกิจของหมู่บ้านได้คือพอสมควร

ผลการสำรวจในส่วนนี้เป็นดังตารางที่ 11 (ส่วนท้าย) และตารางที่ 13 ประเด็นสำคัญที่พบคือกลุ่มบ้านส่วนใหญ่มีหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน (ร้อยละ 63) ร้อยละ 36 ของกลุ่มบ้านที่สำรวจมีธนาคารข้าว ประมาณร้อยละ 30 ของกลุ่มบ้านที่สำรวจมีสหกรณ์อยู่ในหมู่บ้าน ส่วนกลุ่มบ้านที่มีกองทุนหมู่บ้านมีอยู่ถึงร้อยละ 46 ของกลุ่มบ้านที่สำรวจ

ประมาณถึงร้อยละ 92 ของกลุ่มบ้านที่สำรวจมีร้านค้าอย่างน้อย 1 ร้าน อยู่ภายในกลุ่มบ้าน เมื่อศึกษาในรายละเอียดถึงจำนวนร้านค้าในแต่ละกลุ่มบ้านได้พบว่าร้อยละ 58 ของกลุ่มบ้านที่สำรวจมีร้านค้าในหมู่บ้าน 1-2 ร้าน ร้อยละ 11 ของกลุ่มบ้านมีร้านค้าในกลุ่มบ้านมากกว่า 6 ร้านขึ้นไป (ตารางที่ 13) ร้านค้าที่กล่าวถึงนี้ส่วนใหญ่เป็นร้านค้าของกินของใช้ขนาดเล็ก มีปริมาณยอดขายไม่มากนัก ยกเว้นร้านค้าที่บ้านห้วยน้ำปูน ในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำปูน และร้านค้าที่บ้านพระบาทห้วยต้มในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงพระบาทห้วยต้ม ซึ่งเป็นร้านค้าขนาดใหญ่ และมียอดขายสูง

ตารางที่ 13 จำนวนและร้อยละของกลุ่มบ้าน ที่มีร้านค้าจำนวนต่าง ๆ

จำนวนร้านค้าในกลุ่มบ้าน	จำนวนกลุ่มบ้าน	ร้อยละ
ไม่มี	6	7.6
1-2 ร้าน	42	53.2
3-5 ร้าน	22	27.8
6 ร้านขึ้นไป	9	11.4
รวม	79	100.0

ที่มา: จากการสำรวจผู้นำเกษตรกร

3.2 สถานการณ์โรคเอดส์และยาเสพติด

นับตั้งแต่ปี 2527 เป็นต้นมาโรคเอดส์ได้ระบาดแพร่หลายภายในประเทศไทย โรคเอดส์ไม่เพียงแพร่กระจายอยู่ในชุมชนในเมือง หากแต่ยังแพร่กระจายไปสู่ชนบทแม้ในท้องถิ่นที่ค่อนข้างห่างไกลความเจริญ การศึกษานี้ได้พยายามรวบรวมข้อมูลการแพร่กระจายของโรคเอดส์ภายในพื้นที่ที่ศึกษา อย่างไรก็ตามการสำรวจว่ามีจำนวนผู้ติดเชื้อเอดส์ในหมู่บ้านหรือกลุ่มบ้านจำนวนเท่าใดนั้นไม่สามารถกระทำได้เนื่องจากไม่มีใครรู้ว่าใครบ้างเป็นโรคเอดส์ หรือแม้จะรู้ว่าตนเองเป็นโรคเอดส์อยู่ก็จะไม่ยอมเปิดเผย ข้อมูลที่สามารถจะเปิดเผยได้ก็คือจำนวนคนที่ตายด้วยโรคเอดส์

ผลจากการสอบถามข้อมูลจากผู้นำกลุ่มบ้านจำนวน 76 กลุ่มบ้าน พบว่า 17 กลุ่มบ้านหรือร้อยละ 22.37 รายงานว่ามีเกษตรกรในหมู่บ้านหรือกลุ่มบ้านที่ตายด้วยโรคเอดส์ โดยมีจำนวนคนตายด้วยโรคเอดส์เฉลี่ยกลุ่มบ้านละ 2.12 คน ในจำนวนนี้เป็นผู้ชายร้อยละ 71.43 และหญิงร้อยละ 28.57 (ตารางที่ 14) นับได้ว่าโรคเอดส์ได้แพร่ขยายลงไปสู่ระดับหมู่บ้านในชนบทที่ห่างไกลตัวเมืองในระดับที่น่ากลัวทีเดียว และเป็นที่น่าทึ่งที่ได้เห็นว่าในอนาคตจะแพร่กระจายมากขึ้น

ในด้านปัญหาสุขภาพจิต ซึ่งโครงการหลวงมีวัตถุประสงค์ที่จะกำจัดการปลูกฝิ่น ซึ่งแนวทางหนึ่งที่จะกำจัดการปลูกฝิ่นให้ได้ผลก็คือการขจัดคนที่สูบฝิ่น การได้ทราบสถานภาพการติดยาเสพติดในกลุ่มบ้านต่างๆ จะช่วยให้เกิดการปรับปรุงการดำเนินงานของโครงการหลวงในส่วนที่เกี่ยวข้องนี้ การศึกษานี้จึงได้สำรวจถึงจำนวนผู้ติดยาเสพติดและการปลูกฝิ่นในพื้นที่ที่ศึกษาด้วย

ผลการสำรวจในตารางที่ 14 ส่วน ข. แสดงให้เห็นว่าประมาณร้อยละ 67 ของกลุ่มบ้านที่สำรวจรายงานว่ายังมีผู้ติดยาเสพติดอยู่ภายในกลุ่มบ้านนั้น ๆ โดยเฉลี่ยแล้วจะมีผู้ติดยาเสพติดอยู่ประมาณ 10 คนต่อกลุ่มบ้าน ในจำนวนนี้เป็นผู้ติดยาเสพติดร้อยละ 86 และผงขาวหรือเฮโรอีน อีกร้อยละ 14 เป็นที่น่าสังเกตว่ามีเพียง 4 กลุ่มบ้านหรือร้อยละ 5 ของกลุ่มบ้านที่สำรวจรายงานว่ายังคงมีการปลูกฝิ่นในกลุ่มบ้าน ซึ่งทั้ง 4 กลุ่มบ้านนี้จะมีการเพาะ

ปลูกฝิ่นเพียง 4 ไร่ต่อกลุ่มบ้านเท่านั้น ผู้นำกลุ่มบ้านผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดระบุเพิ่มเติมว่า ผู้ปลูกฝิ่นเหล่านี้จะเป็นผู้
ตัดฝิ่นซึ่งส่วนใหญ่มีอายุมากแล้วและปลูกไว้ใช้ในการบริโภคเอง แสดงว่าพื้นที่เกษตรกรรมส่วนใหญ่ใช้กันอยู่จะมา
จากที่อื่นซึ่งผ่านระบบการค้ากันเอง

ตารางที่ 14 สถานการณ์โรคเอดส์และการติดเชื้อเสพติคของเกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวง 16 แห่ง

	จำนวน	ร้อยละ
ก. โรคเอดส์		
จำนวนกลุ่มบ้านที่มีรายงานคนตายด้วย		
โรคเอดส์ (N=76)	17	22.37
จำนวนคนตายด้วยโรคเอดส์เฉลี่ยต่อ	2.12	-
กลุ่มบ้าน		
- ชาย	-	71.43
- หญิง	-	28.57
ข. ยาเสพติด		
จำนวนกลุ่มบ้านที่รายงานว่ามียูติคยา		
เสพติค (N=76)	51	67.11
จำนวนยูติคยาเสพติคเฉลี่ยต่อกลุ่มบ้าน	10.29	-
- ฝิ่น	-	86.43
- ผงขาว	-	13.57
จำนวนกลุ่มบ้านที่รายงานว่ายังมีการปลูก		
ฝิ่น (N=72)	4	5.56
- พื้นที่เพาะปลูกฝิ่นเฉลี่ยต่อกลุ่มบ้าน		
ที่ปลูก (ไร่)	4	-

ที่มา: จากการสำรวจผู้นำกลุ่มบ้าน

3.3 ประชากร

การศึกษาด้านประชากรครอบคลุมเนื้อหาด้านการนับถือศาสนา การศึกษา อัตราการเกิดการตาย
โครงสร้างประชากร การอพยพของหัวหน้าครัวเรือน ประชากรในวัยแรงงาน และอัตราส่วนภาระพึ่งพิง
(dependency ratio) ซึ่งรายละเอียดของการศึกษาแต่ละด้านเป็นดังนี้

ก. การนับถือศาสนา

นอกจากการนับถือผี เกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวงทั้ง 16 แห่งนั้น นับถือศาสนา 3 ศาสนา คือ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ แต่เดิมนั้นมีการนับถือผีเป็นส่วนใหญ่ ในระยะต่อมาเมื่อได้ติดต่อกับพื้นที่กับชาวพื้นราบจึงได้เปลี่ยนมานับถือศาสนาต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น เนื่องจากชาวไทยพื้นราบส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ชาวเขาจึงเปลี่ยนมานับถือศาสนาพุทธด้วย อย่างไรก็ตาม ศาสนาคริสต์ได้เข้ามาเผยแพร่ ด้วยกลยุทธการเข้าถึงประชาชน และเน้นการพัฒนาที่เป็นรูปธรรม ทำให้ชาวเขาส่วนหนึ่งนับถือคริสต์ศาสนา

ผลการสำรวจชี้ให้เห็นว่า ร้อยละ 63 ของครัวเรือนเกษตรกรที่สำรวจระบุว่า ตนเองนับถือพุทธศาสนา ร้อยละ 23 นับถือคริสต์ศาสนาอีประมาณร้อยละ 5 ยังนับถือผี นอกจากนี้ยังมีผู้ระบุว่านับถือทั้งพุทธศาสนา และผีอีกร้อยละ 8 (ตารางที่ 15) ความจริงแล้วเป็นการยากที่จะแยกแยะระหว่างการนับถือพุทธศาสนาและผี เนื่องจากเกษตรกรที่ระบุว่าตนเองนับถือศาสนาพุทธนั้นยังคงมีการเลี้ยงผีอยู่

ตารางที่ 15 จำนวนและร้อยละของครอบครัวชาวเขาที่นับถือศาสนาต่าง ๆ

ศาสนา	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
1. พุทธ	465	63.10
2. พุทธ-ผี	61	8.30
3. ผี	33	4.50
4. คริสต์	173	23.50
5. อิสลาม	4	0.50
6. ไม่ระบุ	1	0.14
รวม	737	100.00

ที่มา: จากการสำรวจเกษตรกร

ข. ภาวะการศึกษาของประชากร

เมื่อกล่าวถึงภาวะการศึกษาของประชากร โดยทั่วไปจะเป็นการศึกษาถึงจำนวนประชากรที่ได้รับการศึกษาในระดับต่าง ๆ และจำนวนประชากรที่ไม่ได้รับการศึกษาอะไรเลย การศึกษานี้ได้แบ่งกลุ่มประชากรที่สนใจออกเป็น สองกลุ่ม คือ กลุ่มประชากรผู้มีอายุระหว่าง 7-12 ปี และกลุ่มประชากรผู้มีอายุตั้งแต่ 13 ปีขึ้นไป

ประชากรกลุ่มแรกที่อยู่ในวัยเรียนและถือเป็นกลุ่มที่จะได้รับการวางรากฐานทางการศึกษา ซึ่งควรได้รับความสนใจเป็นพิเศษ ส่วนประชากรกลุ่มที่สองเป็นผู้อยู่นอกวัยเรียน ซึ่งการศึกษาในระบบจะไม่สามารถแก้ไขปัญหาอะไรได้ แต่การได้ทราบสัดส่วนของประชากรที่ไม่ได้รับการศึกษาของกลุ่มนี้อายุเกินกว่า 12 ปี ก็มีความสำคัญต่อการวางแผนพัฒนาไม่น้อย เนื่องจากข้อมูลนี้จะชี้ให้เห็นถึงภาวะไม่รู้หนังสือ (illiteracy rate)

ของประชากร

การศึกษาเกี่ยวกับประชากรในกลุ่มแรกได้พบว่า เด็กที่อยู่ในวัยเรียน ที่ยังไม่ได้เข้าเรียนมีจำนวนอยู่สูงถึงร้อยละ 11 ของจำนวนประชากรประมาณร้อยละ 63 ได้เข้าเรียนหนังสือแต่ไม่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่กำลังเรียนอยู่แต่ยังไม่สำเร็จการศึกษา ก็สามารถช่วยให้มีความสามารถในการสื่อสารกับส่วนราชการหรือชาวไทยในพื้นที่ทั่ว ๆ ไปได้ดีขึ้น ซึ่งมีความหมายสำหรับการพัฒนาเป็นอย่างสูง ประมาณร้อยละ 26 ของประชากรในวัยที่สามารถสำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 หรือสูงกว่า (ตารางที่ 18)

ตารางที่ 18 จำนวนและร้อยละของประชากรวัย (7-12 ปี) จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้เรียน	84	11.31
เรียนแต่ไม่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	466	62.72
จบประถมศึกษาปีที่ 4 หรือสูงกว่า	-	25.96
รวม	7	100.00

ที่มา: จากการสำรวจเกษตรกร

หากพิจารณาในแต่ละศูนย์พัฒนาโครงการหลวง แล้ว และระดับฐานะ จะพบว่าศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่มีสัดส่วนประชากรในวัยเรียน (อายุ 7-12 ปี) แต่ไม่ได้เข้าเรียนหนังสือเลขมากกว่าร้อยละ 20 ได้แก่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยโป่ง ห้วยน้ำริน ปิงคำ แม่แสบ และห้วยน้ำขุ่น (ตารางที่ 17) ส่วนฝ้ออีก็้อ ปะหล่อง และมุเซอ นั้นจะมีประชากรในวัยเรียน แต่ไม่ได้เข้าเรียนหนังสือถึงร้อยละ 20 หรือมากกว่าเช่นกัน (ตารางผนวกที่ 1) ซึ่งครอบครัวที่มีฐานะยากจนจะมีสัดส่วนประชากรในวัยเรียนไม่ได้รับการศึกษาสูงกว่าฐานะอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด (ตารางที่ผนวกที่ 2)

ตารางที่ 17 จำนวนร้อยละของประชากรวัย (7-12 ปี) ที่เรียนหนังสือและไม่ได้เรียนจำแนกตามศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง	ไม่ได้เรียน		เรียน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยโป่ง	4	28.60	14	71.40
2. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำริน	5	26.30	14	73.70
3. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุ่น	12	20.00	48	60.00
4. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงบึงคำ	9	23.70	29	76.30
5. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะเรียง	4	11.10	32	88.90
6. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ลาน้อย	0	0.00	34	100.00
7. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางอุ๋ง	24	19.40	58	72.00
8. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงม่อนเงาะ	3	11.50	23	88.50
9. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก	1	2.20	45	97.80
10. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอ่างช้าง	5	15.60	27	84.40
11. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอินทนนท์	4	5.90	64	94.10
12. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง	3	5.50	52	94.50
13. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮ	13	20.30	51	79.70
14. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงป่าเมี่ยง	0	0.00	18	100.00
15. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย	4	4.40	87	95.60
16. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงพระบาทห้วยต้ม	3	3.90	74	96.10
รวม	84	11.20	666	88.80

ที่มา: จากการสำรวจเกษตรกร

สำหรับประชากรนอกวัยเรียน (อายุ 13 ปีขึ้นไป) นั้น มีปัญหาสัดส่วนผู้ไม่ได้รับการศึกษาสูงถึง ร้อยละ 51 ของประชากรในกลุ่มอายุดังกล่าวที่สำรวจ (ตารางที่ 18) ประชากรในส่วนนี้ไม่มีความรู้ความสามารถในการอ่านและเขียนหนังสือเลย แต่ด้วยเหตุที่ เกษตรกรเหล่านี้มีการติดต่อกับชาวไทยในพื้นที่ราบและถาวร ได้รับชมและฟังรายการทางโทรทัศน์และวิทยุ จึงมีความสามารถในการพูดสื่อสารภาษาไทยได้ดีพอสมควร โดยเฉพาะผู้ชายและเด็ก ๆ หนุ่มสาว

ตารางที่ 18 จำนวนและร้อยละของประชากรวัย 13 ปีขึ้นไปในพื้นที่โครงการหลวงทั้ง 16 แห่ง ที่ได้
รับการศึกษและไม่ได้รับการศึกษา

	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้รับการศึกษา	1,516	50.70
ได้รับการศึกษา	1,516	49.30
รวม	3,077	100.00

ที่มา: จากการสำรวจเกษตรกร

ค. อัตราการเกิด การตาย การอพยพเข้า การอพยพออก และการเพิ่มประชากร

การสำรวจการเปลี่ยนแปลงของจำนวนประชากรในครัวเรือนจะประกอบไปด้วยจำนวนคนที่เกิด ตาย อพยพเข้า และอพยพออก การศึกษาครั้งนี้ทำการสำรวจข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของจำนวนคนในครัวเรือนในรอบปี 2538 ซึ่งแตกต่างจากการสำรวจโดยทั่ว ๆ ไป ซึ่งต้องสอบถามข้อมูลย้อนหลัง 3 หรือ 5 ปี แล้วมาศึกษาค่าเฉลี่ยในภายหลัง การใช้วิธีการเช่นนี้ก็เนื่องมาจากการตระหนักในความถูกต้องของข้อมูล หากต้องมีการสอบถามย้อนหลังหลาย ๆ ปี การสอบถามข้อมูลของปีที่ผ่านมาเพียงปีเดียวเกษตรกรจะให้คำตอบได้ถูกต้องและแม่นยำกว่า นอกจากนี้การสอบถามข้อมูลของปีที่ผ่านมาเป็นข้อมูลที่เป็นปัจจุบันและทันสมัยอีกด้วย

ผลการศึกษาที่ปรากฏในตารางที่ 19 แสดงว่า โดยเฉลี่ยทั้ง 16 ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอัตราการเกิดของประชากรจะเท่ากับ 3.02 เปอร์เซ็นต์ ต่อปี อัตราการอพยพเข้าเป็น 0.36 เปอร์เซ็นต์ต่อปี ในขณะที่อัตราการตายและการอพยพออกเป็น 0.77 และ 2.80 เปอร์เซ็นต์ต่อปี ตามลำดับ (ตารางที่ 19) เมื่อนำตัวเลขเหล่านี้มาคำนวณหาอัตราการเพิ่มของประชากรจะได้อัตราการเพิ่มของประชากรเท่ากับ -0.19 เปอร์เซ็นต์ต่อปี อัตราการเพิ่มของประชากรของโครงการหลวงทั้ง 16 แห่งที่ศึกษามีจำนวนลดลง อย่างไรก็ตามเมื่อพยายามวิเคราะห์หาเหตุผลของการลดลงของประชากรก็ได้พบว่าการที่ประชากรมีจำนวนลดลงมิใช่มาจากอัตราการเกิดที่ต่ำลงซึ่งจะหมายความว่าไปถึงการคุมกำเนิดของประชากรที่ได้ผล โดยข้อเท็จจริงแล้วอัตราการเกิดของประชากรในพื้นที่โครงการหลวงยังสูงถึงร้อยละ 3.02 คนต่อปี แต่สาเหตุที่แท้จริงของการลดลงของประชากรจะเกิดจากการอพยพออกไปนอกพื้นที่ ซึ่งอัตราการอพยพมีสูงถึงร้อยละ 2.80 คนต่อปี ซึ่งเมื่อพิจารณาตามศูนย์พัฒนาฯ เฒ่า และฐานะ ก็จะมีเหตุผลเช่นเดียวกัน การลดลงของประชากรในส่วนนี้จึงหมายถึง การเพิ่มขึ้นของประชากรในสังคมอื่นโดยเฉพาะในเขตตัวเมืองที่เจริญต่าง ๆ เนื่องจากเกษตรกรเหล่านี้มักอพยพออกไปทำงานกันอยู่ในตัวเมืองที่เจริญต่าง ๆ

ตารางที่ 19 จำนวนและอัตราการเกิด การตาย การอพยพเข้า การอพยพออก และการเพิ่มประชากรของ
เกษตรกรจำแนกตามศูนย์พัฒนา

ศูนย์พัฒนา โครงการหลวง	จำนวน ประชากร	การเกิด		การตาย		อพยพเข้า		อพยพออก		การเพิ่ม	
		จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
1.ห้วยโป่ง	112	1	0.89	1	0.89	2	1.79	3	2.80	-1	-0.89
2.ห้วยน้ำริน	119	2	1.68	2	1.68	1	0.84	4	3.36	-3	-2.52
3.ห้วยน้ำปูน	410	7	1.71	5	1.22	0	0.00	12	2.93	-10	-2.44
4.ปิ้งคำ	188	6	3.19	1	0.53	2	1.06	0	0.00	7	3.72
5.แม่สะเรียง	238	6	2.52	2	0.84	1	0.42	12	5.04	-7	-2.94
6.แม่ลาน้อย	300	6	2.00	0	0.00	1	0.33	13	4.33	-6	-2.00
7.ปางตุ้ง	408	22	5.39	5	1.23	0	0.00	30	7.35	-10	-3.19
8.ม่อนเงาะ	199	5	2.51	3	1.51	1	0.50	3	1.51	0	0.00
9.ห้วยลึก	253	14	5.53	2	0.79	3	1.19	11	4.35	4	1.58
10.อ่างขาง	266	12	4.51	9	3.38	2	0.75	1	0.36	4	1.50
11.อินทนนท์	390	14	3.59	1	0.26	0	0.00	6	1.53	7	1.79
12.ขุนวาง	268	6	2.24	1	0.37	0	0.00	11	4.10	-6	-2.24
13.แม่แะ	336	10	2.98	1	0.30	1	0.30	5	1.49	5	1.49
14.ป่าเมี่ยง	237	5	2.11	0	0.00	2	0.84	6	2.53	1	0.42
15.หนองหอย	514	19	3.70	3	0.58	1	0.19	9	1.75	8	1.56
16.พระบาทห้วยต้ม	436	6	1.38	0	0.00	0	0.00	5	1.15	1	0.23
รวม	4,674	141	3.02	36	0.77	17	0.36	131	2.80	-9	-0.19

ที่มา : จากการสำรวจเกษตรกร

อย่างไรก็ตาม ข้อมูลที่ปรากฏในตารางที่ 21 เป็นการนำเอาข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของประชากรภายใน
ครัวเรือนเกษตรกรมาคำนวณและตีความถึงประชากรกลุ่มใหญ่ทั้งหมดซึ่งข้อมูลดังกล่าวยังไม่ครอบคลุมถึงประชา
กรที่อพยพเข้าและออกจากพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงในลักษณะที่อพยพทั้งครอบครัว การสำรวจจากผู้เ้า
กลุ่มบ้าน มีประชากรอพยพเข้ามาในกลุ่มบ้านที่สำรวจที่เป็นการอพยพทั้งครอบครัวรวมจำนวน 246 คน และ
อพยพออกไปจากกลุ่มบ้านที่สำรวจจำนวน 172 คน จากจำนวนประชากรรวม (เฉพาะกลุ่มบ้านที่ตอบคำถาม
ส่วนนี้) 24,454 คน คิดเป็นอัตราการเพิ่มประชากรในส่วนนี้เท่ากับร้อยละ 0.30 คนต่อปี อัตราส่วนที่คำนวณ
ได้นี้แม้จะเป็นข้อมูลอย่างหยาบ ๆ แต่ก็ยังเป็นข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้

เมื่อพิจารณาร่วมกับอัตราการเพิ่มประชากรที่คำนวณได้จากส่วนของคำตอบจากครัวเรือนเกษตรกรจึงเป็นที่คาดหมายได้ว่าประชากรในพื้นที่โครงการหลวงทั้ง 16 แห่ง นี้จะมีอัตราการเพิ่มประชากรประมาณร้อยละ 0.11 คนต่อปี ผลการวิเคราะห์ในส่วนสุดท้ายนี้แสดงให้เห็นว่าแม้ว่าเกษตรกรในเขตพื้นที่โครงการหลวงจะมีการอพยพออกนอกพื้นที่ในอัตราสูงแล้วแต่อัตราการเกิดที่สูงยังคงมีผลทำให้ประชากรยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

การศึกษาส่วนนี้ชี้ให้เห็นว่าอัตราการเกิดของประชากรในพื้นที่โครงการหลวง น่าจะเป็นปัญหาสำคัญต่อการพัฒนาพื้นที่ในอนาคต ซึ่งเมื่อพิจารณาอัตราการเกิดของประชากรในแต่ละศูนย์พัฒนาที่พบว่า ศูนย์พัฒนาส่วนใหญ่มีอัตราการเกิดของประชากรมากกว่าร้อยละ 2.00 ต่อปี โดยเฉพาะที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ห้วยลึกและปางอุ๋ง ซึ่งมีประชากรชาวแม้วอาศัยอยู่มากมีอัตราการเกิดสูงเกินกว่าร้อยละ 5.00 คนต่อปี (ตารางที่ 19) และเมื่อพิจารณาตามเผ่าก็พบว่าเผ่าแม้วมีอัตราการเพิ่มประชากรสูงสุดถึงร้อยละ 4.58 คนต่อปี รองลงมาเป็นชาวจีนฮ่อ ร้อยละ 3.51 คนต่อปี (ตารางที่ 20) อัตราการเกิดของประชากรในฐานะต่าง ๆ ไม่แตกต่างกันมากนัก (ตารางที่ 21) การลดอัตราการเกิดของประชากรในพื้นที่โครงการหลวงทั้ง 16 แห่ง โดยวิธีการคุมกำเนิดจึงเป็นสิ่งจำเป็น โดยอาจมีเป้าหมายลำดับแรกไปที่ชาวแม้ว จีนฮ่อ และมูเซอ เป็นต้น

ตารางที่ 20 จำนวนและอัตราการเกิด การตาย การอพยพเข้า การอพยพออก และการเพิ่มประชากรของเกษตรกรจำแนกตามเผ่า

เผ่า	จำนวนประชากร	การเกิด		การตาย		อพยพเข้า		อพยพออก		การเพิ่ม	
		จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
1. ไทยพื้นเมือง	535	10	1.86	4	0.75	6	1.12	19	3.55	-7	-1.31
2. ลีซอ	42	1	2.83	1	2.38	0	0.00	1	2.35	-1	-2.38
3. ละว้า	371	9	2.43	1	0.27	2	0.54	23	6.20	-13	-3.50
4. มูเซอ	328	11	3.35	11	3.35	1	0.30	4	1.22	-1	-1.20
5. แม้ว	1,615	74	4.58	13	0.80	4	0.25	44	2.72	21	1.30
6. กะเหรี่ยง	1,246	24	1.93	2	0.16	2	0.16	32	2.57	-8	-0.64
7. จีนฮ่อ	171	6	3.51	2	1.17	0	0.00	1	0.58	3	1.75
8. เย้า	64	1	1.56	0	0.00	1	1.56	0	0.00	2	3.13
9. ปะหล่อง	1044	1	0.96	0	0.00	1	0.96	0	0.00	2	1.92
10. อีเก้อ	198	5	2.53	2	1.01	0	0.00	7	3.54	-4	-2.02
รวม	4,674	141	3.02	36	0.77	17	0.36	131	2.80	-9	-0.19

ที่มา : จากการสำรวจเกษตรกร

ตารางที่ 21 จำนวนและอัตราการเกิด การตาย การอพยพเข้า การอพยพออก และการเพิ่มประชากรของชาวเขา
จำแนกตามฐานะ

ฐานะ	จำนวน ประชากร	การเกิด		การตาย		อพยพเข้า		อพยพออก		การเพิ่ม	
		จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
1. คี	1,167	39	3.34	4	0.34	2	0.17	26	2.23	11	0.94
2. ป่านกลาง	2,256	65	2.88	19	0.84	9	0.40	71	3.1	-16	-0.71
3. ชากชน	1,215	37	3.05	12	0.99	5	0.41	34	2.80	-4	-0.33
รวม	4,674	141	3.02	36	0.77	17	0.36	131	2.80	-9	-0.19

หมายเหตุ : จำนวนรวมมากกว่าการกระจายตามฐานะเพราะบางรายไม่ระบุฐานะ
ที่มา : จากการสำรวจเกษตรกร

จ. โครงสร้างของประชากร

จากประชากรที่ทำการสำรวจจำนวน 4,674 คน ซึ่งมาจากศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทั้ง 16 แห่ง เมื่อทำการศึกษาการกระจายตัวตามเพศและช่วงอายุ เป็นโครงสร้างของประชากรในภาพรวม ข้อมูลที่ปรากฏในตารางที่ 24 แสดงว่าประชากรทั้งสองเพศมีสัดส่วนลดลงเมื่อช่วงอายุที่พิจารณาสูงขึ้น สัดส่วนของประชากรเพศชายจะน้อยกว่าเพศหญิงในช่วงอายุไม่เกิน 20 ปี ประชากรเพศชายจะมีสัดส่วนสูงกว่าเพศหญิงในช่วงอายุเกินกว่า 20 ปีขึ้นไป แต่เมื่อรวมทั้งหมดทุกช่วงอายุแล้ว เพศหญิงจะมีสัดส่วนสูงกว่าเพศชายอยู่เล็กน้อย

เมื่อนำข้อมูลในตารางที่ 22 ไปสร้างเป็นกราฟแสดงปีระมิดประชากรจะปรากฏอย่างชัดเจนว่าประชากรของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทั้ง 16 แห่ง มีลักษณะเป็นปีระมิดยอดแคบและฐานกว้างมาก (รูปที่ 2) จัดเป็นโครงสร้างประชากรที่ไม่ดีและสมควรได้รับการแก้ไข

หากพิจารณาลักษณะของโครงสร้างประชากรที่เป็นอยู่ร่วมกับข้อมูลด้านอัตราการเกิดของประชากรซึ่งมีค่าสูงถึงร้อยละ 3 ต่อปี ก็จะต้องพบว่า ฐานของปีระมิดประชากรจะยิ่งกว้างขึ้นอีกหากไม่มีการดำเนินการแก้ไขใด ๆ เลย ลักษณะเช่นนี้จะก่อให้เกิดแรงกดดันทางด้านประชากร (population pressure) ให้มีการถากถางป่าเพื่อให้ได้มาซึ่งพื้นที่ทำกินในระยะ 10-15 ปี ข้างหน้านี้

เมื่อพิจารณาโครงสร้างของประชากรในแต่ละศูนย์พัฒนาและเผ่าแล้วจะพบว่าศูนย์พัฒนาโครงการหลวงส่วนใหญ่ก็มีลักษณะโครงสร้างประชากรเป็นคิงรูปที่ 2 จะขยักเว้นก็แต่เพียงศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยโป่ง แม่ลาน้อย และป่าเมี่ยง เผ่าไทยพื้นเมือง และละว้า ที่ฐานของโครงสร้างประชากร(ประชากรวัยต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10 ปี) เริ่มแคบลงแล้ว แต่ประชากรส่วนบนยังคงเป็นปีระมิดยอดแคบอยู่เช่นเดิม (ดูตัวอย่างรูปที่ 3 และ 4 ประกอบ) ซึ่งศูนย์พัฒนาโครงการหลวงและเผ่าเหล่านี้มักมีลักษณะอัตราการเกิดของประชากรอยู่ในระดับปาน

ระดับปานกลางหรือต่ำ และอัตราการอพยพออกค่อนข้างสูง แสดงว่านอกจากอัตราการเกิดที่ต่ำลงจะช่วยปรับปรุงฐานของโครงสร้างประชากรแล้ว มีผู้ที่อพยพที่อยู่ในวัยต่ำกว่า 11 ปี โดยเฉพาะเด็กในวัยเรียนที่อพยพไปดำเรียนในท้องถิ่นที่เจริญก็อาจมีส่วนช่วยในการปรับปรุงฐานของโครงสร้างประชากรดังกล่าว

ตารางที่ 22 โครงสร้างประชากรของเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่โครงการหลวงทั้ง 16 แห่ง

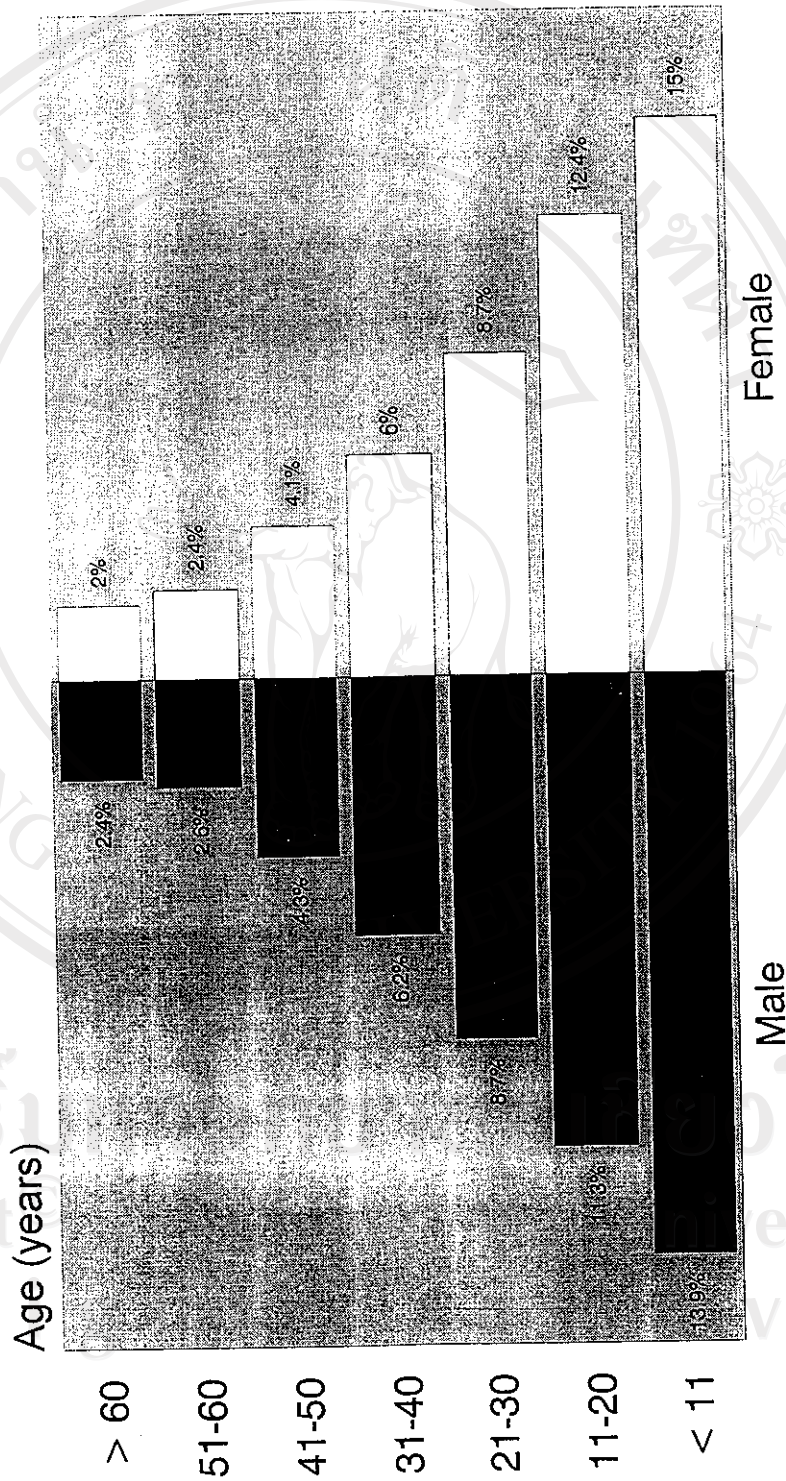
ช่วงอายุ	ชาย		หญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เกิน 10 ปี	645	13.90	639	15.00
11-20 ปี	526	11.30	576	12.40
21-30 ปี	404	8.70	404	8.70
31-40 ปี	287	6.20	277	6.00
41-50 ปี	201	4.30	192	4.10
51-60 ปี	119	2.60	109	2.40
61 ปีขึ้นไป	110	2.40	92	2.00

ที่มา : จากการสำรวจเกษตรกร

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

POPULATION STRUCTURE OF HILLTRIBE

All 16 Development Centers of the Royal Project
1996

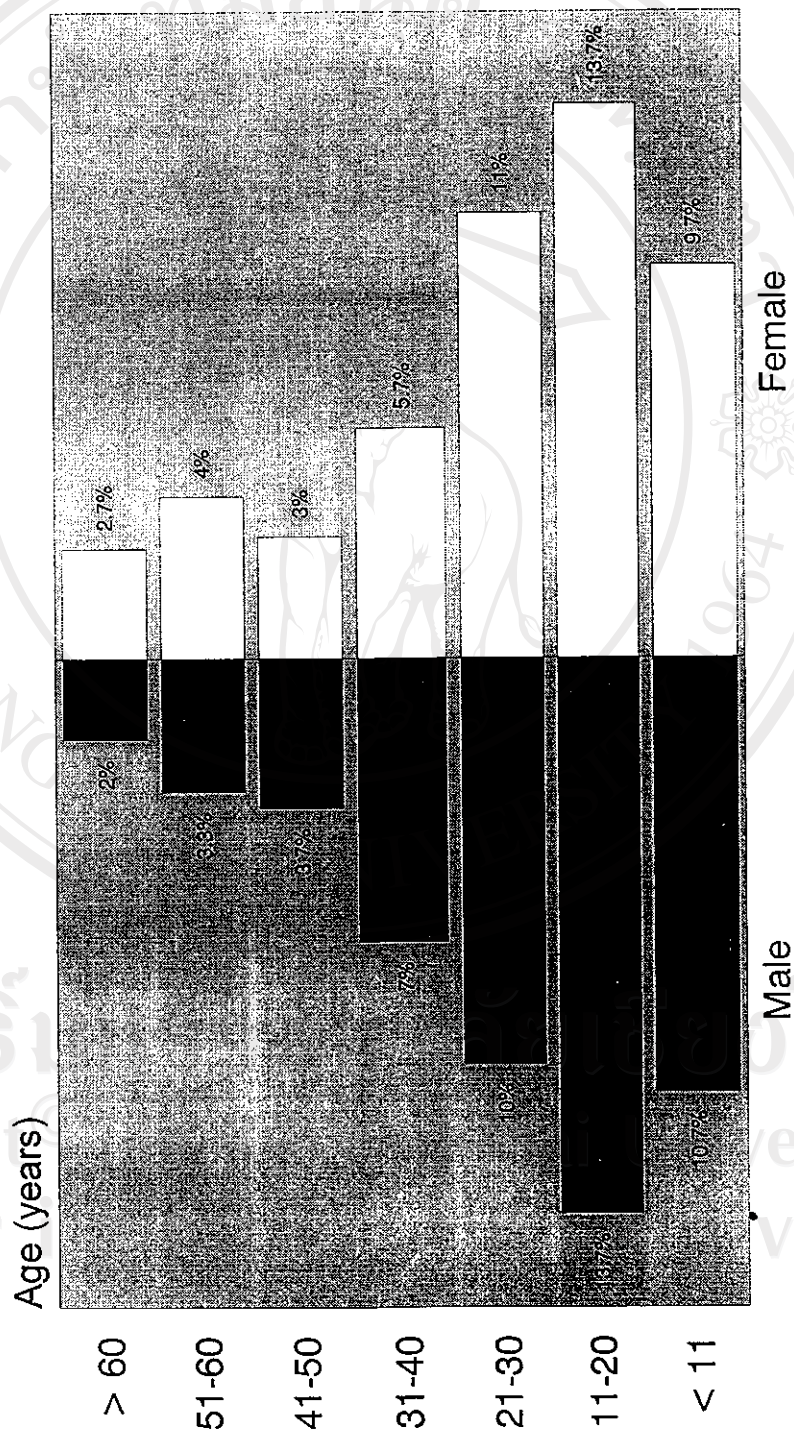

รูปที่ 3 โครงสร้างประชากรโดยทั่วไปของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทั้ง 16 แห่ง

POPULATION STRUCTURE OF HILLTRIBE

Mae Lanoi Development Centers

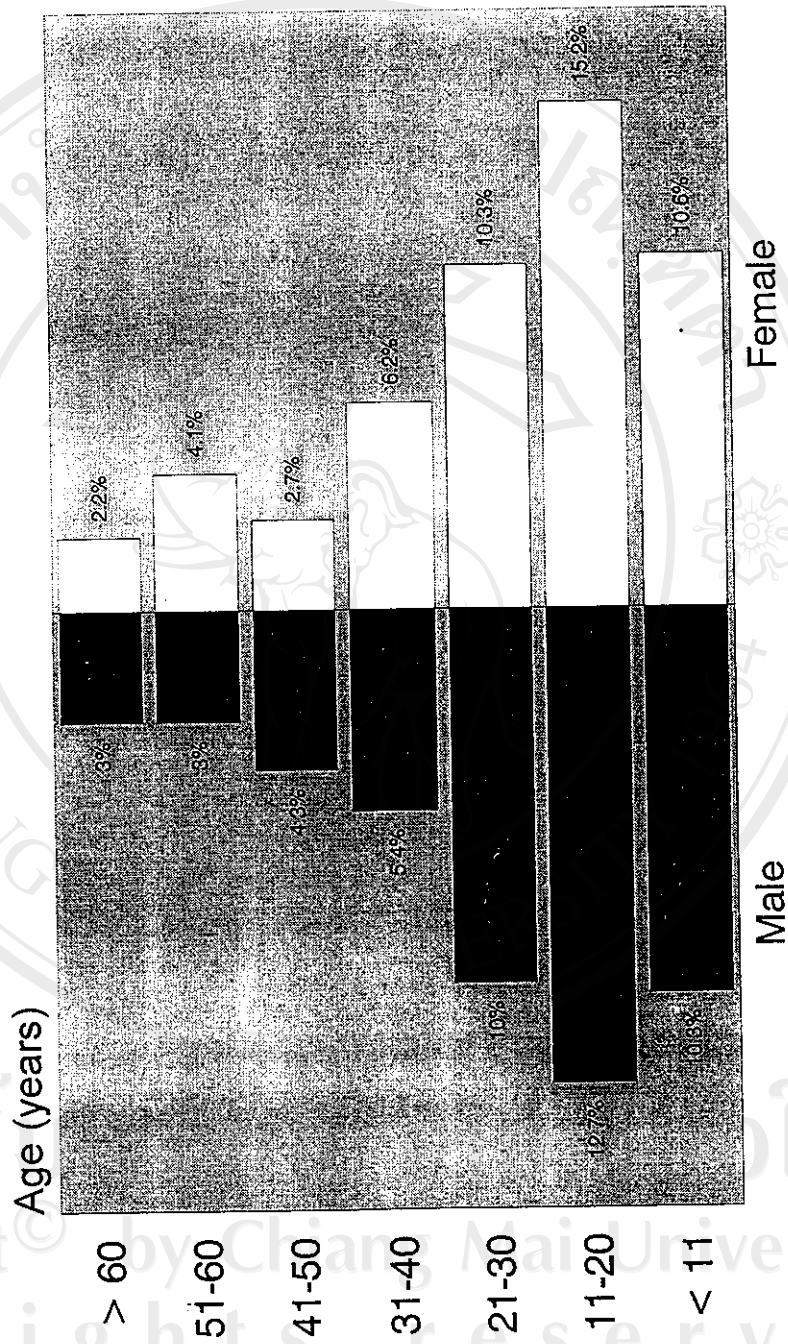
1996

รูปที่ 4 โครงสร้างประชากรของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ต๋ำน้อย

POPULATION STRUCTURE OF HILLTRIBE

Lawaa
1996

รูปที่ 3 โครงสร้างประชากรของชนเผ่ากะเหรี่ยง

๑. ประชากรในวัยแรงงานและอัตราส่วนภาระพึ่งพิง

ประชากรในวัยแรงงานเป็นประชากรที่จะทำกิจกรรมการผลิตต่าง ๆ เพื่อเลี้ยงครอบครัว ผู้ศึกษาแต่ละท่านอาจกำหนดช่วงอายุของประชากรวัยแรงงานที่แตกต่างกัน อันมีผลทำให้อัตราส่วนของประชากรในวัยแรงงานที่วิเคราะห์ได้มีความแตกต่างกันออกไป ผู้ศึกษาบางท่านกำหนดให้ประชากรที่มีอายุระหว่าง 11-60 ปี เป็นประชากรในวัยแรงงาน ผู้ศึกษาบางท่านอาจใช้ช่วงอายุระหว่าง 15-64 ปี เป็นประชากรในวัยแรงงาน และยังมีผู้ศึกษาบางท่านปรับช่วงอายุของประชากรในวัยแรงงานตามสภาพที่เป็นจริงตามที่สำรวจได้ อย่างไรก็ตาม การกำหนดประชากรที่มีอายุระหว่าง 15-64 ปี เป็นประชากรวัยแรงงาน ได้รับการยอมรับกันอย่างแพร่หลาย และสอดคล้องกับสภาพสังคมเศรษฐกิจของไทยมากที่สุด นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวความคิดด้านการวิเคราะห์อัตราส่วน ภาระพึ่งพิง (dependency ratio) การศึกษานี้ได้ใช้แนวทางที่มีการยอมรับกันอย่างแพร่หลายนี้

ผลจากการสำรวจเกษตรกรได้พบว่าจากจำนวนประชากรทั้งหมดที่สำรวจ 4,674 คน ประมาณร้อยละ 58 เป็นประชากรในวัยแรงงาน (ตารางที่ 25) ส่วนที่เหลือเป็นประชากรนอกวัยแรงงาน อัตราส่วนของประชากรในวัยแรงงานเท่ากับร้อยละ 58 นี้ จัดว่าอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ เมื่อพิจารณาจากศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแล้ว ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงป่าเมี่ยง แม่ต่าน้อย ห้วยโป่ง ม่อนเงาะและห้วยน้ำริน มีอัตราส่วนประชากรในวัยแรงงานมากกว่าร้อยละ 60 ส่วนศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอินทนนท์ ปิงคำ ปางอุ๋ง และห้วยลึก มีอัตราส่วนประชากรในวัยแรงงานอยู่ในกลุ่มต่ำ (ตารางผนวกที่ 32) ศูนย์พัฒนาฯ เหล่านี้มีประชากรชาวแม้วอาศัยอยู่มาก

ตารางที่ 23 จำนวนและร้อยละของประชากรที่อยู่ในวัยแรงงานและนอกแรงงาน

ประชากร	จำนวน	ร้อยละ
วัยแรงงาน	2,707	57.90
นอกวัยแรงงาน	1,976	42.10
รวม	4,674	100.00

ที่มา: จากการสำรวจเกษตรกร

พิจารณาทางด้านเผ่าของประชากรจะพบว่าชาวไทยพื้นเมืองมีสัดส่วนของบุคคลที่อยู่ในวัยแรงงานสูงที่สุดถึงร้อยละ 75 ของประชากรชายเผ่าเย้า และละว้า มีสัดส่วนของประชากรในวัยแรงงานสูงรองลงมาจากชาวไทยพื้นเมือง ชาวแม้วมีสัดส่วนของประชากรในวัยแรงงานค่อนข้างต่ำที่สุดเพียงร้อยละ 51 เท่านั้น เผ่าอีกก็เป็นอีกเผ่าหนึ่งที่มีสัดส่วนของประชากรในวัยแรงงานต่ำเพียงร้อยละ 54 (ตารางผนวกที่ 33) ส่วนทางด้านฐานะของเกษตรกรนั้นสัดส่วนของประชากรในวัยแรงงานไม่ต่างกันมากนัก (ตารางผนวกที่ 34)

การมีประชากรในวัยแรงงานในสัดส่วนที่ต่ำนอกจากจะเป็นปัญหาต่อการพัฒนาแล้ว ในส่วนของครัวเรือนเกษตรกรเองก็จะมีปัญหาที่ต้องมีการระในการเลี้ยงดูประชากรที่ไม่อยู่ในวัยแรงงาน ซึ่งความรุนแรงของปัญหาจะดูได้จากอัตราส่วนภาระพึ่งพิง ตามตารางที่ 24

โดยภาพรวมแล้วประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่โครงการหลวงทั้ง 16 แห่งมีอัตราส่วนภาระพึ่งพิงเท่ากับ 71.73 หมายความว่าประชากรที่อยู่ในวัยแรงงาน 100 คน นอกจากต้องทำมาหากินเลี้ยงตนเองทั้ง 100 คน แล้ว ยังต้องทำมาหากินเพื่อเลี้ยงดูคนอื่น ๆ อีกประมาณ 72 คน การที่ต้องเลี้ยงดูคนจำนวนมากถึงขนาดนี้นั้นเป็นภาระที่หนักมากสำหรับเกษตรกรโดยเฉพาะผู้ที่มีรายได้น้อย การจะแก้ไขปัญหาจำเป็นต้องจัดหากิจกรรมที่มีรายได้น่าสนใจมาให้แก่เกษตรกรหรือมีเงินที่จัดให้มีกิจกรรมทำอย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มทุนรายได้อีกครัวเรือน

ปัญหาอัตราภาระพึ่งพิงที่สูงนี้จะเป็นปัญหาในเกือบทุกศูนย์พัฒนาและก็เป็นปัญหาของทุกคนไม่ว่าจะมีฐานะดีหรือยากจนอย่างไรศูนย์ พัฒนาโครงการหลวงอินทนนท์ ปังค่า ปางอุ๋ง และห้วยลึก จะมีปัญหาภาระพึ่งพิงที่มีความรุนแรงอยู่ในขั้นสูง ส่วนศูนย์พัฒนาโครงการหลวงป่าเมี่ยงจะเป็นปัญหาน้อยที่สุด นอกจากนี้ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ลาน้อย ห้วยโป่ง และม่อนเงาะก็มีปัญหาด้านภาระพึ่งพิงของประชากรไม่มากนัก

แม้ไทยพื้นเมืองมีปัญหาด้านภาระพึ่งพิงของประชากรต่ำที่สุด แต่ชาวเมี้ยวและอีก้อ จะมีปัญหาด้านนี้อยู่ในระดับรุนแรงมาก ซึ่งทั้งสองเผ่านี้มีอัตราการเกิดของประชากรอยู่ในระดับสูง การแก้ไขปัญหาในระยะยาวจึงไม่ใช่การจัดการจัดหากิจกรรมที่รายได้น่าสนใจ หรือกิจกรรมที่ทำต่อเนื่องทั้งปีแต่เพียงอย่างเดียว จำเป็นต้องมีการวางแผนครอบครัวควบคู่กันไปด้วย

ตารางที่ 24 อัตราส่วนภาระพึ่งพิงของเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่โครงการหลวงทั้ง 16 แห่ง

เกษตรกร	อัตราส่วนภาระพึ่งพิง
ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง	
1. ห้วยโป่ง	51.35
2. ห้วยน้ำริน	61.11
3. ห้วยน้ำขุ่น	70.42
4. ปังค่า	89.90
5. แม่สะเรียง	67.86
6. แม่ลาน้อย	50.00
7. ปางอุ๋ง	87.16
8. ม่อนเงาะ	54.26
9. ห้วยลึก	86.03
10. อ่างช้าง	71.61
11. อินทนนท์	92.12
12. ขุนวาง	4.72
13. แม่แะ	73.20

ตารางที่ 24 (ต่อ)

เกษตรกร	อัตราส่วนภาระที่พึง
14. ป่าเมี่ยง	36.21
15. หนองหอย	80.29
16. พระบาทห้วยต้ม	72.47
ผ้า	
1. ไทยพื้นเมือง	34.28
2. ดิซอ	75.00
3. ละว้า	55.04
4. มูเซอ	66.15
5. แม้ว	97.18
6. กะเหรี่ยง	69.92
7. จีนฮ่อ	64.42
8. เข่า	52.38
9. ปะหล่อง	75.86
10. อีเก้อ	85.05
ฐานะ	
1. คี	70.50
2. ป่านกลาง	66.93
3. ชากจน	78.49
รวมทั้งหมด	71.73

ที่มา: คำนวณจากตารางผนวกที่ 32-34

ด. การอพยพของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร

จากการสอบถามเรื่องการอพยพของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรได้พบว่าร้อยละ 55 ของหัวหน้าครัวเรือนที่สำรวจเป็นผู้อพยพมาจากที่อื่น (ตารางผนวกที่ 35) ซึ่งการอพยพส่วนใหญ่จะอพยพมาจากจังหวัดต่าง ๆ ในภาคเหนือตนเอง มีเพียงร้อยละ 7 ที่หัวหน้าครัวเรือนอพยพมาจากต่างประเทศซึ่งได้แก่ พม่า และจีน (ตารางผนวกที่ 38) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรอพยพมาจากที่อื่นในสัดส่วนที่สูงมาก ได้แก่

ห้วยถึก พระบาทห้วยต้มและห้วยน้ำปูน หัวหน้าครัวเรือนของชาวอิก้อ จีนฮ่อ และมุเซอ เกือบร้อยละ 70 หรือมากกว่าเป็นผู้อพยพมาจากที่อื่นโดยเฉพาะชาวอิก้อนั้นมีสัดส่วนสูงถึงประมาณร้อยละ 97

การศึกษาทางด้านจำนวนปีที่อพยพ (ตารางผนวกที่ 39) ได้ผลสรุปว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีการอพยพย้ายถิ่นกันมานานนับสิบปีแล้ว อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจข้อมูลภาคสนามของนักวิจัยก็ทำให้ทราบว่าชาวอิก้อ ตะวี่ และมุเซอยังมีการอพยพกันอย่างคั่งเนื่องจนถึงปัจจุบัน ซึ่งทำให้ค่าเฉลี่ยจำนวนปีที่อพยพของทั้ง 3 เผ่านี้มีค่าต่ำกว่าเผ่าอื่น ๆ โดยเฉพาะชาวอิก้อและมุเซอนั้น เป็นประชากรที่มีการอพยพย้ายครอบครัวในปัจจุบันชัดเจนที่สุด และมักย้ายไปก่อตั้งกลุ่มบ้านใหม่ ๆ ขนาดเล็กขึ้นเสมอ ๆ การย้ายครอบครัวในลักษณะนี้ มักจะติดตามมาด้วยการถากถางพื้นที่เพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัยและทำการเกษตร นักพัฒนาจึงควรระวังการอพยพในลักษณะนี้เป็นประการสำคัญ

3.4 ลักษณะของที่อยู่อาศัย

ลักษณะของบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของเกษตรกร เป็นตัวชี้ทางเศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญ ประการหนึ่งเกษตรกรที่มีฐานะดี มักจะมีบ้านเรือนที่สร้างด้วยวัสดุที่ถาวร บ้านเรือนที่มีขนาดใหญ่ ส่วนเกษตรกรที่มีฐานะยากจนก็มักจะสร้างบ้านเรือนด้วยวัสดุที่ไม่ทนทานถาวร ง่ายแก่การผุพัง นอกจากนี้ลักษณะบ้านเรือนยังแสดงถึงฐานะทางสังคมอีกด้วย เกษตรกรที่มีฐานะเป็นผู้นำหรือมีฐานะทางสังคมสูง เป็นที่นับถือคนอื่น ๆ แล้วก็มักจะมีบ้านเรือนที่ใหญ่โตและถาวร ในกรณีของเกษตรกรบนที่สูงลักษณะของบ้านเรือนจะมีความหมายพิเศษที่ชี้ให้เห็นถึงการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของเกษตรกรอีกส่วนหนึ่งด้วย ซึ่งเกษตรกรที่มักเคลื่อนย้ายบ้านเรือนอยู่เสมอและมีความประสงค์จะเคลื่อนย้ายบ้านเรือนในอนาคตแล้ว (รวมทั้งพวกที่เพิ่งเคลื่อนย้าย) จะก่อสร้างบ้านเรือนด้วยวัสดุที่ไม่คงทนถาวร พร้อมทั้งจะรื้อถอนเคลื่อนย้ายได้ตลอดเวลา บ้านเรือนจึงมักมุ่งหลังคาด้วยหญ้าคา ฝาบ้านและพื้นบ้านมักทำด้วย ไม้ไผ่หรือ ไม้ซาง

การศึกษานี้มุ่งสำรวจลักษณะการก่อสร้างบ้านเรือนของเกษตรกรโดยพิจารณาที่วัสดุที่ใช้ในการทำหลังคา ฝาบ้าน และพื้นบ้าน ซึ่งจะเป็นตัวชี้ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรบนที่สูง ในพื้นที่โครงการหลวง ตลอดจนสถานะการเคลื่อนย้ายบ้านเรือนของเกษตรกรผลการสำรวจปรากฏดังตารางที่ 25

โดยภาพรวมของเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่โครงการหลวงทั้ง 16 แห่ง เกษตรกรส่วนใหญ่มีการก่อสร้างบ้านเรือนโดยใช้วัสดุที่มีความคงทนถาวร โดยร้อยละ 56 ของเกษตรกรที่สำรวจมุ่งหลังคาบ้านเรือนของตนเองด้วย กระเบื้อง ร้อยละ 66 มีฝาบานที่ทำด้วยไม้กระดาน ส่วนพื้นบ้านเกษตรกรส่วนมาก(ร้อยละ 47) ก่อสร้างด้วยไม้กระดาน อย่างไรก็ตามยังคงมีเกษตรกรส่วนหนึ่งที่มีการก่อสร้างบ้านเรือนด้วยวัสดุที่ไม่ถาวร กล่าวคือ ร้อยละ 2.5 มีหลังคาบ้านทำด้วยหญ้าคาหรือใบไม้และฝาบานทำด้วยไม้ไผ่และ ไม้ซาง ร้อยละ 16 มีพื้นบ้านทำด้วยไม้ไผ่หรือ ไม้ซาง

ตารางที่ 25 ลักษณะบ้านเรือนของเกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวงทั้ง 16 แห่ง

วัสดุที่ใช้	หลังคาบ้าน		ฝาบ้าน		พื้นบ้าน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
กระเบื้อง/ซีเมนต์	416	56.40	66	8.90	126	17.10
สังกะสี	114	15.50	-	-	-	-
ไม้ (กระดาน)	21	2.80	486	66.00	345	46.80
หญ้าคา / ใบไม้	186	25.20	-	-	-	-
ไม้ไผ่ / ไม้ซาง	-	-	184	25.10	120	16.30
ดิน	-	-	-	-	146	19.80
รวม	737	100.00	736	100.00	737	100.00

ที่มา : จากการสำรวจเกษตรกร

เป็นที่น่าสังเกตว่าสัดส่วนของเกษตรกรที่สร้างพื้นบ้านด้วยวัสดุต่าง ๆ มีการกระจายตัวสูง ในจำนวนนี้ ร้อยละ 17 ก่อสร้างด้วยซีเมนต์หรือกระเบื้องเคลือบ ซึ่งเป็นลักษณะการก่อสร้างบ้านเรือนที่มั่นคง ถาวรมากที่สุด ในขณะที่เดียวกันก็ยังคงมีเกษตรกรถึงเกือบร้อยละ 20 ที่ยังคงอาศัยพื้นดินเป็นพื้นบ้าน ทั้งนี้เนื่องจากประเพณีของทางเผ่าพันธุ์ที่ยังคงนิยมการอยู่กับพื้นดินแม้ว่าเกษตรกรเหล่านี้จะมีฐานะทางเศรษฐกิจก็ตาม (ดูตารางผนวกที่ 45 ประกอบ)

เมื่อพิจารณาความแตกต่างตามศูนย์พัฒนาโครงการหลวงต่าง ๆ แล้วจะพบว่าเกษตรกรของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงป่าเมี่ยง ม่อนเงาะ พระบาทห้วยต้ม และแม่ถาน้อยมีการก่อสร้างบ้านเรือนที่มั่นคงถาวรมากที่สุด เป็นที่น่าสังเกตว่าเกษตรกรที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงพระบาทห้วยต้มที่อพยพเข้ามาใหม่ ๆ ก็มีการสร้างบ้านเรือนที่ไม่คงคนถาวรแต่ไม่อยู่ในรายการสำรวจในครั้งนี้ เนื่องจากเกษตรกรเหล่านี้ยังไม่มีหลักแหล่งที่แน่นอน ส่วนเกษตรกรของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอ่างขาง ห้วยน้ำขุ่น และห้วยโป่ง มีบ้านเรือนที่ไม่คงถาวรมากที่สุด (ตารางผนวกที่ 43)

การเปรียบเทียบทางด้านฝา แสดงว่าชาวอีโก้ และมุเซอมีการก่อสร้างบ้านเรือนด้วยวัสดุที่ไม่คงทนถาวรมากที่สุด (ตารางผนวกที่ 44) แสดงว่าเกษตรกรทั้งสองเผ่านี้มีกรอบพหุขัยครัวเรือนอยู่อย่างต่อเนื่อง และยังคงมีการเคลื่อนย้ายในปัจจุบัน ข้อสรุปนี้สามารถยืนยันได้จากข้อมูลในตารางภาคผนวกที่ 36 และ 40 และจากการสังเกตของผู้วิจัยระหว่างการดำเนินการสำรวจภาคสนาม

เป็นที่ชัดเจนว่า เกษตรกรที่มีฐานะยากจนกว่าจะมีการก่อสร้างบ้านเรือนโดยใช้วัสดุที่ไม่คงคนถาวรในสัดส่วนมากขึ้น ตามลำดับ (ตารางผนวกที่ 45) การพิจารณาถึงลักษณะของบ้านเรือนตามแนวการศึกษานี้จึงเป็นตัวชี้ฐานะทางเศรษฐกิจได้คือประการหนึ่งอีกด้วย

สิ่งที่ต้องพิจารณาควบคู่ไปกับลักษณะบ้านเรือนของเกษตรกรก็คือการมีส่วนร่วม ซึ่งนอกจากจะแสดงถึงความสมบูรณ์ของที่พักอาศัยแล้ว ยังชี้ให้เห็นถึงสภาพทางสุขอนามัยของเกษตรกรอีกส่วนหนึ่งด้วย ผลการสำรวจในตารางผนวกที่ 46-48 ชี้ให้เห็นว่า เกษตรกรมากกว่าร้อยละ 71 มีส่วนร่วมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ถูกละเลย ซึ่งหากพิจารณาทางด้านความสมบูรณ์ของสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานของบ้านเรือน สัดส่วนการมีส่วนร่วมในระดับนี้ สำหรับเกษตรกรจะอยู่ในระดับที่น่าพอใจ แต่อัตราส่วนดังกล่าวยังห่างไกลจากระดับมาตรฐานที่ทุกบ้านเรือนควรมีส่วนร่วม เหตุผลสำคัญของการมีส่วนร่วมให้ครบทุกหลังคาเรือนจะเป็นเหตุผลทางด้านสุขอนามัยเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งแสดงว่าในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงยังคงมีความจำเป็นต้องมีการรณรงค์ให้เกษตรกรมีส่วนร่วมที่ถูกละเลยอีกต่อไป ความจำเป็นดังกล่าวนี้จะมีความสำคัญมากยิ่งขึ้นเมื่อพิจารณาความแตกต่างของการมีส่วนร่วมในแต่ละศูนย์พัฒนาและฐานะ (ตารางผนวกที่ 46-48) การรณรงค์ ดังกล่าวจะต้องเน้นหนักที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางอุ๋ง ห้วยโป่ง แม่แฮ ห้วยน้ำขุ่น อินทนนท์ อ่างาง และขุนวาง และเน้นที่ผ่ามูเซอ อีโก้ และกะเหรี่ยง นอกจากนี้ยังจะต้องให้ความสำคัญแก่กลุ่มฐานะยากจนและปานกลาง เนื่องจากศูนย์พัฒนาโครงการหลวง แม่ และกลุ่มเกษตรกรฐานะดังกล่าว ยังคงมีสัดส่วนการไม่มีส่วนร่วมอยู่ในระดับสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ

3.5 แหล่งน้ำดื่มน้ำใช้

ดังได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อที่ 3.1 (ข) ว่าประมาณร้อยละ 90 ของกลุ่มบ้านที่สำรวจมีน้ำประปาหมู่บ้านใช้ซึ่งเรียกว่า “ประปาภูเขา” เนื่องจากเป็นการต่อน้ำมาจากภูเขาโดยตรงและไม่มีการปรับปรุงให้มีความสะอาดถูกละเลยตามลักษณะของน้ำดื่ม ผลการสำรวจจึงปรากฏออกมาว่า น้ำประปาหมู่บ้านเป็นแหล่งน้ำดื่มและน้ำใช้ที่สำคัญสุดของเกษตรกร รองลงไปเป็นบ่อน้ำตื้นและลำห้วยหรือลำธาร (ตารางที่ 26)

ข้อสังเกตที่สำคัญประการหนึ่งก็คือยังมีประชากรถึงร้อยละ 5 ที่ยังคงดื่มน้ำจากลำห้วย ลำธาร ซึ่งน่าจะมีปัญหาด้านความปลอดภัยต่อสุขอนามัยเป็นอย่างยิ่งเพราะพื้นที่การเกษตรต่าง ๆ บนที่สูงบางแห่งเริ่มใช้สารเคมีป้องกันโรคและแมลงกันตามสมควรแล้ว อาจมี ผลตกค้างลงสู่ลำห้วย ลำธาร ได้

ตารางที่ 26 แหล่งน้ำดื่มที่ไร้ของเกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวงทั้ง 16 แห่ง

แหล่งน้ำดื่มน้ำใช้	ร้อยละของเกษตรกรผู้ตอบ	
	น้ำดื่ม	น้ำใช้
1. น้ำประปาหมู่บ้าน	76.5	80.4
2. น้ำฝน	0.8	0.3
3. น้ำจากบ่อน้ำตื้น	16.9	12.1
4. น้ำจากลำห้วย/ลำธาร	5.2	6.8
5. อื่น ๆ	0.5	0.4

ที่มา: จากการสำรวจเกษตรกร

ข้อสังเกตประการต่อมาก็คือ สัดส่วนของเกษตรกรที่ใช้น้ำประปาเพื่อเป็นน้ำใช้จะมากกว่าสัดส่วนผู้ใช้น้ำประปาเพื่อค้ำกิน ข้อมูลส่วนนี้สะท้อนข้อเท็จจริงที่ว่า น้ำประปากลุ่มบ้านเหล่านี้ เป็นการต่อโดยตรงมาจากภูเขา โดยมิได้ผ่านการทำความสะอาดให้ถูกสุขอนามัยก่อน ในบางแห่งน้ำประปาอาจไม่มีความสะอาดเพียงพอจนเกษตรกรไม่สามารถใช้ค้ำได้ ทางเลือกของเกษตรกรเหล่านี้ก็คือการใช้น้ำค้ำจากบ่อน้ำตื้น หรือลำห้วย ลำธารที่คิดว่าหรือเห็นว่าสะอาดพอที่จะใช้ค้ำกินได้ การขาดแคลนแหล่งน้ำค้ำที่มีความสะอาดตามหลักสุขอนามัย จึงเป็นปัญหาทั่วไปของเกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวงทั้ง 16 แห่งนี้

ความแตกต่างของสัดส่วนเกษตรกรที่ใช้น้ำค้ำ น้ำใช้ต่าง ๆ ระหว่างศูนย์พัฒนา แม่และฐานะสามารถพิจารณาได้จากตารางผนวกที่ 49-51 ซึ่งมีแบบแผนการใช้คล้ายคลึงกับตารางที่ 26 โดยแม่ลีซอและจีนฮ่อใช้น้ำค้ำน้ำใช้จากน้ำประปาหมู่บ้าน ชาวมูเซอมีสัดส่วนเกษตรกรใช้น้ำค้ำน้ำใช้จากลำห้วยและลำธารสูงที่สุด ตามด้วยแม่ละว้า การแก้ไขปัญหาดังมุ่งเน้นที่แม่ทั้งสองนี้ และโดยเฉพาะในบรรดาเกษตรกรที่มีฐานะยากจนและปานกลางเป็นลำดับแรก

3.6 การถือครองทรัพย์สินบางประการของครัวเรือนเกษตรกร

การศึกษานี้สนใจการถือครองทรัพย์สินบางชนิดของครัวเรือนเกษตรกรที่จะเป็นดัชนีถึงสภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกร ทรัพย์สินเหล่านี้ได้แก่ รถยนต์ รถจักรยานยนต์ และปศุสัตว์ (ช้าง ม้า วัว และควาย) นอกจากนี้ยังได้พิจารณาถึงเครื่องอำนวยความสะดวกบางประการในบ้านเรือนอันได้แก่ เตาแก๊ส หม้อหุงข้าวไฟฟ้า เครื่องซักผ้า ตู้เย็น โทรทัศน์ วิทยุ/วิทยุเทป และโทรศัพท์ อีกด้วย

ผลการศึกษาค้นปรากฏในตารางที่ 27 แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรมีการถือครองวิทยุหรือวิทยุเทปมากที่สุดถึง 0.62 เครื่องต่อครัวเรือน รองลงไปเป็นรถจักรยานยนต์ โทรทัศน์และรถยนต์ ตามลำดับ สำหรับรถยนต์นั้นมีการถือครองถึง 0.28 คัน/ครัวเรือน หรือเกษตรกร 100 ครัวเรือนมีการครอบครองรถยนต์ 28 คัน นั่นเอง ค่าเฉลี่ยจำนวนทรัพย์สินที่ถือครองจะมีความแตกต่างกันไปตามศูนย์พัฒนา แม่ และฐานะ (ตารางผนวกที่ 52-54) เป็นที่น่าสนใจที่พบว่าเกษตรกรชาวแม้วมีการครอบครองรถยนต์ต่อครัวเรือนสูงที่สุดถึง 0.70 คันต่อครัวเรือน รองลงมาเป็นชาวไทยพื้นเมืองและจีนฮ่อ (0.25 คัน/ครัวเรือน) ชาวไทยพื้นเมือง และแม้วมีการครอบครองรถจักรยานยนต์กันมาก เตาแก๊สและหม้อหุงข้าวไฟฟ้ามีใช้กันมากในหมู่ชาวไทยพื้นเมือง จีนฮ่อ และลีซอ ส่วนโทรศัพท์มีใช้เฉพาะในหมู่ชาวไทยพื้นบ้านและแม้วเท่านั้น แต่ก็มีจำนวนผู้ครอบครองโทรศัพท์น้อยรายมาก

ตารางที่ 27 จำนวนทรัพย์สินที่ครัวเรือนเกษตรกรถือครองเฉลี่ยต่อครัวเรือน

รายการทรัพย์สิน	จำนวนเฉลี่ยต่อครัวเรือน
รถยนต์	0.28
รถจักรยานยนต์	0.42
ปศุสัตว์ (ช้าง ม้า วัว และควาย)	0.07
เตาแก๊ส	0.16
หม้อหุงข้าวไฟฟ้า	0.24
เครื่องซักผ้า	0.02
ตู้เย็น	0.12
โทรทัศน์	0.39
วิทยุ/วิทยุเทป	0.62
โทรศัพท์	0.01

ที่มา: จากการสำรวจเกษตรกร

เพื่อที่จะวิเคราะห์ให้เห็นสภาพการถือครองทรัพย์สินที่ชัดเจนขึ้น การศึกษานี้จึงได้พยายามสร้างดัชนีไว้วัดขึ้น ซึ่งในที่นี้จะเรียกว่า “ดัชนีความมั่งคั่ง” โดยพิจารณาการถือครองทรัพย์สิน 3 หมวดดังนี้

1. หมวดรถยนต์ (ปิคอัพ) ที่มีอายุไม่เกิน 3 ปี หรือ เกิน 3 ปี แต่มี 2 คัน ขึ้นไป
2. หมวดรถจักรยานยนต์ที่มีอายุไม่เกิน 1 ปี
3. หมวดปศุสัตว์มีช้าง 1 เชือก หรือ ม้า วัว และควาย ตั้งแต่ 10 ตัว ขึ้นไป

เมื่อเกษตรกรถือครองทรัพย์สินเหล่านี้ก็จะให้คะแนนต่าง ๆ กันดังนี้

- ก. ไม่มีการครอบครองทั้ง 3 หมวด ได้คะแนนเท่ากับ 0
- ข. มีรถจักรยานยนต์ตามหมวดที่สองอย่างเดียว ได้คะแนนเท่ากับ 1
- ค. มี ช้าง ม้า วัว และควาย ตามหมวดที่ 3 อย่างเดียว ได้คะแนนเท่ากับ 2
- ง. มีรถจักรยานยนต์ตามหมวดที่สองและ ช้าง ม้า วัว และควาย ตามหมวดที่สาม ได้คะแนนเท่ากับ 3
- จ. มีรถยนต์ตามหมวดที่หนึ่งอย่างเดียว ได้คะแนนเท่ากับ 4
- ฉ. มีรถยนต์ตามหมวดที่หนึ่งและจักรยานยนต์ตามหมวดที่สอง ได้คะแนนเท่ากับ 5
- ช. มีรถยนต์ตามหมวดที่หนึ่งและ ช้าง ม้า วัว และควายตามหมวดที่สาม ได้คะแนนเท่ากับ 6
- ซ. มีการครอบครองทรัพย์สินครบทั้ง 3 หมวด ได้คะแนนเท่ากับ 7

ดัชนีความมั่งคั่งจะหาได้โดยสูตรดังต่อไปนี้

$$\text{ดัชนีความมั่งคั่ง} = \frac{\text{ค่าเฉลี่ยของคะแนนที่ได้}}{7} \times 100$$

ผลการวิเคราะห์เป็นดังตารางที่ 28 ซึ่งเมื่อพิจารณาทางด้านศูนย์พัฒนาแล้ว ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอยมีดัชนีความมั่งคั่งสูงสุด และค่าดัชนีห่างจากกลุ่มรองลงมาอย่างเห็นได้ชัด ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่มีดัชนีความมั่งคั่งรองจากศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอยก็คือ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง อินทนนท์ และแม่สะ ตามลำดับ ศูนย์ที่มีความมั่งคั่งน้อยที่สุดได้แก่ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอ่างขาง แม่สะเรียง และห้วยโป่ง

การพิจารณาทางด้านเผ่าแล้วดัชนีจะแตกต่างกันอย่างชัดเจน โดยชาวแม้วมีความมั่งคั่งมากที่สุด รองลงมาเป็นชาวไทยพื้นเมือง ซึ่งมีดัชนีความมั่งคั่งเท่ากับ 21.27 และ 12.91 ตามลำดับ เผ่าลื้อ มูเซอ และจีนฮ่อ มีดัชนีความมั่งคั่งอยู่ในระดับต่ำมาก

ตารางที่ 28 ดัชนีความมั่งคั่งชายเกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวงทั้ง 16 แห่ง

ตัวแปรที่พิจารณา	ดัชนีความมั่งคั่ง
ก. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง	
1. ห้วยโป่ง	4.51
2. ห้วยน้ำริน	9.32
3. ห้วยน้ำปูน	5.59
4. ปังค่า	8.00
5. แม่สะเรียง	3.03
6. แม่ลาน้อย	6.12
7. ปางอุ๋ง	12.14
8. ม่อนเงาะ	6.98
9. ห้วยลึก	12.95
10. อ่างขาง	1.62
11. อินทนนท์	15.22
12. ขุนวาง	16.17
13. แม่สะ	14.29
14. ป่าเมี่ยง	11.90
15. หนองหอย	23.64
16. พระบาทห้วยต้ม	5.47
ข. เผ่า	
1. ไทยพื้นเมือง	12.91
2. ลื้อ	1.59
3. ละว้า	5.42
4. มูเซอ	3.33
5. แม้ว	21.27

ตารางที่ 28 (ต่อ)

ตัวแปรที่พิจารณา	ดัชนีความมั่งคั่ง
6. กะเหรี่ยง	4.72
7. จีนฮ่อ	2.55
8. อีโก้	5.99
ก. ฐานะ	
1. ตี	17.96
2. ปานกลาง	11.02
3. ยากจน	2.29
รวม	10.14

ที่มา : จากการคำนวณ

เป็นเรื่องที่น่าแปลกที่ชาวจีนฮ่อมีดัชนีความมั่งคั่งต่ำ เนื่องจากเป็นที่ทราบกันทั่วไปว่าชาวจีนฮ่อ มีอาชีพการเป็นพ่อค้ามาตลอด และมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี ที่เป็นเช่นนี้อาจมาจากเหตุผลหลายประการด้วยกัน ประการแรก พิจารณาจากลักษณะการคำนวณดัชนีที่ใช้ ดัชนีนี้อาจเหมาะสมกับการวัดความมั่งคั่งในช่วง 1-3 ปีที่ผ่านมาซึ่งชาวจีนฮ่อเจริญก้าวหน้ามาก่อนหน้านี้แล้ว ประการที่สองอาจเกิดจากความแตกต่างทางฐานะในหมู่ชาวจีนฮ่อด้วยกัน ผู้ที่มีฐานะดีอาจเป็นคนกลุ่มน้อย ซึ่งเหตุผลข้อนี้ได้รับความสนับสนุนว่าเป็นจริงจากการพิจารณาว่า Gini - Coefficient ในตารางที่ 33 ประการที่สาม ชาวจีนฮ่อไม่นิยมการเลี้ยงช้าง ม้า วัว และควาย ทำให้คะแนนส่วนนี้ขาดหายไปมาก นอกจากนี้ชาวจีนฮ่อมักตั้งบ้านเรือนอยู่ในแหล่งศูนย์กลางของชุมชน ประกอบการค้าหรือทำอุตสาหกรรมในครัวเรือน ความต้องการใช้ยานพาหนะจึงมีไม่มาก ประกอบกับมีความเจริญก้าวหน้ามาก่อนแล้ว อาจมียานพาหนะใช้อยู่ก่อนแล้ว จึงไม่มีความจำเป็นต้องซื้อยานพาหนะใหม่ ๆ แต่ประการใด

อนึ่งแม้ว่า ดัชนีความมั่งคั่งนี้ใช้ในการศึกษาจะเหมาะสมกับการวัดความมั่งคั่งที่สะท้อนถึงความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของเกษตรกรในช่วงระยะเวลาในปัจจุบันมากกว่า แต่ดัชนีนี้ก็อาจวัดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของเกษตรกรได้ดีในระดับหนึ่ง

3.7 การถือครองที่ดินของเกษตรกร

ที่ดินเป็นปัจจัยการผลิตทางการเกษตรที่มีความสำคัญประการหนึ่ง ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรแล้วก็จำเป็นต้องกล่าวถึงการถือครองที่ดินอยู่ด้วย ตามปกติการศึกษาการถือครองที่ดินจะต้องประกอบด้วยการศึกษาถึงลักษณะของการถือครองที่ดินที่ว่าด้วยเรื่องของกรรมสิทธิ์บนที่ดินของเกษตรกร สำหรับศึกษานี้ การศึกษาตามแบบวิธีดั้งเดิมจะไม่เหมาะสมเนื่องจาก กลุ่มเกษตรกรที่ศึกษาเป็นเกษตรกรบนที่สูงอยู่ในเขตอุทยานและป่าสงวน ซึ่งเกษตรกรจะไม่มีกรรมสิทธิ์บนที่ดินได้เลย การศึกษา

จึงได้มุ่งเป็นไปทางด้านการได้มาของพื้นที่ทำกินเป็นหลัก โดยแบ่งการพิจารณาการถือครองที่ดินของเกษตรกร ออกเป็น 8 ประเด็นหลัก ได้แก่ จำนวนแปลงที่ถือครอง พื้นที่ทำกินทั้งหมด พื้นที่ที่ซื้อเข้ามาในช่วง 10 ปี ที่ผ่านมา พื้นที่จับจองในช่วง 1-3 ปี ที่ผ่านมา พื้นที่จับจองในช่วง 4-9 ปี ที่ผ่านมา พื้นที่ที่จับจองมากกว่าหรือเท่ากับ 10 ปี ขึ้นไป พื้นที่ชลประทานเสริม¹ พื้นที่ชลประทานในหน้าแล้ง²

ตารางที่ 29 แสดงขนาดพื้นที่ที่เฉลี่ยต่อครัวเรือนของเกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวงทั้ง 16 แห่งตาม ประเด็นที่พิจารณาทั้ง 8 ประเด็น ข้อมูลที่วิเคราะห์ได้แสดงว่าโดยเฉลี่ยเกษตรกรครอบครองพื้นที่ระหว่าง 2-3 แปลงต่อครัวเรือน และมีพื้นที่ทำกินโดยเฉลี่ย 14.46 ไร่/ครัวเรือน

ตารางที่ 29 ขนาดการถือครองที่ดินต่อครัวเรือนจำแนกตามประเด็นการถือครองที่ดินที่พิจารณา

ประเด็นการถือครองที่ดินที่พิจารณา	ขนาดเฉลี่ยต่อครัวเรือน (ไร่)
1. จำนวนแปลง (แปลง)	2.57(N=733)
2. พื้นที่ทำกินทั้งหมด	14.46(N=732)
3. พื้นที่ทำกินที่ซื้อในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา	9.18(N=118)
4. พื้นที่จับจองในช่วง 1-3 ปีที่ผ่านมา	4.92(N=85)
5. พื้นที่จับจองในช่วง 4-9 ปีที่ผ่านมา	7.40(N=125)
6. พื้นที่จับจองมากกว่า 10 ปีขึ้นไป	4.21(N=736)
7. พื้นที่ชลประทานเสริม	8.98(N=59)
8. พื้นที่ชลประทานในหน้าแล้ง	10.16(N=130)

ที่มา : จากการสำรวจเกษตรกร

ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา เกษตรกรที่สำรวจจำนวน 118 ราย หรือร้อยละ 16 ระบุว่าตนเองได้ซื้อพื้นที่ดิน มาจากผู้อื่น ซึ่งคิดเฉลี่ยต่อรายมีการซื้อขายกันถึง 9.18 ไร่ (ตารางที่ 29) ศูนย์พัฒนาที่มีสัดส่วนของเกษตรกรซื้อ ที่ดินในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาซึ่งศูนย์พัฒนาโครงการหลวงม่อนแจ่ม หนองหอย ห้วยน้ำปูน และห้วยน้ำริน โดยชาว ละว้า ลีซอ อีเก้อ และแม้จะมีการซื้อที่ดินในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาตามลำดับ (ตารางผนวกที่ 56) และผู้ซื้อมัก เป็นผู้มีฐานะดี (ตารางผนวกที่ 57)

การที่เกษตรกรเริ่มมีการซื้อขายที่ดินกันเช่นนี้ จึงเป็นที่คาดหมายได้ว่าในอนาคตการซื้อขายที่ดินก็จะมี มากขึ้น เนื่องจากแรงกดดันทางด้านการประชากร (ดูรายละเอียดในหัวข้อที่ 3.3 (ง.)) เกษตรกรที่มีฐานะดีก็จะซื้อ จากเกษตรกรที่มีฐานะยากจนกว่า เกษตรกรที่ยากจนก็จำเป็นต้องหาพื้นที่ทำกินใหม่ การบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าก็ จะมีขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ยกเว้นว่าจะมีมาตรการป้องกันการซื้อขายที่ดินและการลดแรงกดดันด้านการประชากร

¹ หมายถึง พื้นที่ที่มีน้ำชลประทานเสริมในช่วงฤดูฝน

² หมายถึง พื้นที่ที่มีการชลประทานในช่วงฤดูแล้ง

เป็นที่ทราบกันทั่วไปว่าพื้นที่ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 16 แห่งนั้น ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ป่าไม้ การที่เกษตรกรจะมีพื้นที่ทำกินได้ก็จะต้องถากถางทำลายพื้นที่ป่า ดังนั้นการที่เกษตรกรระบุว่ามีการจับจองพื้นที่เพื่อทำกิน จึงหมายถึงการถากป่าให้เป็นที่ทำกินแต่อาจทำมานานแล้วหรือในช่วง 1-3 ปีนี้ก็มิเช่นกัน

การสำรวจได้พบว่ามีเกษตรกรจำนวน 85 รายหรือร้อยละ 12 และ 125 รายหรือร้อยละ 17 และ 736 หรือเกือบ 100 เปอร์เซ็นต์ ที่จับจองพื้นที่ทำกินในช่วง 1-3 ปี, 4-9 ปี และ 10 ปี ขึ้นไปตามลำดับ และขนาดพื้นที่ที่จับจองต่อรายจะเท่ากับ 4.92, 7.40 และ 4.21 ไร่ตามลำดับ (ตารางที่ 29) เกษตรกรที่จับจองพื้นที่ดินมีจำนวนลดลงเมื่อจำนวนปีที่จับจองลดลงในขณะที่เดียวกับขนาดพื้นที่ที่จับจองก็ลดลง แสดงว่าการถากถางหรือบุกเบิกทำลายป่าลดลง โดยเฉพาะในช่วง 1-3 ปีที่ผ่านมา แต่อย่างไรก็ตาม ข้อมูลที่ได้นี้ชี้ชัดว่าการบุกเบิกทำลายพื้นที่ป่ายังคงมีอยู่จนถึงปัจจุบันแม้ว่าจะลดลงทั้งจำนวนราย และขนาดพื้นที่ที่ทำลายต่อราย (สำหรับผู้ที่สนใจความแตกต่างตามศูนย์พัฒนา ฝนและฐานะ ดูได้จากตารางผนวกที่ 58-60

พิจารณาทางด้านนครบครองพื้นที่ชลประทานได้พบว่าเกษตรกรร้อยละ 8 และประมาณร้อยละ 18 ได้ครอบครองพื้นที่ชลประทานเสริมและชลประทานในหน้าแล้ง ซึ่งมีขนาดพื้นที่ 8.98 ไร่ และ 10.16 ไร่ต่อรายตามลำดับ พื้นที่ชลประทานเสริมนี้จะมีเพียงประมาณร้อยละ 5 ของพื้นที่ทำกินทั้งหมด ส่วนพื้นที่ชลประทานในหน้าแล้งมีถึงร้อยละ 12.48 ของพื้นที่ทำกิน สัดส่วนของพื้นที่ชลประทานในหน้าแล้งนี้มีค่าใกล้เคียงกับสัดส่วนพื้นที่ชลประทานในพื้นที่ราบของประเทศ เป็นที่น่าเสียดายว่าการศึกษาไม่ได้จำแนกให้ชัดเจนว่าพื้นที่ชลประทานเหล่านี้ใช้ระบบชลประทานแบบใดและมีสัดส่วนเป็นอย่างไร

3.8 การประกอบอาชีพของเกษตรกร

ในปัจจุบันเกษตรกรจำนวนไม่น้อยทำกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้แก่ตนเองและครอบครัวหลาย ๆ กิจกรรมไปพร้อม ๆ กัน เพื่อให้ทราบความสำคัญของแต่ละกิจกรรม ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการวางแผนการพัฒนาในอนาคต การศึกษานี้ ได้แบ่งหมวดของอาชีพออกเป็น 4 หมวด ประกอบด้วย การเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ อุตสาหกรรมในครัวเรือน และการรับจ้าง สำหรับการประกอบอาชีพนั้นยังแบ่งเป็นหมวดย่อย ๆ อีก 4 หมวด คือ พืชไร่ พืชผัก ไม้ผล และไม้ดอกไม้ประดับ หมวดพืชผักนั้นได้รวมเอาการปลูกขิงและกะหล่ำปลีเข้าไว้ด้วย ส่วนหมวดไม้ผลก็ได้รวมเอาการปลูกชาหรือเมี่ยงและกาแฟ เข้าไว้ด้วย คาวเรือง ซึ่งเป็นพืชตัดดอกเพื่อนำเอาไปทำอาหารสัตว์ก็ถูกจัดเข้าไปในหมวดไม้ดอกไม้ประดับ การจัดหมวดหมู่ในการประกอบอาชีพลักษณะนี้ มิได้มีความพยายามจะจัดเกษตรกรครัวเรือนใดครัวเรือนหนึ่งลงในหมวดกิจกรรม (อาชีพ) หมวดใดหมวดหนึ่ง ตรงกันข้าม ครัวเรือนหนึ่ง ๆ สามารถทำกิจกรรมหรือประกอบอาชีพได้หลายหมวด การพิจารณาเช่นนี้ จะทำให้เราทราบว่า หมวดอาชีพใดที่มีความสำคัญ

ผลการสำรวจได้พบว่าโดยภาพรวมแล้วเกษตรกรมีการประกอบอาชีพอย่างหลากหลาย สัดส่วนของผู้ประกอบการรับจ้างมีสูงที่สุด (ร้อยละ 56 ตารางที่ 30) แสดงว่าการรับจ้างมีความสำคัญต่อเกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวง ทั้ง 16 แห่ง ที่ไม่อาจมองข้ามได้ โดยมีข้อเท็จจริงแล้วมีประชากรส่วนหนึ่งที่ประกอบอาชีพรับจ้างโดยตรง แต่ประชากรอีกส่วนหนึ่ง (ซึ่งมากกว่าส่วนแรก) ที่ไม่ได้ประกอบการรับจ้างโดยตรง แต่ทำการรับจ้างเพื่อเป็นแหล่งรายได้เสริม

ตารางที่ 30 การประกอบอาชีพของครัวเรือนชาวเขา จำนวนตามศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

ศูนย์พัฒนา โครงการหลวง	การเพาะปลูก				การเลี้ยง สัตว์	อุตสาหกรรม ในครัวเรือน	รับจ้าง
	พืชไร่	พืชผัก	ไม้ผล	ไม้ดอก			
1. ห้วยโป่ง	3 (15.79)	7 (36.84)	11 (57.89)	1 (5.26)	1 (5.26)	-	10 (52.63)
2. ห้วยน้ำริน	6 (26.09)	2 (8.70)	5 (21.74)	-	3 (13.04)	1 (4.35)	15 (65.22)
3. ห้วยน้ำขุ่น	12 (17.39)	45 (65.22)	20 (28.99)	-	10 (14.49)	1 (1.45)	36 (52.17)
4. ปางคำ	12 (48.00)	7 (28.00)	6 (24.00)	1 (4.00)	10 (40.00)	2 (8.00)	15 (60.00)
5. แม่สะเรียง	16 (48.48)	14 (42.42)	4 (12.12)	-	3 (9.09)	16 (48.48)	18 (54.54)
6. แม่ถาน้อย	23 (50.00)	31 (67.39)	9 (19.57)	-	6 (13.04)	7 (15.22)	28 (60.87)
7. ปางอู่	21 (35.00)	4 (6.67)	21 (35.00)	2 (3.33)	7 (11.67)	20 (33.33)	32 (53.33)
8. ม่อนเงาะ	3 (6.98)	3 (6.98)	7 (16.28)	-	13 (30.23)	-	18 (41.86)
9. ห้วยลึก	4 (12.50)	9 (28.13)	9 (28.13)	14 (43.75)	3 (9.38)	6 (18.75)	25 (78.12)
10. อ่างขาง	17 (38.64)	12 (27.27)	16 (36.36)	9 (20.45)	5 (11.36)	7 (15.91)	29 (65.91)
11. อินทนนท์	22 (36.06)	12 (19.67)	17 (27.87)	21 (34.43)	5 (8.20)	1 (1.64)	26 (42.62)
12. ขุนวาง	16 (42.10)	25 (65.79)	21 (55.26)	13 (34.21)	10 (26.32)	6 (15.79)	18 (47.37)
13. แม่เมย	24 (50.00)	16 (33.33)	2 (4.17)	5 (10.42)	5 (10.42)	4 (8.33)	27 (56.25)
14. ป่าเมี่ยง	-	-	29 (48.33)	1 (1.67)	16 (26.67)	1 (1.67)	28 (46.67)

ตารางที่ 30 (ต่อ)

ศูนย์พัฒนา โครงการหลวง	การเพาะปลูก				การเลี้ยง สัตว์	อุตสาหกรรม ในครัวเรือน	รับจ้าง
	พืชไร่	พืชผัก	ไม้ผล	ไม้ดอก			
15. หนองหอย	10 (18.18)	9 (16.36)	13 (23.64)	3 (5.45)	6 (10.91)	7 (12.73)	18 (32.73)
16. พระบาทห้วย ต้ม	42 (51.85)	1 (1.23)	7 (8.64)	21 (25.93)	1 (1.23)	38 (46.91)	72 (88.89)
รวมทั้งหมด	231 (31.34)	197 (26.73)	197 (26.73)	91 (12.35)	104 (14.11)	117 (15.88)	415 (56.30)

หมายเหตุ : ตัวเลขในวงเล็บแสดงร้อยละต่อประชากรในศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ที่ออกแบบสอบถาม
ตัวเลขนี้อาจไม่ถูกต้องสมบูรณ์ เนื่องจากชาวบางรายที่ไม่ให้ข้อมูลจะถูกตัดออกไป
ในขณะที่ตัวหารยังคงเดิม

เกษตรกรร้อยละ 40 ทำการเพาะปลูกไม้ผล ซึ่งประกอบด้วยไม้ผลเมืองหนาวรวมทั้งกาแฟ ที่โครงการหลวงส่งเสริม ไม้ผลพื้นเมือง (ส่วนใหญ่เป็นลิ้นจี่) และเมี่ยงหรือชา ไม้ผลเหล่านี้ส่วนหนึ่งให้ผลผลิตแล้ว แต่อีกส่วนหนึ่งยังไม่ให้ผลผลิต แต่ก็เป็นที่คาดได้ว่า ไม้ผลส่วนนี้จะทยอยให้ผลผลิตมากขึ้นในอนาคต ในส่วนนี้ นักวิจัยได้ทราบว่า ในขณะที่ไม้ผลเมืองหนาวที่ให้ผลผลิตออกสู่ท้องตลาดแล้ว เริ่มมีปัญหาผลผลิตต้นตลาด ไม้ผลเหล่านี้ได้แก่ พลับ พ้อ บ๊วย และสาลี่ และในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมาเกษตรกรก็ได้ขยายการปลูกไม้ผลเหล่านี้เพิ่มขึ้นอีก ซึ่งผลผลิตจะเริ่มออกสู่ท้องตลาดในอนาคต ในช่วงเวลานั้นปัญหาทางด้านการตลาดก็จะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น นักพัฒนาจึงเป็นต้องวางแผนแก้ไขปัญหาลูกค้าส่วนนี้อย่างเร่งด่วน

ประมาณร้อยละ 34-35 ทำการเพาะปลูกพืชผักและพืชไร่ จึงนั้นมีการปลูกกันอย่างแพร่หลายที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุ่น ส่วนศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะเรียง แม่ถ่าน้อย ปิงคำ อินทนนท์และปางอุ๋ง เป็นแหล่งผลิตกะหล่ำปลีที่สำคัญ สำหรับศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางอุ๋งซึ่งเป็นแหล่งผลิตกะหล่ำปลีที่สำคัญแห่งนี้มีสัดส่วนเกษตรกรระบุว่าปลูกพืชผักกะหล่ำปลีน้อย เนื่องจากช่วงเวลาที่สำรวจนั้นราคากะหล่ำปลีตกต่ำมาก เกษตรกรส่วนใหญ่ หุ้ผลผลิตเพื่อรอให้ราคาสูงขึ้น ผู้วิจัยได้สังเกตพบว่าการผลิตขิง และกะหล่ำปลีของเกษตรกรนั้น เกษตรกรต้องเปลี่ยนพื้นที่เพาะปลูกทุก ๆ ปี เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาโรคและแมลง และความอุดมสมบูรณ์ของที่ดิน การเพาะปลูกในลักษณะนี้เข้าลักษณะของการทำไร่เลื่อนลอย ส่งผลทำให้มีการบุกรุกทำลายป่ากันมากขึ้น การวางแผนพัฒนาในอนาคตจะต้องคำนึงถึงข้อเท็จจริงในส่วนนี้ด้วย

สัดส่วนของประชากรผู้เพาะปลูกไม้ดอกไม้ประดับ การเลี้ยงสัตว์ และทำอุตสาหกรรมในครัวเรือนยังมีน้อย (ต่ำกว่าร้อยละ 20) กิจกรรมส่วนนี้โดยเฉพาะการเลี้ยงสัตว์และอุตสาหกรรมในครัวเรือนในปัจจุบันยังคงมีความสำคัญน้อย แต่ก็ยังเป็นเครื่องชี้ว่า การพัฒนาในอาชีพทั้งสองหมวดนี้ยังมีหนทางทำได้อีกมาก

หากพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างศูนย์พัฒนาแล้ว การประกอบอาชีพของเกษตรกรในหมวดต่าง ๆ จะแตกต่างกันออกไป การเพาะปลูกพืชไร่มีทำกันมากที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ลาน้อย แม่สะเรียงและบึงคำ หากไม่พิจารณาการปลูกขิงและกะหล่ำปลี ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย ขุนวาง ห้วยลึก และแม่แสบ จะเป็นแหล่งผลิตพืชผักเมืองหนาวที่สำคัญ (ตารางที่ 30) ไม้ผลนั้นมีการเพาะปลูกกระจายตามสถานีต่าง ๆ ไม้ดอกไม้ประดับมีผลิดมากที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก อินทนนท์ และขุนวาง การเลี้ยงสัตว์มีมากที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงม่อนเงาะ หนองหอยและบึงคำ การประกอบอุตสาหกรรมในครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นการทอผ้าและเย็บผ้ามีทำมากที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะเรียง พระบาทห้วยต้ม และปางอุ้ง เกษตรกรส่วนใหญ่ของทุกศูนย์พัฒนามีการประกอบอาชีพรับจ้างควบคู่ไปกับการทำการเกษตรด้วย

การประกอบอาชีพที่ต่างกันในแต่ละศูนย์พัฒนาที่เป็นอยู่ในปัจจุบันจะเนื่องมาจากความเหมาะสมของพื้นที่ในการทำการเกษตรของแต่ละแห่ง แต่การทำอุตสาหกรรมในครัวเรือนจะไม่ถูกจำกัดด้วยปัจจัยดังกล่าว ซึ่งหากมีการพัฒนาให้เชื่อมโยงกับลักษณะการผลิตทางการเกษตรในแต่ละพื้นที่ก็น่าจะเป็นแนวทางการพัฒนาที่ควรให้ความสนใจ

นอกจากการศึกษาด้านการประกอบอาชีพแล้ว การศึกษายังได้รวมถึง การสำรวจในการประกอบอาชีพของเกษตรกรอีกด้วย ซึ่งเกษตรกรระบุว่ามีปัญหาโรคและแมลงและราคาผลผลิตตกต่ำ เป็นปัญหาที่มีความสำคัญสูงสุด สองลำดับแรก (ตารางที่ 31) นักวิจัยได้สอบถามจากเจ้าหน้าที่ศูนย์ปฏิบัติงานในพื้นที่ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง และเกษตรกรผู้ประสบปัญหาได้ทราบว่าราคาพืชผักและผลไม้เมืองหนาวที่เกษตรกรได้รับมีความผันแปรที่สูงมาก ผลผลิตบางชนิดเช่น หอมญี่ปุ่นเคยมีราคาสูงถึงประมาณ 25 บาทต่อกิโลกรัม อาจมีราคาต่ำเพียง 2 บาทต่อกิโลกรัมในปีถัดมาเป็นต้น ความผันแปรของราคาในลักษณะเช่นนี้ส่งผลให้เกษตรกรบางรายหรือบางปี ต้องปล่อยให้ผลผลิตเสียหายในไร่นาเนื่องจากไม่คุ้มกับค่าจ้างแรงงานในการเก็บเกี่ยว ปัญหาการตลาดของพืชผักและผลไม้ในลักษณะดังกล่าวได้ทวีความรุนแรงเป็นลำดับมา และคาดหมายได้ว่าจะทวีความรุนแรงมากขึ้นอีกในอนาคต หากไม่มีมาตรการในการแก้ปัญหาที่เหมาะสม

ตารางที่ 31 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนชาวเขาที่ระบุปัญหาในการประกอบอาชีพ

ปัญหาการประกอบอาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
1. ขาดความรู้ในการประกอบอาชีพ	19	2.0
2. ขาดแคลนเงินทุน	76	7.9
3. ราคาผลผลิตตกต่ำ	181	18.8
4. ไม่มีตลาดรับซื้อผลผลิต	60	6.2
5. โรคและแมลงรบกวน	319	33.1
6. ขาดแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร	83	8.6
7. ขาดแคลนแรงงาน	72	7.5
8. ที่ทำกินน้อย/ไม่มีที่ทำกิน	17	1.8
9. ปัญหาอื่น ๆ	38	14.3

ที่มา : จากการสำรวจเกษตรกร

เป็นที่น่าสังเกตว่ามีเกษตรกรเพียงร้อยละ 2 ที่ระบุว่ามีปัญหาการขาดแคลนความรู้ในการประกอบอาชีพ และมีที่ทำกินน้อยหรือไม่มีที่ทำกิน แสดงว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพเป็นอย่างดี เนื่องจากได้รับการถ่ายทอดความรู้จากโครงการหลวงมาเป็นเวลานาน ส่วนปัญหาที่ทำกินนั้นอาจเป็นเพราะเกษตรกรยังสามารถถากถางพื้นที่ป่าเพื่อนำมาทำการเกษตรได้ จึงไม่เห็นว่าเป็นปัญหาแต่ประการใด แต่จากการศึกษาค้นคว้าโครงสร้างประชากร (ดูหัวข้อที่ 3.3 (ง)) จะเห็นว่ามีความแตกต่างทางด้านประชากรในอนาคต หากมีการควบคุมการบุกรุกทำลายป่าอย่างได้ผล เกษตรกรในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ทั้ง 16 แห่ง นี้จะประสบปัญหาพื้นที่ทำกินอย่างแน่นอน

3.9 รายได้ของครัวเรือนเกษตรกร

ในบรรดาคิวแปรหรือตัวชี้วัดภาวะเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร ตัวแปรด้านรายได้จะได้รับความสนใจและให้ความสำคัญสูงสุด เพราะนอกจากจะเป็นตัวชี้สถานะภาพทางเศรษฐกิจแล้วยังเป็นตัวชี้แสดงถึงความเพียงพอของเกษตรกรที่คืออีกด้าน การศึกษาด้านรายได้ของครัวเรือน มักศึกษาถึงรายได้รวม (Gross Revenue) และรายได้สุทธิ (Net Revenue) ซึ่งหมายถึงรายได้รวมที่หักด้วยรายจ่ายในการลงทุนการผลิตหรือต้นทุนการผลิต แต่เนื่องด้วยการศึกษาในขั้นต้นได้พบว่าเกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวง ส่วนใหญ่ที่ได้รับการส่งเสริม จะใช้ปัจจัยการผลิตส่วนหนึ่งที่ได้มาจากโครงการหลวง ซึ่งเกษตรกรไม่ทราบว่ามีมูลค่าเป็นเท่าใด ดังนั้น หากสอบถามข้อมูลการเกษตรก็จะเกิดความผิดพลาดในการประมาณค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนการผลิต การหารายได้สุทธิทางการเกษตรจึงไม่สามารถกระทำได้ การศึกษานี้จึงมุ่งศึกษาเฉพาะรายได้รวม (Gross Revenue) เนื่องจากรายได้รวมและรายได้สุทธิมีความสัมพันธ์กันโดยตรง ซึ่งผลการศึกษาของ พิจิต ธานี และวินัส ฤาชัย (2527) ก็สนับสนุนความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ รายได้รวมจึงเป็นตัวชี้ทางเศรษฐกิจที่ยอมรับได้

ตารางที่ 32 แสดงรายได้รวมเฉลี่ยต่อครัวเรือนของเกษตรกรตามศูนย์พัฒนาโครงการหลวงต่าง ๆ และค่าเฉลี่ยรวมทุกศูนย์พัฒนา หากพิจารณาโดยรวมเกษตรกรจะมีรายได้รวมเฉลี่ย 54,858.27 บาท/ครัวเรือน โดยมีศูนย์พัฒนาโครงการหลวงป่าเมี่ยงมีรายได้รวมเฉลี่ยต่อครัวเรือนสูงสุด (83,305.83 บาท) รองลงไปเป็นศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปิงค่า (80,871.87 บาท) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำริน มีรายได้รวมเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่ำสุดเท่ากับ 16,667.83 บาท ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่มีรายได้รวมเฉลี่ยประมาณ 30,000 บาท ต่อครัวเรือนหรือต่ำกว่า ประกอบด้วยศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำริน แม่ลาน้อย ห้วยโป่ง แม่สะเรียง และพระบาทห้วยต้ม ซึ่งศูนย์พัฒนาต่าง ๆ เหล่านี้ถือได้ว่าเป็นศูนย์พัฒนาที่เกษตรกรโดยเฉลี่ยมีฐานะยากจน เนื่องจากศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอื่น จะมีรายได้รวมเฉลี่ยเกินกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน ขึ้นไปหรือคิดเป็น 2 เท่าขึ้นไปของรายได้รวมเฉลี่ยของศูนย์พัฒนากลุ่มแรก

ตารางที่ 32 รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนของเกษตรกร และค่า Gini Coefficient (G) จำแนกตามศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง	รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน (บาท/ปี)	G
1. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยโป่ง	25,471.67(N=18)	0.3946
2. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำริน	16,667.83(N=23)	0.3562
3. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุ่น	55,962.72(N=68)	0.5995
4. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงบึงคำ	80,871.87(N=24)	0.6499
5. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะเรียง	29,643.55(N=31)	0.6628
6. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ตานน้อย	24,001.02(N=44)	0.4904
7. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางอู่	60,851.12(N=58)	0.7831
8. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงม่อนเงาะ	53,659.88(N=43)	0.3711
9. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก	74,443.75(N=32)	0.5697
10. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอย่างปาง	60,817.04(N=44)	0.6082
11. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอินทนนท์	51,733.65(N=61)	0.6091
12. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง	68,651.05(N=38)	0.7409
13. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮ	75,141.60(N=48)	0.6276
14. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงป่าเมี่ยง	83,305.83(N=60)	0.5708
15. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย	64,168.00(N=55)	0.5175
16. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงพระบาทห้วยต้ม	31,290.28(N=79)	0.5585
	54,858.27(N=726)	0.6315

ที่มา: จากการสำรวจเกษตรกรและการคำนวณ

พิจารณาทางด้านค่าได้พบว่าชาวจีนฮ่อมีรายได้รวมเฉลี่ยต่อครัวเรือนสูงที่สุดเป็น 136,409.82 บาท รองลงไปเป็นชาวเผ่าเย้า (106,004 บาท) โดยมีชาวปะหล่องมีรายได้รวมเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ 25,720.67 บาท/ครัวเรือน นอกจากนี้ค่าปะหล่องแล้วผ่านูเชอและละวาก็มีรายได้รวมเฉลี่ยต่อครัวเรือนอยู่ในระดับต่ำ (เท่ากับ 30,00 บาท/ครัวเรือนหรือต่ำกว่า) เมื่อพิจารณาช่องว่างของรายได้ระหว่างเผ่าแล้วจะพบว่าช่องว่างระหว่างรายได้จะสูงถึง 5 เท่าเศษ (ตารางที่ 33)

ตารางที่ 34 ในภาพพจน์ระดับความยากจนได้ชัดเจนขึ้นเมื่อเกษตรกรที่มีฐานะยากจนมีรายได้รวมเฉลี่ยเพียง 32,742.89 บาท ต่อครัวเรือน เป็นการชี้ชัดว่าโดยเฉลี่ยเกษตรกรในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำริน

แม่ถาน้อย หัวโป่ง แม่สะเรียง และพระบาทหัวคัม แม่ปะหล่อง มูซอ และละว้า จัดเป็นผู้ที่มีฐานะยากจน และหากพิจารณาในด้านช่องว่างระหว่างผู้มีฐานะดีและฐานะยากจนจะพบว่ารายได้รวมเฉลี่ยของเกษตรกรทั้งสองกลุ่ม จะแตกต่างกันประมาณ 3 เท่าเศษ

ตารางที่ 33 รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนของเกษตรกรจำแนกตามแม่

แม่	รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน (บาท/ปี)	G
คนเมือง	67,503.59(N=124)	0.5428
ลิซอ	39,586.11(N=9)	0.4282
ละว้า	30,698.84(N=56)	0.5628
มูซอ	28,097.92(N=60)	0.5261
แม่ัว	79,115.22(N=183)	0.6308
กะเหรี่ยง	27,151.99(N=209)	0.6074
จีนฮ่อ	136,409.82(N=28)	0.6228
เย้า	106,004.17(N=12)	0.5777
ปะหล่อง	25,720.67(N=15)	0.3461
อีโก้	68,839.67(N=30)	0.5478
เฉลี่ยทั้งหมด	54,858.27(N=726)	0.6315

ที่มา: จากการสำรวจเกษตรกร

ตารางที่ 34 รายได้ค่าเฉลี่ยต่อครัวเรือนของเกษตรกร

ฐานะ	รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน (บาท/ปี)
ดี	99,464.39(N=172)
ปานกลาง	46,295.38(N=348)
ยากจน	32,742.89(N=200)
เฉลี่ยทั้งหมด	54,858.27(N=726)

ที่มา: จากการสำรวจเกษตรกร

เมื่อพิจารณากิจกรรมที่ทำรายได้ให้แก่เกษตรกรแล้ว ที่ทำรายได้ให้กับเกษตรกรสูงที่สุดคือ การปลูกขิง ซึ่งสามารถทำรายได้ให้แก่ครัวเรือนที่ปลูกโดยเฉลี่ยถึง 54,165.62 บาท รองลงไปเป็นเมี่ยงและชา (33,315.29) พลับ (29,914.58) ไม้ดอก/ไม้ประดับ (22,923.53) และพืชผัก (21,170.69) (ตารางที่ 35) เป็นที่น่าสังเกตว่า กระหล่ำปลี สามารถทำรายได้ให้แก่ครัวเรือนที่ปลูกเพียง 20,990 บาท เนื่องจากเป็นช่วงที่ราคากระหล่ำปลีตกต่ำ เกษตรกรส่วนมากจึงหยุดหรือทำการผลิตลดลง ดังนั้นหากเป็นช่วงปีปกติ จะเป็นที่น่าสนใจได้ว่ากระหล่ำปลีจะทำรายได้ให้แก่ครัวเรือนที่ปลูกในระดับใกล้เคียงกับขิง คงได้กล่าวมาแล้วว่าขิงและกระหล่ำปลีเป็นพืชที่มีผลกระทบต่อกรบุกทำลายป่า ของเกษตรกร (ดูหัวข้อที่ 3.7) แต่ด้วยรายได้ที่สูงจึงเป็นการยากที่จะยืนยันยังไม่ให้เกษตรกรทำการเพาะปลูกพืชดังกล่าว การปลูกจิตสำนึกให้เกษตรกรตระหนักและมีส่วนรับผิดชอบต่อการกระทำที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม จึงน่าจะเป็นกลยุทธ์หนึ่งในการแก้ปัญหาดังกล่าว

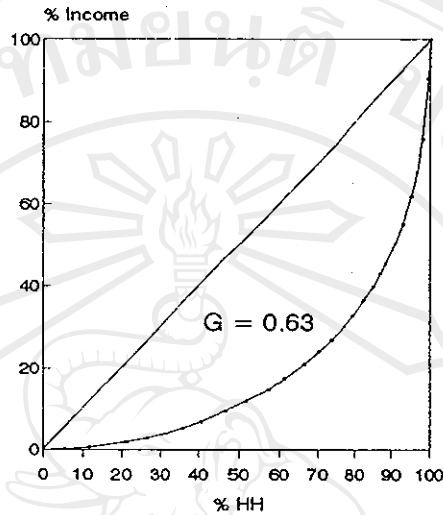
กรณีรายได้อื่น ๆ ที่เฉลี่ยสูงเพราะบางส่วนมาจากการค้าขาย การขายที่ดิน การที่บุตรส่งเงินมาให้และบริการต่าง ๆ เช่น ขนส่งสินค้าเกษตรที่เริ่มมีปริมาณสูงมาก

ตารางที่ 35 รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนของเกษตรกรจากกิจกรรมต่าง ๆ

แหล่งรายได้	จำนวนครัวเรือน (N)	รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน (Mean)
1. จากพืช		
1.1 ถั่วแดงหลวง	43	4,553.49
1.2 กระหล่ำปลี	113	20,990.27
1.3 ขิง	48	54,165.62
1.4 พืชผัก	173	21,170.69
1.5 ชาเมี่ยง	103	33,315.29
1.6 กาแฟ	63	10,881.90
1.7 ผลไม้พื้นเมือง	58	15,667.67
1.8 บัวข	74	16,260.68
1.9 ท้อ	74	7,792.70
1.10 พลับ	24	29,914.58
1.11 พลับ	20	17,222.50
1.12 กล้วย	37	7,890.54
1.13 ไม้ดอก/ไม้ประดับ	116	22,923.53
1.14 พืชอื่น ๆ	156	11,652.08
2. การเลี้ยงสัตว์	118	8,079.53
3. อุตสาหกรรมในครัวเรือน	34	15,315.88
4. การรับจ้าง	415	12,210.74
5. รายได้อื่น ๆ	228	51,835.21
รวมเฉลี่ยทั้งหมด	726	54,858.27

ที่มา : จากการสำรวจเกษตรกร

การพิจารณารายได้รวมดังกล่าวข้างต้นอาจให้ภาพแสดงสถานะเศรษฐกิจของเกษตรกรที่ไม่ชัดเจนนัก เนื่องจากยังไม่ได้พิจารณา ด้านการกระจายรายได้ของเกษตรกร การศึกษานี้จึงได้วิเคราะห์ให้เห็นถึงสถานะภาพการกระจายรายได้ อีกส่วนหนึ่งด้วย ซึ่งผลการวิเคราะห์ภาพรวมการกระจายรายได้ของเกษตรกรแสดงได้ดังรูปที่ 6

รูปที่ 6 Lorenz Curve แสดงการกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวง ทั้ง 16 แห่ง

Lorenz Curve ในรูปที่ 6 แสดงถึงการกระจายรายได้ที่ค่อนข้างไปในทางที่ไม่เท่าเทียมกัน เนื่องจากพื้นที่ระหว่างเส้นทแยงมุมและเส้น Lorenz Curve มีมากกว่าพื้นที่ใต้เส้น Lorenz Curve ซึ่งการแปลความหมายนี้ได้รับการสนับสนุนจากการพิจารณาค่า Gini Coefficient ซึ่งมีค่าเท่ากับ 0.63 (ดูตารางที่ 32 ประกอบ) ค่านี้เข้าใกล้ค่า 1 ซึ่งแสดงถึงการกระจายรายได้ที่ไม่เท่าเทียมกัน

พิจารณาจากค่า Gini Coefficient (G) ในตารางที่ 32 จะพบว่า ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางอุ๋ง มีการกระจายรายได้ที่มีการกระจายรายได้ที่แย่ที่สุด รองลงไปเป็นโครงการหลวงขุนวาง ซึ่งมีค่า Gini Coefficient เท่ากับ 0.78 และ 0.74 ตามลำดับ สิ่งที่น่าสนใจก็คือ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำริน ห้วยโป่ง และแม่ลาน้อย มีค่า Gini Coefficient อยู่ในระดับต่ำ โดยเฉพาะโครงการหลวงห้วยน้ำรินมีค่า Gini Coefficient น้อยที่สุดเท่ากับ 0.35 ซึ่งแสดงถึงการกระจายรายได้ที่อยู่ในระดับน่าพอใจ จึงให้เห็นว่าศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่มีรายได้รวมเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำซึ่งจัดเป็นกลุ่มยากจนค้ำยันนั้น มีการกระจายรายได้ที่ดี แต่เป็นการกระจายรายได้ที่ดีในลักษณะ “การกระจายความยากจนอย่างเท่าเทียมกัน” หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เป็นศูนย์พัฒนาที่ “ยากจนเสมอภาคกัน” ศูนย์พัฒนาเหล่านี้มีความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องมีการพัฒนาด้านรายได้

ในบรรดาศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่มีรายได้รวมเฉลี่ยสูงและค่อนข้างสูงทั้งหลาย มีการกระจายรายได้ที่อยู่ในระดับยอมรับไม่ได้³ คือผู้ที่มิฐานะดีก็มีรายได้สูงอย่างมากที่จนก็รายได้ต่ำมาก ยกเว้นศูนย์พัฒนาโครงการหลวงม่อนเงาะที่มีรายได้รวมเฉลี่ยระดับปานกลางแต่มีการกระจายรายได้ที่ดี (G=0.37)

³ การกระจายรายได้ที่อยู่ในระดับยอมรับไม่ได้ ควรมีค่า Gini Coefficient ต่ำกว่า 0.50 ลงมา

ในด้านค่า พบว่าค่าแมวซึ่งมีรายได้เฉลี่ยอยู่ในระดับสูงแต่มีการกระจายรายได้แคบที่สุด รองลงมาเป็น ชาวจีนฮ่อที่มีรายได้รวมเฉลี่ยสูงที่สุด แต่มีการกระจายรายได้ที่ไม่ดีในระดับใกล้เคียงกับชาวแมว ชาวปะหล่องมีการกระจายรายได้ดีที่สุด ($G=0.34$) แต่เนื่องจากชาวปะหล่องมีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่ำที่สุด ชาวปะหล่องจึงมีลักษณะเป็นคนจนที่เท่าเทียมกัน

3.10 รายจ่ายของครัวเรือนเกษตรกร

การศึกษารายจ่ายของครัวเรือนเกษตรกรในที่นี้ เป็นการศึกษาการใช้จ่ายในด้านการอุปโภคบริโภค โดยไม่รวมรายจ่ายเพื่อการลงทุนประกอบอาชีพ หมวดรายจ่ายที่สนใจศึกษาประกอบด้วย ค่าอาหาร ค่าเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ค่ารักษาพยาบาล ค่าการศึกษา และค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภคอื่น ๆ

ผลการสำรวจปรากฏว่าโดยเฉลี่ยครัวเรือนเกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวงทั้ง 16 แห่ง เสียค่าใช้จ่ายในครัวเรือนเท่ากับ 25,883.61 บาท/ครัวเรือน แยกออกเป็นค่าอาหาร 15,164.31 บาท เป็นสัดส่วนที่ใหญ่ที่สุดถึงประมาณร้อยละ 58 ของรายจ่ายรวม ค่าเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ค่ารักษาพยาบาล และค่าใช้จ่ายในการศึกษามีอัตราส่วนประมาณอย่างละ 10 เปอร์เซ็นต์เศษ ที่เหลืออีกประมาณร้อยละ 7 เป็นค่าใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภคอื่น ๆ (ตารางที่ 36) ด้วยค่าเฉลี่ยขนาดของครัวเรือนเท่ากับ 5.99 คน ดังนั้นค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อหัวของประชากรคนละเท่ากับ 4,321.14 บาท/ปี

ตารางที่ 36 ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนเฉลี่ยต่อครัวเรือนของเกษตรกรกร จำแนกตามหมวดรายจ่าย

หมวดรายจ่าย	ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือน (บาท/ปี)
ค่าอาหาร	15,164.31 (57.92)
ค่าเสื้อผ้า	3,698.17 (14.12)
ค่ารักษาพยาบาล	2,627.17 (10.03)
ค่าการศึกษา	2,837.77 (10.84)
ค่าอุปโภคบริโภคอื่น ๆ	1,854.63(7.08)
เฉลี่ยทั้งหมด	25,883.61 (100.00)

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บเป็นเปอร์เซ็นต์โดยประมาณของค่าใช้จ่ายในครัวเรือนทั้งหมดโดยเฉลี่ย
ที่มา : จากการสำรวจเกษตรกร

เมื่อพิจารณารายจ่ายต่อครัวเรือนในแต่ละศูนย์พัฒนา แต่ละเผ่าและแต่ละระดับฐานะแล้ว ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนไม่แตกต่างกันมากนัก ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ลาน้อยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่ำที่สุดซึ่งเท่ากับ 10,049 บาท ในขณะที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอยมีรายจ่ายต่อครัวเรือนสูงสุดเท่ากับ 49,533 บาท (ตารางผนวกที่ 61) เผ่าละว้ามีรายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่ำสุด 11,339 บาท ส่วนเงินออมมีค่าใช้จ่ายส่วนนี้สูงสุดเท่ากับ 47,118 บาท (ตารางผนวกที่ 62) เกษตรกรที่มีฐานะดีจะเสียค่าใช้จ่ายต่อครัวเรือนมากกว่าเกษตรกรที่มีฐานะยากจนประมาณ 1 เท่าตัว (ตารางผนวกที่ 63)

8.11 ภาวะหนี้สินและการออมของเกษตรกร

การสำรวจภาวะหนี้สินของเกษตรกร ได้ใช้วิธีสอบถามเกษตรกรโดยตรงว่าในขณะที่ (ขณะสัมภาษณ์) เกษตรกรมีหนี้สินหรือไม่ จำนวนเท่าใด ปรากฏว่ามีเกษตรกร 408 ราย หรือร้อยละ 55 ระบุว่าตนเองมีหนี้สินอยู่ และโดยเฉลี่ยมีหนี้รายละ 17,679 บาท (ตารางที่ 37) เมื่อแยกการเป็นหนี้กับสถาบันการเงินและไม่ใช้สถาบันการเงิน จะพบว่าสัดส่วนของเกษตรกรที่เป็นหนี้ในสถาบันการเงินมีน้อยกว่าสัดส่วนจำนวนรายของเกษตรกรที่เป็นหนี้กับแหล่งที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน แต่จำนวนหนี้สินต่อรายกลับมากกว่า ซึ่งให้เห็นว่าเกษตรกรสามารถกู้เงินจากแหล่งที่เป็นสถาบันการเงินได้จำนวนที่มากกว่าแหล่งที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน ผู้ที่ต้องการทราบรายละเอียดภาวะหนี้สินของเกษตรกรในศูนย์พัฒนา เผ่า และฐานะต่าง ๆ ขอให้พิจารณาจากตารางผนวกที่ 64-66

ตารางที่ 37 จำนวนครัวเรือนเกษตรกรที่เป็นหนี้และปริมาณหนี้สินเฉลี่ยจำแนกตามแหล่งเงินทุน

แหล่งเงินทุน	จำนวนครัวเรือนที่เป็นหนี้	ปริมาณหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน (บาท)
สถาบันการเงิน	182	22,976.34
ไม่ใช่สถาบันการเงิน	258	11,115.58
รวม	408	17,679.15

ที่มา: จากการสำรวจเกษตรกร

วัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินของเกษตรกรสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 หมวดคือ การลงทุนเพื่อการผลิต การนำมาใช้บริโภคในครัวเรือน และการนำมาใช้สอยภายในครัวเรือน ตารางที่ 38 แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ที่กู้เงินจากแหล่งที่เป็นสถาบันการเงินจะนำมาใช้เพื่อการลงทุนการผลิตทางการเกษตร (ร้อยละ 75) ในขณะที่กลุ่มเกษตรกรผู้ใช้เงินเชื่อจากแหล่งที่ไม่ใช่สถาบันการเงินส่วนใหญ่ (ร้อยละ 64) จะนำเงินไปใช้ในการ

บริโภคและใช้สอยภายในครัวเรือน ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะสถาบันการเงินไม่ได้ปล่อยสินเชื่อเพื่อการบริโภค เกษตรกรจึงต้องขวนขวายหาแหล่งเงินกู้เอง ซึ่งก็ได้แก่ แหล่งเงินกู้ที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน ถึงแม้จะต้องเสียดอกเบี้ยสูงเป็น 3 เท่าของแหล่งที่เป็นสถาบันนั้นก็ตาม (ตารางที่ 39)

ตารางที่ 38 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกรที่ระมัดระวังการกู้ยืมเงิน

วัตถุประสงค์การกู้ยืม	แหล่งสถาบันการเงิน		แหล่งที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ลงทุน	142	75.1	96	35.40
2. บริโภค	16	8.5	79	29.2
3. ใช้สอย	31	16.4	96	35.4
รวม	189	100.0	271	100.0

ที่มา : จากการสำรวจเกษตรกร

ตารางที่ 39 ค่าเฉลี่ยอัตราดอกเบี้ยที่ครัวเรือนเกษตรกรต้องจ่ายให้แก่สถาบันการเงินและแหล่งเงินกู้ที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน

แหล่งเงินกู้	อัตราดอกเบี้ยเฉลี่ย (% /ปี)
สถาบันการเงิน	12.27 (N=165)
แหล่งที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน	35.05 (N=117)

ที่มา : จากการสำรวจเกษตรกร

ข้อมูลด้านการออมจะมีความน่าเชื่อถือน้อยมาก เนื่องจากเกษตรกรบางรายไม่ยอมให้ข้อเท็จจริง มักจะบอกว่าไม่มีการเก็บออม นอกจากนี้เกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่สามารถแยกแยะได้ว่าในรอบปีที่ผ่านมาตนสามารถเก็บออมได้เท่าไร ดังนั้นข้อมูลที่ได้ จึงเป็นข้อมูลการออมสะสมนั่นเอง

ผลจากการสำรวจทอสรุปได้ว่าจนถึงปัจจุบัน เกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวงทั้ง 16 แห่ง สามารถเก็บสะสมเงินออมได้โดยเฉลี่ยเป็น 16,370 บาท/ครัวเรือน (ตารางผนวกที่ 67) การออมนี้แม้ไม่สูงนัก แต่เมื่อเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยด้านหนี้สิน ก็พอจะกล่าวได้ว่า โดยเฉลี่ยเกษตรกรเหล่านี้ที่อยู่ใกล้สถานะ “ปลอดหนี้” (ผู้สนใจการวิเคราะห์รายศูนย์พัฒนา ๗๑ และฐานะ สามารถศึกษาได้จากตารางผนวกที่ 67-69 ร่วมกับตารางผนวกที่ 64-66)

3.12 การใช้พื้นที่และถ่านของครัวเรือน

ด้วยข้อจำกัดทางด้านระยะเวลา การศึกษาเรื่องการใช้พื้นที่และถ่านในที่นี้จึงใช้วิธีการสอบถามปริมาณการใช้พื้นที่และถ่านในรอบปีที่ผ่านมา ของเกษตรกรจากเกษตรกรโดยตรง โดยไม่ได้มีการวัดปริมาณการใช้จริง ทำให้ข้อมูลที่ได้อาจมีระดับความน่าเชื่อถือไม่สูงนัก แต่ข้อมูลที่ได้น่าจะเป็นตัวชี้อย่างหยาบ ๆ ได้

การศึกษากการใช้พื้นที่สูงในภาคเหนือของประเทศไทยดำเนินการโดย Shinawatra and Krummel เมื่อปี 2535 ซึ่งศึกษากับเกษตรกรเผ่ากะเหรี่ยงและมูเซอในพื้นที่บ้านจันทร์ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ และลุ่มน้ำแกน้อย อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ชาวกะเหรี่ยงมีการใช้พื้นที่เฉลี่ยต่อคนเท่ากับ 3 กิโลกรัมต่อวัน ในขณะที่ชาวมูเซอใช้พื้นที่เฉลี่ย 2.6 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน ครัวเรือนที่มีขนาดใหญ่จะมีค่าเฉลี่ยการใช้พื้นที่ต่อคนลดลง อย่างไรก็ตามโดยเฉลี่ยแล้ว เกษตรกรจะมีการใช้พื้นที่เท่ากับ 5,143 กิโลกรัมต่อครัวเรือน ต่อปี ซึ่งเกษตรกรต้องใช้เวลาในการเก็บรวบรวมพื้นที่ระหว่าง 88-121 วันต่อปี โดยมีค่าเฉลี่ยในการเก็บรวบรวมพื้นที่ในระยะทาง 1.8 และ 1.3 กิโลกรัมสำหรับชาวกะเหรี่ยงและมูเซอตามลำดับ

สำหรับผลการสำรวจการใช้พื้นที่ในการศึกษานี้ พบว่าเกษตรกรมีความยากลำบากในการระบุปริมาณการใช้พื้นที่แน่นอนเนื่องจากเกษตรกรบางรายเก็บรวบรวมพื้นที่จะเล็กน้อย โดยบรรจุในถ้วยแบกกลับบ้าน การศึกษาจึงให้เกษตรกรประมาณการใช้พื้นที่ในปีที่ผ่านมาโดยคิดเทียบหน่วยเป็นคันรถปิคอัพ ซึ่งเกษตรกรสามารถให้ข้อมูลได้ดี แต่เนื่องจากหน่วยที่วัดนี้มีขนาดใหญ่ ความถูกต้องแน่นอนของข้อมูลจึงลดลงไปบ้าง นอกจากนี้ในการแสดงผลการศึกษาเพื่อให้เป็นหน่วยที่เป็นสากลและเปรียบเทียบปริมาณได้ง่ายขึ้น จึงกำหนดให้พื้นที่ 1 คันรถปิคอัพมีปริมาณเท่ากับ 2 ลูกบาศก์เมตร

ตารางที่ 40 แสดงค่าเฉลี่ยการใช้พื้นที่และถ่านต่อครัวเรือนต่อปีของเกษตรกรในพื้นที่ที่ศึกษา ร้อยละ 94 ของครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมดที่สำรวจใช้พื้นที่เป็นแหล่งเชื้อเพลิงในการประกอบอาหารและอื่น ๆ เกษตรเพียงร้อยละ 8.5 มีการใช้ถ่านเป็นแหล่งเชื้อเพลิง ซึ่งค่าเฉลี่ยการใช้พื้นที่จะเท่ากับ 6.11 ลูกบาศก์เมตรต่อครัวเรือนต่อปี หากพื้นที่ 1 ลูกบาศก์เมตรหนักเท่ากับ 1,000 กิโลกรัมแล้ว ค่าเฉลี่ยการใช้พื้นที่ที่สำรวจได้นี้ก็จะมีค่าใกล้เคียงกับที่ Shinawatra and Krummel (1992) สำรวจไว้ ส่วนการใช้ถ่านโดยเฉลี่ยจะใช้ครัวเรือนละ 11.25 กระสอบต่อปี หรือเฉลี่ยประมาณ 1 กระสอบต่อเดือน (สำหรับผู้ที่ต้องการทราบความแตกต่างการใช้พื้นที่และถ่านตามศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ๗๑ และฐานะ ขอให้ศึกษาจากตารางผนวกที่ 70-72)

ตารางที่ 40 ค่าเฉลี่ยปริมาณการใช้พื้นที่และถ่านของเกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวงทั้ง 16 แห่ง

แหล่งเชื้อเพลิง	จำนวนครัวเรือนที่ตอบ		ค่าเฉลี่ยการใช้พื้นที่และถ่าน ต่อครัวเรือน
	จำนวน	ร้อยละ	
ฟืน (ลูกบาศก์เมตร)	695	94.30	6.11
ถ่าน (กระสอบ)	63	8.55	11.25
รวม	737	100.00	

ที่มา: จากการสำรวจเกษตรกร

8.13 การมีส่วนร่วมในสังคม

การที่จะพิจารณาว่าสังคมหนึ่ง ๆ มีความเหนียวแน่น-เข้มแข็ง ขนาดใดจะสามารถดูได้จากการมีส่วนร่วมในงานสังคมด้านต่าง ๆ ของสมาชิกในสังคมนั้น ๆ งานสังคมที่สมาชิกควรมีส่วนร่วมและจะเป็นตัวถึงความเหนียวแน่น-เข้มแข็งของสังคม ประกอบด้วย งานด้านศาสนกิจ งานตอบแทนเพื่อนบ้าน งานประเพณีต่าง ๆ และงานพัฒนา งานด้านศาสนกิจของสังคมนั้นจะ ได้แก่ การทำบุญตักบาตรในวาระต่าง ๆ ส่วนสังคมของคริสต์และอิสลาม จะหมายถึงการ ไปร่วมสวดมนต์และพิธีกรรมในโบสถ์หรือมัสยิด งานตอบแทนเพื่อนบ้านจะ ได้แก่ การไปร่วมแต่งงาน งานบวช งานศพ และงานขึ้นบ้านใหม่ที่เพื่อนบ้านจัดขึ้น งานประเพณีที่ศึกษาจะได้แก่ การร่วมงานปีใหม่ของแต่ละต่าง ๆ งานปีใหม่สากล งานบุญกฐินหรือผ้าป่า ส่วนการร่วมงานพัฒนาจะรวมถึงงานพัฒนาหมู่บ้าน (กลุ่มบ้าน) และงานบำรุงรักษาสาธารณะประโยชน์ต่าง ๆ หากสมาชิกมีส่วนร่วมในงานต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นมากก็อาจชี้ว่าสังคมนั้นมีความเข้มแข็งสมาชิกมีจิตใจที่ดี มีความเอื้ออาทรต่อกัน และมีความสมัครสมานสามัคคีกันดี สังคมที่มีลักษณะดังกล่าวจะมีศักยภาพในการพัฒนา เนื่องจากนักพัฒนาสามารถนำเอาการมีส่วนร่วมของสมาชิกในสังคมมาเป็นประโยชน์ต่อกิจกรรมการพัฒนาที่พึงปรารถนาได้

การศึกษาได้พบว่า เกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวงทั้ง 16 แห่งได้เข้าไปร่วมงานศาสนากิจ งานตอบแทนเพื่อนบ้าน งานประเพณีต่าง ๆ และงานพัฒนาโดยเฉลี่ย เท่ากับ 25.36 , 11.80 , 5.51 และ 12.60 วันต่อครัวเรือนต่อปี ตามลำดับ (ตารางผนวกที่ 73) นั้นหมายความว่า เกษตรกรจะไปร่วมงานศาสนากิจกันเดือนละประมาณ 2 ครั้ง(ปีละ 25 ครั้ง) งานตอบแทนเพื่อนบ้านมีเดือนละครั้ง งานประเพณีมีน้อยเพียงประมาณ 2 เดือนต่อครั้งและงานพัฒนาทำกันเดือนละประมาณ 1 ครั้ง ซึ่งหากร่วมงานทุกด้านแล้ว เกษตรกรจะใช้เวลาประมาณ 55 วันต่อปี ต่อครัวเรือนมาร่วมงานสังคมด้านต่าง ๆ

พิจารณาความแตกต่างของการมีส่วนร่วมในงานสังคมของเกษตรกรในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงต่าง ๆ แล้วจะพบว่าเกษตรกร ในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮร่วมกิจกรรมทางศาสนาน้อยที่สุดเพียงประมาณ 2 เดือนต่อ 1 ครั้ง ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุ่น แม่ตาน้อย แม่สะเรียง พระบาทห้วยต้ม และป่าเมี่ยง

มีเกษตรกรที่ร่วมทำกิจกรรมทางศาสนามากที่สุดเป็นลำดับจากมากมาหาน้อยตามกันมา (ตารางผนวกที่ 73) ส่วนการร่วมงานสังคมนานอื่น ๆ ไม่แตกต่างกันมากนัก

เผ่าอีก็อ เป็นชาวเขาเผ่าที่มีการร่วมกิจกรรมทางศาสนามากที่สุดถึง 52.35 วัน/ครั้ง/เดือน/ปี หรือสัปดาห์ละ 1 ครั้ง นั้นเอง นอกจากนี้การร่วมงานสังคมนานอื่น ๆ ก็เข้าร่วมในระดับสูง ส่วนจีนฮ่อ แม้ว และเย้า มีการร่วมกิจกรรมทางศาสนาน้อยที่สุด กิจกรรมทางศาสนาระยะที่ต่ำด้วย แต่การร่วมงานพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นจีนฮ่อที่มีส่วนร่วมในงานพัฒนาดำสุด (ตารางผนวกที่ 74)

เป็นที่กล่าวขานกันทั่วไปในหมู่นักพัฒนาว่า ชาวแม้ว และเย้า ได้ชื่อว่าเป็นพวกหัวไวใจสู้ สามารถพัฒนาได้ง่าย ส่วนกะเหรี่ยงและอีก็อเป็นกลุ่มรออุทิศทำ ยากต่อการพัฒนา แต่เมื่อมองทางศาสนามีส่วนร่วมในสังคมแล้วกลุ่มกะเหรี่ยงและอีก็อทำได้ดีกว่า โดยเฉพาะด้านศาสนกิจ การที่เขาไม่ตอบสนองต่อการพัฒนาอาจเกิดมาจาก สภาพะด้านจิตใจที่มีความพอใจต่อชีวิตความเป็นอยู่ที่มีอยู่แล้ว การพัฒนาที่มาจากภายนอกซึ่งมักเป็นการพัฒนาด้านวัตถุ อาจยังไม่เป็นที่ยอมรับได้ในขณะนั้น แต่หากมีการยอมรับการพัฒนาขึ้น ผลเสียของการพัฒนาอาจมีขึ้น ซึ่งตัวอย่างก็เป็นที่ประจักษ์กันคือว่า บริเวณใดที่ชาวแม้วผู้ยอมรับการพัฒนาที่คืออาศัยอยู่ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้ก็มักปรากฏขึ้นอย่างเด่นชัด ในขณะที่หมู่บ้านชาวกะเหรี่ยงซึ่งยังไม่ค่อยยอมรับพัฒนานัก มักมีทรัพยากรป่าไม้ค่อนข้างสมบูรณ์กว่า จึงน่าจะเป็นข้อคิดสำหรับนักพัฒนาทั้งหลายว่า แบบจำลองการพัฒนาในอนาคตที่เหมาะสมความเป็นเช่นไรระหว่างเศรษฐกิจคิดแต่ถึงแวดล้อมอุกทำลาย กับเศรษฐกิจของชุมชนไม่คินักแต่ยังอนุรักษ์ป่าไว้ได้ดี

3.14 ทิศนคติของเกษตรกรต่อผู้นำและต่อเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน

การดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาของรัฐจะดำเนินการ โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผ่านการประสานงานของผู้นำหมู่บ้านหรือกลุ่มบ้าน ความสำเร็จของงานส่งเสริมและพัฒนาส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับผู้ปฏิบัติงานอันได้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐอีกส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับตัวเกษตรกร และยังมีอีกส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานกับเกษตรกรผู้ได้รับการส่งเสริมและพัฒนา ส่วนหนึ่งของความสัมพันธ์อันดีระหว่างสองฝ่าย ก็คือทัศนคติของเกษตรกรที่มีต่อเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่

เป็นการยากที่จะสอบถามเกษตรกรว่าเขามีทัศนคติอย่างไรต่อเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานโดยตรง ดังนั้นการศึกษาทัศนคติของเกษตรกรในส่วนนี้ วัลได้จากระดับความพึงพอใจของเกษตรกรต่อเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานดังกล่าว หากเกษตรกรมีความพึงพอใจต่อเจ้าหน้าที่สูงก็แสดงว่าเขามีทัศนคติที่ดีต่อเจ้าหน้าที่หน่วยนั้น หากระดับความพึงพอใจของเกษตรกรต่อเจ้าหน้าที่มีค่าต่ำก็แสดงว่าเขามีทัศนคติที่ไม่ดีต่อเจ้าหน้าที่หน่วยนั้น

การศึกษานี้แบ่งความพึงพอใจของเกษตรกรต่อบุคคลที่สนใจใด ๆ ออกเป็น 5 ระดับคือ พึงพอใจมาก ปานกลาง น้อย และ ไม่พอใจ โดยมีคะแนนเป็น 1-5 ตามลำดับ ผลการศึกษาดังตารางที่ 41 พบว่าคะแนนเฉลี่ยระดับความพึงพอใจของเกษตรกรต่อบุคคลต่าง ๆ อยู่ในระดับปานกลางถึงน้อย จากระดับความพึงพอใจโดยเฉลี่ยที่แสดงในตารางที่ 41 สรุปได้ว่าเกษตรกรมีทัศนคติที่ดีต่อผู้นำ เพื่อนบ้าน และเจ้าหน้าที่ของรัฐ เจ้าหน้าที่ประมงได้รับคะแนนค่าที่สุดเท่ากับ 3.10 ซึ่งตีความหมายว่าเกษตรกรมีความพึงพอใจต่อเจ้าหน้าที่ประมงน้อย เจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้รับค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจเท่ากับ 2.55 ซึ่งจัดอยู่ในช่วงได้รับความพึงพอใจ

น้อยจากเกษตรกรแต่ในระดับคิดว่าเจ้าหน้าที่ประมง โดยรวมแสดงว่าเกษตรกรมีทัศนคติที่ไม่ค่อยดีนักต่อเจ้าหน้าที่จากสองหน่วยงาน หากต้องการได้รับความร่วมมือที่ดีจากเกษตรกร เจ้าหน้าที่จากทั้งสองหน่วยงานก็ต้องปรับปรุงการปฏิบัติงานโดยคำนึงถึงที่จะให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อเกษตรกรด้วย เจ้าหน้าที่ที่อยู่ในข่ายควรปรับปรุงการปฏิบัติงานโดยคำนึงถึงทัศนคติที่ดีของเกษตรกรก็คือ เจ้าหน้าที่ประมง ตำรวจ เจ้าหน้าที่พัฒนาที่ดิน และเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ อย่างไรก็ตามโดยภาพรวมแล้วเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายที่กล่าวถึงในตารางที่ 41 ควรมีการปรับปรุงการปฏิบัติงานให้เกิดความพึงพอใจแก่เกษตรกรมากยิ่งขึ้น (ผู้ต้องการทราบรายละเอียดตามศูนย์พัฒนา ฝ้า และฐานะ สามารถศึกษาได้จากตารางผนวกที่ 75-77)

ตารางที่ 41 ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจของเกษตรกรต่อเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ บุคคลต่าง ๆ

บุคคล	ระดับความพึงพอใจเฉลี่ย
1. พระ	1.90
2. บาทหลวง/หลวงพ่	1.90
3. เพื่อนบ้าน	1.67
4. ผู้ใหญ่บ้าน	1.56
5. เจ้าหน้าที่โครงการหลวง	1.57
6. เจ้าหน้าที่จากอำเภอ	1.79
7. เจ้าหน้าที่ตำรวจ	2.28
8. เจ้าหน้าที่เกษตร (ส่งเสริมเกษตร)	1.77
9. เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์	2.04
10. เจ้าหน้าที่ประมง	3.10
11. เจ้าหน้าที่ป่าไม้	2.55
12. เจ้าหน้าที่พัฒนาที่ดิน	2.14
13. ครู	1.52
14. เจ้าหน้าที่อนามัย/หมอ	1.52

ที่มา : จากการสำรวจเกษตรกร

อนึ่งการศึกษาทัศนคติของเกษตรกรที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ดำเนินการในช่วงที่ เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปปฏิบัติการส่งเสริมและพัฒนาอยู่แล้ว เกษตรกรอาจมีส่วนได้ส่วนเสียจากการส่งเสริมและพัฒนา การที่เกษตรกรมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อเจ้าหน้าที่จึง ไม่ได้หมายความว่า เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานไม่ดี หรือปฏิบัติงานล้มเหลวเสมอไป เจ้าหน้าที่บางส่วนอาจปฏิบัติงานดีแล้วแต่ไม่ชัดเจนประโยชน์ของเกษตรกร จึงได้รับทัศนคติที่ไม่ดีจากเกษตรกร กล่าวอีกนัยหนึ่ง การศึกษาทัศนคติของเกษตรกรในที่นี้ ไม่ใช่เป็นการประเมินผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ นั่นเอง

4. ประเด็นเสนอแนะทางเศรษฐกิจและสังคมกับการพัฒนา

ผลจากการศึกษาสถานะเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวงทั้ง 16 แห่ง ปรากฏเด่นชัดว่ามีประเด็นทางเศรษฐกิจและสังคมหลายประการ สมควรได้รับการปรับปรุงแก้ไขเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาที่ดี นอกจากนี้ยังมีประเด็นทางเศรษฐกิจและสังคมบางประการที่ควรได้รับพิจารณา ใ้คร้ครวญ สำหรับ การวางแผนพัฒนาในอนาคต ในที่นี้จะขอกล่าวถึงประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้ทีละประเด็น

1. การปรับปรุงและตัดถนน จากสภาพการคมนาคมที่ยากลำบากเป็นอุปสรรคต่อการทำงานของเจ้าหน้าที่ผู้ส่งเสริมและพัฒนา ตลอดจนการขนย้ายพืชผลออกสู่ท้องตลาด ทำให้มีความจำเป็นอย่างเด่นชัดที่จะต้องมีการปรับปรุงและตัดถนนเส้นใหม่ ๆ แต่อย่างไรก็ตามการปรับปรุงและพัฒนาด้านการคมนาคมในลักษณะดังกล่าวก็มักมีผลเสียตามเข้ามาด้วย เป็นที่ทราบกันดีว่าในปัจจุบันเกษตรกรจำนวนมากมีรถยนต์ใช้ของตนเอง เฉลี่ย 3-4 ครอบครัวมีรถยนต์ใช้ 1 คัน อีกทั้งเกษตรกรบางรายเริ่มเปลี่ยนฐานะของคนจากการเป็นเกษตรกรผู้ใช้แรงงานในไร่ นา เป็นผู้มีทุนว่าจ้างแรงงานเข้ามาช่วยในการทำการเกษตรประกอบกับบางพื้นที่มีแรงงานจากต่างประเทศเข้ามารับจ้างในพื้นที่ เกษตรกรผู้มีทุนจึงมีความสามารถในการขยายการผลิตทางเกษตรได้สูงโดยขยายพื้นที่เพาะปลูกได้มาก เมื่อการคมนาคมสะดวก การขยายพื้นที่เพาะปลูกก็จะทำได้ง่ายขึ้น ซึ่งก็เป็นที่คาดหมายได้ว่าการขยายพื้นที่ทำการเกษตรเหล่านี้จำเป็นต้องมีการบุกเบิกทำหลายป่า โดยเฉพาะบางพื้นที่เมื่อเกษตรกรปลูกพืชบางชนิด เช่น กะหล่ำปลี และขิง จะเปลี่ยนพื้นที่เพาะปลูกทุก ๆ ปี เมื่อเกษตรกรสามารถว่าจ้างชาวต่างชาติเข้ามาช่วยทำงานก็อาจใช้แรงงานเหล่านี้ในการบุกเบิกทำหลายป่าได้มากขึ้น เป็นการยากที่จะหามาตรการใด ๆ ในการควบคุมพฤติกรรมเหล่านี้ได้ นอกจากจะมีการปลูกจิตสำนึกให้เกษตรกรมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสถานะสิ่งแวดล้อม และสังคม มิฉะนั้นการพิจารณาปรับปรุงและตัดถนนใหม่ ๆ จะต้องได้รับการใคร่ครวญอย่างรอบคอบ ทั้งอาจมีข้อระบุดังนี้ว่าถ้ามีการบุกเบิกแล้วหลายป่าเพิ่มอีกก็จะไม่ช่วยเหลือการปรับปรุงหรือสร้างถนนอีก

2. การควบคุมการเพิ่มของประชากร ข้อมูลด้านประชากรที่สำรวจได้แสดงว่าประชากรมีอัตราการเกิดสูง (3.12คน/ปี) และเป็นสาเหตุสำคัญของการเพิ่มขึ้นของประชากร อย่างไรก็ตามก็ถือการอพยพออกมีส่วนช่วยลดอัตราการเพิ่มของประชากรให้ลดลงบ้าง (2.80 คน/ปี)แต่หาได้ทำให้แรงกดดันทางด้านประชากรลดลงแต่ประการใด จึงมีความจำเป็นที่จะต้องหาทางควบคุมอัตราการเกิดของประชากรให้ลดลงจากระดับที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ในการนี้ การณรงค์ให้ประชากรได้เข้ารับการคุมกำเนิดและการวางแผนครอบครัวน่าจะเป็นทางออกที่เหมาะสม

อนึ่ง การสำรวจได้พบว่าประชากรส่วนหนึ่งมีการอพยพครอบครัวเข้าไปตั้งถิ่นฐานเป็นกลุ่มบ้านใหม่ ๆ หรือขยายหมู่บ้านออกไป จากบริเวณที่มีอยู่ กลุ่มประชากรที่มีพฤติกรรมเช่นว่านี้ที่สำคัญจะได้แก่ ฝ่านี้อ้อ และมุซอ การอพยพดังกล่าวมีผลทำให้มีการถากถางพื้นที่เพื่อทำเป็นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำมาหากินเป็นจำนวนไม่น้อย และเป็นที่คาดหมายได้ว่ากลุ่มบ้านลักษณะดังกล่าวนี้จะขยายใหญ่ขึ้น เป็นการแสดงว่า แรงกดดันด้านประชากรเริ่มมีผลกระทบแล้ว การควบคุมการอพยพย้ายบ้านเรือนเพื่อก่อตั้งกลุ่มบ้านใหม่ ๆ เหล่านี้สมควรได้รับการ

แก้ไข มิฉะนั้นการพัฒนาด้านคมนาคมจะชักนำให้มีการอพยพเข้าไปตั้งบ้านเรือนใหม่ เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ตาม การขยายตัวของความสะดวกภายในการคมนาคมและก็จะมีการบุกรุกทำลายป่ามากขึ้น

3. การศึกษา ผลจากการศึกษาได้พบว่าประชากรที่อยู่ในวัยเรียน (อายุ 7-12 ปี) ที่ยังไม่ได้รับการศึกษา มีสูงถึงร้อยละ 11 ของกลุ่ม (ซึ่งบางศูนย์เช่น ห้วยโป่ง ห้วยน้ำริน ปิงคำมีเกิน 20 %) ปัญหาส่วนหนึ่งเกิดจาก สวัสดิการด้านการศึกษาอาจมีไม่พอเพียงหรือมีการให้บริการที่ไม่ปกติก็คือมิได้รับนักเรียนทุกปี โรงเรียนที่เปิด สอนระดับประถมศึกษาปีที่ 1-4 มีจำนวนน้อยและทั้งหมดมีการเรียนการสอนที่อาจจะไม่ค่อยปกติดังกล่าวอัน เป็นปัญหาที่ควรจะได้รับแก้ไข ในขณะที่เขี้ยวกันควรรหาทางปลูกฝังและสร้างสรรค์ทัศนคติ ค่านิยม และจิต สำนึก ความรับผิดชอบ ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยส่วนรวมให้กับเกษตรกรทางการศึกษานอกระบบด้วย

4. การปรับปรุงด้านสุขอนามัย พบว่าแหล่งน้ำดื่มของเกษตรกรส่วนใหญ่มาจากน้ำประปา ซึ่งต่อโดย ครงมาจากภูเขานั้นยัง ไม่มีความสะอาดและปลอดภัยต่อสุขอนามัยคือ อีกทั้งเกษตรกรจำนวนหนึ่งยังใช้น้ำดื่ม จากลำห้วยลำธาร ที่ไม่มีความสะอาดคือทั้งอาจมีสารพิษตกค้างจากการทำการเกษตรด้วยบ้าง นอกจากนี้ยังพบ ว่าเกษตรกรอีกประมาณร้อยละ 28 ยังไม่มีส่วนใช้หรือมีส่วนที่ไม่ถูกสุขอนามัย ปัญหาสุขอนามัยเหล่านี้ควรได้ รับการแก้ไข การปรับปรุงประปาหมู่บ้านนอกจากจะขยายการบริการให้ทั่วถึงแล้ว จำเป็นต้องเน้นด้านการ ปรับปรุงคุณภาพน้ำให้มีความสะอาดพร้อมดื่มได้เป็นประการสำคัญ

นอกจากนี้ปัญหาโรคเอดส์และยาเสพติดก็เป็นปัญหาที่ควรแก้ไขโดยเร่งด่วนด้วย เพราะมีแนวโน้ม รุนแรงยิ่งขึ้น

5. การบุกรุกทำลายป่า พบการบุกรุกทำลายป่าอยู่ในหลาย ๆ พื้นที่ที่สำรวจ อีกทั้งประมาณร้อยละ 25 ของเกษตรกรมีการจับจองที่ดิน(แล้วถางป่า)ทำกินช่วง 1-3 ปี และ 4-9 ปีที่ผ่านมา ซึ่งบางส่วนมีการซื้อขายที่ ดินอันนำไปสู่การบุกรุกป่าต่อไป ภาวะดังกล่าวพบไม่น้อยที่ศูนย์หนองหอย ห้วยน้ำปูน และห้วยน้ำริน ประกอบกับพฤติกรรมเฉพาะปลูกพืชบางชนิดของเกษตรกรที่มีส่วนเกี่ยวพันต่อการบุกรุกทำลายป่า จากการ สังเกตของสุวิชัย ดูเหมือนว่าเกษตรกรผู้อาศัยอยู่ในพื้นที่ของโครงการหลวงทั้ง 16 แห่ง จะยังไม่ทราบขอบเขต ของพื้นที่ที่รัศมีเงาที่ใดเป็นป่าหวงห้ามที่ใครจะไร้ประโยชน์ได้บ้าง อีกทั้งไม่ได้ตระหนักว่า การที่พวกเขาได้รับ การผ่อนปรนให้อาศัยในเขตป่าไม้อันอุดมสมบูรณ์นั้นเพราะได้รับสิทธิพิเศษ เหนือประชากรกลุ่มอื่น ๆ และได้ รับผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งเป็นของประชากรทั้งประเทศ อย่างไรก็ตาม ข้อสังเกตนี้ อาจยังไม่ไร้อรรถที่ถูกต้องชัดเจน จำเป็นต้องมีการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อหามาตรการในการควบคุมการบุกรุก ทำลายป่าของเกษตรกร ให้ได้ผลและหาทางสร้างจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

6. การประกอบอาชีพ เกษตรกรมีการเพาะปลูกพืชหลายชนิดในจำนวนนั้นก็มีพืชผักและไม้ผลเมือง หนาวอยู่ด้วย เกษตรกรประสบปัญหาด้านโรคและแมลง และราคาผลผลิตตกต่ำเป็นประการสำคัญ การกำจัด โรคและแมลงในปัจจุบัน เกษตรกรมักใช้สารเคมีที่มีพิษตกค้าง ซึ่งส่งผลกระทบต่อเกษตรกรเอง ที่ต้องใช้น้ำใน การอุปโภคบริโภคและยังส่งผลกระทบต่อประชากรในพื้นที่ราบและสิ่งแวดล้อม นักส่งเสริมและพัฒนา อาชีพจะต้องตระหนักถึงข้อเท็จจริงเหล่านี้ และหามาตรการที่เหมาะสมเพื่อแก้ไขปัญหาคต่อไป

ส่วนปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำนั้นนับว่าเป็นปัญหาการตลาดสำคัญ การดำเนินกิจกรรมทางการตลาด ของโครงการหลวง มีปัญหาขัดข้องหลายประการ เริ่มตั้งแต่ปัญหาผลผลิตนำเสีระหว่างการทำผลผลิตออกสู่

ห้องตลาด ปัญหาไม่สามารถรับซื้อผลผลิตได้ทั้งหมด เนื่องจากการผลิตและการตลาดไม่สอดคล้องกัน ตลอดจนปัญหาการแข่งขันจากพ่อค้าเอกชนอื่น ๆ จนทำให้ระบบการตลาดของโครงการหลวง ซึ่งในอดีตเคยทำงานได้ดีต้องเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งหากพิจารณาปัญหาโดยละเอียดโดยพิจารณาจากมุมมองของ “คนวงนอก” ก็จะพบว่ามูลเหตุของปัญหาส่วนหนึ่งมาจากสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป แต่เดิมชาวเกษตรกรไม่รู้จักการตลาด มีเพียงโครงการหลวงเท่านั้นที่เป็นฝ่ายการตลาดให้ เกษตรกรและฝ่ายการตลาดของโครงการหลวงเสมือนเป็นหน่วยเดียวกัน เกษตรกรทำการผลิตตามเป้าหมายที่ฝ่ายการตลาดของโครงการหลวงกำหนดขึ้น เป้าหมายดังกล่าวเป็นเป้าหมายเดียวกันต่อมาสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป มีพ่อค้าคนกลางเข้ามาเกี่ยวข้องกับเกษตรกรเริ่มแยกตัวออกไป เกษตรกรเริ่มมีเป้าหมายของตนเองในขณะที่เป้าหมายที่ฝ่ายการตลาดของโครงการหลวงก็มีเป้าหมายของตนเอง แม้เป้าหมายจะเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน แต่หน่วยรองรับผลประโยชน์และการตัดสินใจแยกจากกันแล้ว ปัญหาการตลาดข้างต้นจึงเกิดขึ้น การจะแก้ไขปัญหาก็ให้ได้ดี ผู้วิจัยเห็นว่าในระยะยาว ต้องให้เกษตรกรดำเนินการทางการตลาดด้วยตนเอง ซึ่งอาจจะใช้องค์กรของเกษตรกรเองเช่น สหกรณ์การเกษตรเข้ามาทำหน้าที่ทางการตลาด แต่จะต้องพัฒนาให้เกษตรกรส่วนบุคคลและองค์กรที่ทำหน้าที่การตลาดประสานผลประโยชน์และการตัดสินใจให้เป็นหนึ่งเดียวกันให้ได้

การประกอบอาชีพ นอกจากให้ความสนใจส่งเสริมกิจกรรมที่มีผู้ทำกิจกรรมมากอยู่แล้ว เช่น หิขไร่ 31% ผัก-ไม้ผล 27% ก็ควรส่งเสริมกิจกรรมอื่นๆ เพิ่มขึ้นเช่นอุตสาหกรรมในครัวเรือนที่ขณะนี้มีผู้ทำประมาณ 16% ไม้ดอก 12% และเลี้ยงสัตว์ 14% เพื่อกระจายการผันผวนและราคาที่มีแนวโน้มลดลงของผลิตผลหลายชนิด

7. กลุ่มที่ควรให้ความสนใจพิเศษ จากการศึกษาในแง่มุมต่าง ๆ ของสถานะเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรได้พบว่า เกษตรกรกลุ่มต่าง ๆ อาจแยกตามศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ผ่า และฐานะ จะมีความแตกต่างกันในมุมมองด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการศึกษา ด้านรายได้ หรือด้านการศึกษาเกี่ยวกับการนุรักษ์ทำลาปลา ในจำนวนนี้มีทั้งกลุ่มที่มีความอ่อนแอทางเศรษฐกิจและสังคม และกลุ่มที่อาจเป็นอันตรายหรือต่อแหลมต่อความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมและสังคม กลุ่มที่ควรได้รับความสนใจพิเศษมีดังนี้

ก. เกษตรกรเผ่าอีโก้ และมุเซอ ควรได้รับความสนใจถึงการอพยพย้ายเข้ามาทั้งด้านการศึกษาโดยเฉพาะเด็กในวัยเรียน และสุขอนามัย เป็นกรณีพิเศษ นอกจากนี้ชาวมุเซอควรได้รับความช่วยเหลือด้านการปรับปรุงรายได้อีกส่วนหนึ่งด้วย นอกจากนี้เกษตรกรทั้งสองเผ่านี้ยังเกี่ยวข้องกับการนุรักษ์ทำลาปลาที่ผู้เกี่ยวข้องควรดูแลโดยใกล้ชิดเช่นกัน

ข. เกษตรกรเผ่าปะหล่องนั้น มีปัญหาทั้งด้านการศึกษาของเด็กวัยเรียน อัตราการเพิ่มประชากรสูง ครอบครัวมีขนาดใหญ่และมีรายได้ต่ำ (เป็นกลุ่มคนจนที่เสมอภาค หรือกลุ่มคนจนถ้วนหน้า) นอกจากนี้ยังมีตำแหน่งถิ่นที่อยู่ คือบริเวณชายแดน การอพยพเข้า-ออกในและนอกประเทศเป็นไปได้ง่าย จึงต้องมีการศึกษาหามาตรการที่เหมาะสมในการพัฒนาทั้งในด้าน รายได้ การวางแผนครอบครัว และการศึกษา

ค. เกษตรกรชาวกะเหรี่ยง เป็นกลุ่มที่มีรายได้ต่ำ สักส่วนของเด็กที่อยู่ในวัยเรียน แต่ไม่ได้เรียนหนังสือจึงมีอยู่มากพอสมควร

ง. เกษตรกรชาวเมี้ยว ส่วนใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี มีรายได้สูง มีการพัฒนาที่รวดเร็ว แต่อัตราการเกิดของประชากรสูงที่สุด พื้นที่ที่มีชาวเมี้ยวตั้งบ้านเรือนอยู่จะสังเกตพบว่า ทรัพยากรด้านป่าไม้เสื่อมโทรมอย่างเห็นได้ชัดเจน ปัจจุบันชาวเมี้ยวครอบครองดินแดนมากที่สุดใน 10 ครอบครัวมีรถยนต์ใช้ 7 คัน) อีกทั้งเกษตรกรที่มีฐานะดีทั้งหลายได้พยายามเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนเองมาเป็นผู้ว่าจ้าง แทนที่จะทำการเกษตร

ด้วยตนเองเท่านั้น เป็นกลุ่มเกษตรกรที่ปรับตัวเข้ากับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมได้ดี หากชนเผ่านี้ขาดจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมก็จะก่อให้เกิดปัญหาตามมาได้

จ. เกษตรกรชาวละว้า มีขนาดครัวเรือนที่ใหญ่ ยังมีรายได้ที่ต่ำ เป็นกลุ่มประชากรที่มีการซื้อที่ดินในช่วง 10 ปีที่ผ่านมามากที่สุดจึงอาจมีส่วนสัมพันธ์หรือเกี่ยวพันต่อการบุกรุกทำลายป่า

ข. เกษตรกรจากศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุ่น ประกอบด้วยประชากรชาวอีโก้และมุเซอเป็นส่วนใหญ่ที่ต้องให้ความสนใจพิเศษดังกล่าวแล้วข้างต้น เป็นศูนย์ที่พัฒนาที่มีความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้มากที่สุดแห่งหนึ่ง ประชากรหลายกลุ่มบ้านมีการปลูกขิงอยู่หนาแน่น ซึ่งเป็นพืชที่สัมพันธ์กับการบุกรุกทำลายป่า

ฉ. เกษตรกรในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยโป่งและห้วยน้ำริน มีประชากรเผ่ามุเซอที่ควรให้ความสนใจเป็นพิเศษ เกษตรกรจากทั้งสองศูนย์พัฒนามีรายได้เฉลี่ยที่ต่ำ (ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำรินมีรายได้เฉลี่ยต่ำสุด) และมีการกระจายรายได้ที่ค่อนข้างเป็นธรรมจัดเป็นกลุ่มยากจนที่เท่าเทียม จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาด้านรายได้ นอกจากนี้เกษตรกรจากศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยโป่ง ยังมีปัญหาด้านสุขอนามัย เกษตรกรส่วนใหญ่ ยังไม่มีส่วนที่ถูกต้องของอนามัยใช้

ช. เกษตรกรกลุ่มที่มีฐานะยากจน เป็นกลุ่มที่ควรให้ความสนใจให้มาก พบว่าเกษตรกรกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีความอ่อนแอทางเศรษฐกิจและสังคมในหลาย ๆ ด้าน เป็นกลุ่มที่มีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน อยู่ในระดับต่ำค่า Gini Coefficient บ่งบอกความไม่เท่าเทียมของผู้มีรายได้และไม่น้อยอย่างมาเช่นที่ศูนย์ฯปางอู๋ = .78 ขุนวาง = .74 ปังคำ = .65 และแม่แะ = .62 เป็นกลุ่มที่ล่อแหลมต่อการเข้าไปเกี่ยวข้องกับกรบุกรุกทำลายป่ามากที่สุด เนื่องจากหากฐานะทางเศรษฐกิจบังคับจนไม่สามารถทำอะไรได้ การบุกรุกทำลายป่าเพื่อนำเอาที่ดินมาขายให้แก่ผู้มีฐานะดีก็อาจเป็นทางเลือกของคนเหล่านี้

ฌ. เกษตรกรจากศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางอู๋ และแม่แะ ศูนย์พัฒนาทั้งสองแห่งนี้มีชาวเผ่าและกะเหรี่ยงที่ต้องให้ความสนใจอยู่แล้ว ความเสื่อมโทรมในทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ทั้งสองแห่งนี้ก็ปรากฏให้เห็นอยู่ทั่วไปด้วย

หากจะให้เรียงลำดับความสนใจก่อนหลังแล้ว กลุ่มเกษตรกรที่มีฐานะยากจนควรได้รับความสนใจเป็นลำดับแรกในด้านเผ่าก็ควรให้ความสนใจที่กลุ่มเกษตรกรเผ่าอีโก้ มุเซอ และปะหล่อง เป็นลำดับแรก ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำริน ห้วยโป่ง และห้วยน้ำขุ่น ก็ควรได้รับความสนใจเป็นลำดับต้นด้วยเช่นกัน

บรรณานุกรม

1. พิจิต ธานี และวินัส ฤาชัย. ลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากร ในพื้นที่ดำเนินการ โครงการ พัฒนาลุ่มน้ำแม่แจ่ม ระยะที่ 2 ปีเพาะปลูก 2526-2527, พฤศจิกายน 2527
2. Shinawatra, Benchaphun and John Krummel. *Fuelwood use in the highlands of Northern Thailand*, Research Report, Multiple Cropping Center, 1993.
3. The Social Research Institute, Chiang Mai University. *An Agro-Socio-Economic Evaluation of Opium Replacement Crops for the Highlands*, Volume I, Main Report submitted to : The United States Department of Agriculture, Agricultural Research Service (USDA/ARS), August 1988.

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตารางผนวก

ตารางผนวกที่ 1 จำนวนร้อยละของประชากรวัย (7-12 ปี) ที่เรียนหนังสือและไม่ได้เรียน จำแนกตามเพศ

เพศ	ไม่ได้เรียน		เรียน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ไทยพื้นเมือง	1	2.10	47	97.90
2. ลีซอ	0	0.00	8	100.00
3. ละว้า	0	4.00	48	96.00
4. มูเซอ	9	20.00	36	80.00
5. ม้ง (แม้ว)	33	10.90	270	89.10
6. กะเหรี่ยง	25	11.60	191	88.40
7. จีนฮ่อ	0	0.00	19	100.00
8. เข่า	0	0.00	12	100.00
9. ปะหล่อง	4	28.60	10	71.40
10. อาข่า (อีเก้อ)	10	28.60	25	71.40
รวม	84	11.20	666	88.80

ที่มา: จากการสำรวจเกษตรกร

ตารางผนวกที่ 2 จำนวนและร้อยละของประชากรวัย (7-12 ปี) ที่เรียนและไม่ได้เรียนหนังสือ จำแนกตามฐานะ

ฐานะ	ไม่ได้เรียน		เรียน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ดี	15	7.98	173	92.02
ปานกลาง	32	8.86	329	91.14
จน	35	17.86	161	82.14
	82	11.00	663	98.00

หมายเหตุ: จำนวนรวมไม่เท่ากับจำนวนที่กระจายตามระดับฐานะ เนื่องจากมี 6 ครอบครัวที่ไม่ระบุฐานะ จึงไม่รวมอยู่ในการวิเคราะห์นี้

ที่มา: จากการสำรวจเกษตรกร

ตารางผนวกที่ 3 จำนวนและร้อยละ ของประชากรวัย 13 ปีขึ้นไปที่ได้รับการศึกษาและไม่ได้รับการศึกษา
จำแนกตามศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง	ไม่ได้รับการศึกษา		ได้รับการศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยโป่ง	54	63.50	31	36.50
2. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำริน	42	51.20	40	48.80
3. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุ่น	171	60.60	111	39.40
4. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปึงคำ	66	57.4	49	42.6
5. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะเรียง	71	44.40	89	55.60
6. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ลาน้อย	90	39.60	137	60.40
7. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางอุ๋ง	131	53.90	112	76.70
8. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงม่อนเงาะ	34	23.30	112	76.70
9. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก	57	37.70	94	62.30
10. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอ่างขาง	132	72.10	51	27.90
11. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอินทนนท์	122	50.8	118	49.20
12. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง	98	61.60	61	38.40
13. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮ	132	60.80	85	39.20
14. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงป่าเมี่ยง	24	12.20	173	87.80
15. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย	156	49.70	158	50.30
16. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงพระบาท	181	65.60	95	34.40
ห้วยคัม				
รวม	1,561	50.70	1,516	49.30

ที่มา : จากการสำรวจเกษตรกร

ตารางผนวกที่ 4 จำนวนและร้อยละของประชากรวัย 13 ปีขึ้นไปที่ได้รับการศึกษาและไม่ได้รับการศึกษา
จำแนกตามเพศ

เพศ	ไม่ได้รับการศึกษา		ได้รับการศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
คนเมือง	70	16.30	359	83.70
ถิ่นชอ	10	37.0	17	63.0
ละว้า	116	42.30	158	57.70
มุขอ	151	68.00	71	32.00
แม่ว้	499	53.10	441	46.90
กะเหรี่ยง	481	59.40	329	40.60
จีนฮ่อ	69	54.80	57	45.20
เข่า	21	42.90	28	57.10
ปะหล่อง	53	74.1	18	25.40
อื่ก้อ	91	70.50	38	29.50
รวม	1,561	50.70	1,516	49.3

ที่มา : จากการสำรวจเกษตรกร

ตารางผนวกที่ 5 จำนวนและร้อยละของประชากรวัย 13 ปีขึ้นไปที่ได้รับการศึกษาและไม่ได้รับการศึกษา
จำแนกตามฐานะ

ฐานะ	ไม่ได้รับการศึกษา		ได้รับการศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ดี	369	46.60	423	53.40
ปานกลาง	752	50.20	745	49.80
ยากจน	418	54.60	347	45.40
รวม	1,539	50.40	1,515	49.60

ที่มา : จากการสำรวจเกษตรกร

ตารางผนวกที่ 6 โครงสร้างประชากรของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยโป่ง

ช่วงอายุ (ปี)	ชาย		หญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10	8	7.1	14	12.5
11-20	10	8.9	19	17.0
21-30	11	9.8	7	6.3
31-40	8	7.1	6	5.4
51-60	4	3.6	9	8.0
มากกว่าหรือเท่ากับ 61	7	6.3	4	3.6
รวม	2	1.8	3	2.7

ตารางผนวกที่ 7 โครงสร้างประชากรของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำริน

ช่วงอายุ (ปี)	ชาย		หญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10	13	11.2	19	16.4
11-20	11	9.5	13	11.2
21-30	7	6.0	8	6.9
31-40	10	8.6	8	6.9
41-50	8	6.9	3	2.6
51-60	5	4.3	3	2.6
มากกว่าหรือเท่ากับ 61	5	4.3	3	2.6

ตารางผนวกที่ 8 โครงสร้างประชากรของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำปูน

ช่วงอายุ (ปี)	ชาย		หญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10	13	11.2	19	16.4
11-20	11	9.5	13	11.2
21-30	7	6.0	8	6.9
31-40	10	8.6	8	6.9
41-50	8	6.9	3	2.6
51-60	5	4.3	3	2.6
มากกว่าหรือเท่ากับ 61	5	4.3	3	2.6

ตารางผนวกที่ 9 โครงสร้างประชากรของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางค่า

ช่วงอายุ	ชาย		หญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10	30	16.0	28	14.9
11-20	35	18.6	23	12.2
21-30	11	5.9	16	8.5
31-40	9	4.8	10	5.3
41-50	8	4.3	6	3.2
51-60	3	1.6	2	1.1
มากกว่าหรือเท่ากับ 61	1	0.5	6	3.2

ตารางผนวกที่ 10 โครงสร้างประชากรของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะเรียง

ช่วงอายุ(ปี)	ชาย		หญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10	28	11.9	33	14.0
11-20	36	15.3	31	13.2
21-30	18	7.7	22	9.4
31-40	9	3.8	13	5.5
41-50	12	5.1	8	3.4
51-60	6	2.6	8	3.4
มากกว่าหรือเท่ากับ 61	7	3.0	4	1.7

ตารางผนวกที่ 11 โครงสร้างประชากรของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ลาน้อย

ช่วงอายุ	ชาย		หญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10	32	10.7	29	9.7
11-20	41	13.7	41	13.7
21-30	30	10.0	33	11.0
31-40	21	7.0	17	5.7
41-50	11	3.7	9	3.0
51-60	10	3.3	12	4.0
มากกว่าหรือเท่ากับ 61	6	2.0	8	2.7

ตารางผนวกที่ 12 โครงสร้างประชากรของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางอู๋

ช่วงอายุ	ชาย		หญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10	70	17.2	72	17.6
11-20	47	11.5	43	10.5
21-30	36	8.8	38	9.3
31-40	22	5.4	22	5.4
41-50	19	4.7	17	4.2
51-60	8	2.0	5	1.2
มากกว่าหรือเท่ากับ 61	5	1.2	4	1.0

ตารางผนวกที่ 13 โครงสร้างประชากรของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงม่อนเงาะ

ช่วงอายุ (ปี)	ชาย		หญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10	27	13.6	17	8.5
11-20	15	7.5	22	11.1
21-30	18	9.0	18	9.0
31-40	13	6.5	18	9.0
41-50	13	6.5	8	4.0
51-60	4	2.0	7	3.5
มากกว่าหรือเท่ากับ 61	12	6.0	7	3.5

ตารางผนวกที่ 14 โครงสร้างประชากรของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก

ช่วงอายุ (ปี)	ชาย		หญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10	42	16.1	51	20.2
11-20	28	11.1	27	10.7
21-30	29	11.5	16	6.3
31-40	7	2.8	11	4.3
41-50	12	4.7	15	5.9
51-60	5	2.0	4	1.6
มากกว่าหรือเท่ากับ 61	3	1.2	3	1.2

ตารางผนวกที่ 15 โครงสร้างประชากรของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอ่างปาง

ช่วงอายุ (ปี)	ชาย		หญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10	44	16.5	33	12.4
11-20	21	7.9	30	11.3
21-30	27	10.2	27	10.2
31-40	18	6.8	13	4.9
41-50	10	3.8	11	4.1
51-60	5	1.9	8	3.0
มากกว่าหรือเท่ากับ 61	11	4.1	8	3.0

ตารางผนวกที่ 16 โครงสร้างประชากรของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอินทนนท์

ช่วงอายุ (ปี)	ชาย		หญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10	58	14.9	69	17.7
11-20	42	10.8	51	13.1
21-30	36	9.2	30	7.7
31-40	24	6.2	24	6.2
41-50	14	3.6	11	2.8
51-60	8	2.1	9	2.3
มากกว่าหรือเท่ากับ 61	8	2.1	6	1.5

ตารางผนวกที่ 17 โครงสร้างประชากรของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง

ช่วงอายุ (ปี)	ชาย		หญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10	41	15.4	50	18.8
11-20	33	12.4	34	12.8
21-30	18	6.8	23	8.6
31-40	17	6.4	13	4.9
41-50	8	3.0	11	4.1
51-60	8	3.0	2	0.8
มากกว่าหรือเท่ากับ 61	2	0.8	6	2.3

ตารางผนวกที่ 18 โครงสร้างประชากรของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แตง

ช่วงอายุ (ปี)	ชาย		หญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10	56	16.7	44	13.1
11-20	42	12.5	52	15.5
21-30	31	9.2	24	7.1
31-40	22	6.5	17	5.1
41-50	10	3.0	17	5.1
51-60	6	1.8	5	1.5
มากกว่าหรือเท่ากับ 61	8	2.4	2	0.6

ตารางผนวกที่ 19 โครงสร้างประชากรของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงป่าเมี่ยง

ช่วงอายุ (ปี)	ชาย		หญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10	15	6.3	18	7.6
11-20	17	7.2	27	11.4
21-30	16	6.8	19	8.0
31-40	25	10.5	17	7.2
41-50	20	8.4	22	9.3
51-60	11	4.6	10	4.2
มากกว่าหรือเท่ากับ 61	11	4.6	9	3.8

ตารางผนวกที่ 20 โครงสร้างประชากรของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย

ช่วงอายุ (ปี)	ชาย		หญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10	71	14.4	84	17.0
11-20	55	11.1	66	13.4
21-30	42	8.5	49	9.9
31-40	25	5.1	25	5.1
41-50	16	3.2	16	3.2
51-60	12	2.4	12	2.4
มากกว่าหรือเท่ากับ 61	11	2.2	10	2.0

ตารางผนวกที่ 21 โครงสร้างประชากรของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงพระบาทห้วยต้ม

ช่วงอายุ (ปี)	ชาย		หญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10	55	12.9	81	19.0
11-20	38	8.9	32	7.5
21-30	40	9.4	42	9.9
31-40	28	6.6	37	8.7
41-50	20	4.7	19	4.5
51-60	10	2.3	7	1.6
มากกว่าหรือเท่ากับ 61	11	2.6	6	1.4

ตารางผนวกที่ 22 โครงสร้างประชากรของเผ่าไทยพื้นเมือง

ช่วงอายุ (ปี)	ชาย		หญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10	39	7.5	39	7.5
11-20	44	8.4	57	10.9
21-30	46	8.8	49	9.4
31-40	45	8.6	43	8.3
41-50	40	7.7	42	8.1
51-60	22	4.2	18	3.5
มากกว่าหรือเท่ากับ 61	22	4.2	15	2.9

ตารางผนวกที่ 23 โครงสร้างประชากรของเผ่าลีซอ

ช่วงอายุ (ปี)	ชาย		หญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10	4	9.5	9	21.4
11-20	7	16.7	3	7.1
21-30	2	4.8	2	4.8
31-40	3	7.1	3	7.1
41-50	3	7.1	1	2.4
51-60	1	2.4	2	4.8
มากกว่าหรือเท่ากับ 61	1	2.4	1	2.4

ตารางผนวกที่ 24 โครงสร้างประชากรของแม่ละว้า

ช่วงอายุ (ปี)	ชาย		หญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10	38	10.3	39	10.6
11-20	47	12.7	56	15.2
21-30	37	10.0	38	10.3
31-40	20	5.4	23	6.2
41-50	16	4.3	10	2.7
51-60	11	3.0	15	4.1
มากกว่าหรือเท่ากับ 61	11	3.0	8	2.2

ตารางผนวกที่ 25 โครงสร้างประชากรของแม่มูเซอ

ช่วงอายุ (ปี)	ชาย		หญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10	45	13.9	49	15.1
11-20	36	11.1	43	13.3
21-30	23	7.1	29	9.0
31-40	25	7.7	20	6.2
41-50	13	4.0	11	3.4
51-60	12	3.7	9	2.8
มากกว่าหรือเท่ากับ 61	5	1.5	4	1.2

ตารางผนวกที่ 26 โครงสร้างประชากรของแม่แม้ว

ช่วงอายุ (ปี)	ชาย		หญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10	271	16.9	309	19.2
11-20	186	11.6	205	12.8
21-30	141	8.8	125	7.8
31-40	77	4.8	79	4.9
41-50	52	3.2	51	3.2
51-60	25	1.6	28	1.7
มากกว่าหรือเท่ากับ 61	27	1.7	31	1.9

ตารางผนวกที่ 27 โครงสร้างประชากรของเผ่ากะเหรี่ยง

ช่วงอายุ (ปี)	ชาย		หญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10	175	14.1	188	15.2
11-20	147	11.9	134	10.8
21-30	110	8.9	144	9.2
31-40	82	6.6	79	6.4
41-50	54	4.4	58	4.7
51-60	34	2.7	23	1.9
มากกว่าหรือเท่ากับ 61	25	2.0	14	1.1

ตารางผนวกที่ 28 โครงสร้างประชากรของเผ่าจีนฮ่อ

ช่วงอายุ (ปี)	ชาย		หญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10	21	12.3	17	9.9
11-20	14	8.2	25	14.6
21-30	20	11.7	17	9.9
31-40	11	6.4	9	5.3
41-50	7	4.1	7	4.1
51-60	3	1.8	4	2.3
มากกว่าหรือเท่ากับ 61	11	6.4	5	2.9

ตารางผนวกที่ 29 โครงสร้างประชากรของเผ่าเย้า

ช่วงอายุ (ปี)	ชาย		หญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10	4	6.3	7	10.9
11-20	13	20.3	6	9.4
21-30	3	4.7	6	9.4
31-40	3	4.7	5	7.8
41-50	5	7.8	3	4.7
51-60	3	4.7	-	-
มากกว่าหรือเท่ากับ 60	1	1.6	5	7.8

ตารางผนวกที่ 30 โครงสร้างประชากรของแม่ปะหล่อง

ช่วงอายุ (ปี)	ชาย		หญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10	17	16.7	12	11.8
11-20	8	7.8	13	12.7
21-30	7	6.9	10	9.8
31-40	7	6.9	5	4.9
41-50	5	4.9	4	3.9
51-60	2	2.0	3	2.9
มากกว่าหรือเท่ากับ 61	4	3.9	5	4.9

ตารางผนวกที่ 31 โครงสร้างประชากรแม่ฮักก่อ

ช่วงอายุ (ปี)	ชาย		หญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10	31	15.7	24	12.1
11-20	24	12.1	34	17.2
21-30	15	7.6	14	7.1
31-40	14	7.1	11	5.6
41-50	6	3.0	5	2.5
51-60	6	3.0	7	3.5
มากกว่าหรือเท่ากับ 60	3	1.5	4	2.0

ตารางผนวกที่ 32 จำนวนประชากรในวัยแรงงาน (อายุ 15-64 ปี) และประชากรนอกวัยแรงงาน
(น้อยกว่า 13 ปี และสูงกว่า 64 ปี) จำแนกตามศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

ศูนย์พัฒนา	ประชากรในวัยแรงงาน		ประชากรนอกวัยแรงงาน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ห้วยโป่ง	74	66.1	38	33.9
2. ห้วยน้ำริน	72	62.1	44	37.9
3. ห้วยน้ำขุ่น	240	58.7	169	41.3
4. ปิงคำ	99	52.7	89	47.3
5. แม่สะเรียง	140	59.6	95	40.4
6. แม่ลาน้อย	200	66.7	100	33.3
7. ปางอุ๋ง	218	53.4	190	46.6
8. ม่อนเงาะ	129	64.8	70	35.2
9. ห้วยลึก	136	53.8	117	46.2
10. อย่างช้าง	155	58.3	111	41.7
11. อินทนนท์	203	52.1	187	47.9
12. ขุนวาง	144	54.1	122	45.9
13. แม่แฮ	164	57.7	142	42.3
14. ป่าเมี่ยง	174	73.4	63	26.6
15. หนองหอย	274	55.5	220	44.5
16. พระบาทห้วยต้ม	247	58.0	179	42.0
	2,699	58.2	1,936	41.8

หมายเหตุ: จำนวนรวมน้อยกว่า 4,674 คน เนื่องจากในการวิเคราะห์ที่ได้แยกตามเพศด้วย และมีผู้ไม่ระบุเพศจำนวน 39 คน จึงตัดออกจากการคำนวณ

ที่มา: จากการสำรวจเกษตรกร

ตารางผนวกที่ 33 จำนวนประชากรในวัยแรงงาน (อายุ 15-64 ปี) และประชากรนอกวัยแรงงาน (อายุ น้อยกว่า 13 ปี และมากกว่า 64 ปี) จำแนกตามเพศ

เพศ	ประชากรวัยแรงงาน		ประชากรนอกวัยแรงงาน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ไทยพื้นเมือง	388	74.5	133	25.5
2. ลีซอ	24	57.1	18	42.9
3. ละว้า	238	64.5	131	35.5
4. มูเซอ	195	60.2	129	39.8
5. แม้ว	815	50.7	792	49.3
6. กะเหรี่ยง	728	58.9	509	41.1
7. จีนฮ่อ	104	60.8	67	39.2
8. เข่า	42	65.6	22	34.4
9. ปะหล่อง	58	56.9	44	43.1
10. อีเก้อ	107	54.0	91	46.0
รวม	2,699	58.2	1,936	41.8

หมายเหตุ : จำนวนรวมน้อยกว่า 4,647 คน เนื่องจากการวิเคราะห์ได้แยกตามเพศด้วย และมีผู้ไม่ระบุเพศจำนวน 39 คน จึงตัดออกจากการคำนวณ
ที่มา: จากการสำรวจเกษตรกร

ตารางผนวกที่ 34 จำนวนประชากรในวัยแรงงาน (อายุ 15-64 ปี) และประชากรนอกวัยแรงงาน (อายุ น้อยกว่า 13 ปี และมากกว่า 64 ปี) จำแนกตามฐานะ

ฐานะ	ประชากรในวัยแรงงาน		ประชากรนอกวัยแรงงาน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ดี	678	58.7	478	41.3
2. ปานกลาง	1,326	59.2	914	40.8
3. ชากจน	674	56.0	529	44.0
รวม	2,699	58.2	1,936	41.8

หมายเหตุ: ผลรวมไม่เท่ากับการกระจายตามฐานะเนื่องจากเกษตรกรจำนวน 6 ครัวเรือนไม่ระบุฐานะ และไม่รวม 39 คนที่ไม่ได้ระบุเพศ

ที่มา: จากการสำรวจเกษตรกร

ตารางผนวกที่ 35 จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรที่อพยพจากที่อื่นตามศูนย์พัฒนา
โครงการหลวง

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง	จำนวน	ร้อยละ
1. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยโป่ง	14	73.7
2. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำริน	16	69.6
3. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุ่น	60	87.0
4. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปึงค่า	15	65.2
5. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะเรียง	10	30.3
6. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ตานน้อย	8	17.4
7. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางอุ๋ง	19	31.7
8. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงม่อนเงาะ	19	44.2
9. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยตึก	31	96.9
10. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอ่างขาง	30	71.4
11. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอินทนนท์	13	22.4
12. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง	7	18.4
13. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮ	16	34.8
14. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงป่าเมี่ยง	24	41.4
15. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย	39	73.6
16. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงพระบาทห้วยต้ม	73	96.1
รวม	394	54.8

ตารางผนวกที่ 36 จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรที่อพยพจากที่อื่นจำแนกตามเผ่า

เผ่า	จำนวน	ร้อยละ
คนเมือง	61	50.00
ละว้า	15	25.9
มูเซอ	40	69.0
แม้ว	89	49.7
กะเหรี่ยง	107	51.4
จีนฮ่อ	24	85.7
อีเกื้อ	30	96.8
รวม	394	54.8

ตารางผนวกที่ 37 จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรที่อพยพจากที่อื่นจำแนกตามฐานะ

ฐานะ	จำนวน	ร้อยละ
ดี	95	54.9
ปานกลาง	180	63.3
ยากจน	118	58.4
รวม	394	54.8

ตารางผนวกที่ 38 จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรที่อพยพจากที่อื่นจำแนกตามแหล่งที่มา

แหล่งที่มาของการอพยพ	จำนวน	ร้อยละ
1. เชียงใหม่	113	28.68
2. เชียงราย	54	13.71
3. แม่ฮ่องสอน	26	6.60
4. ตาก	62	15.74
5. ลำพูน	3	0.76
6. พะเยา	8	2.03
7. ลำปาง	8	2.03
8. จันทบุรี	29	7.36
9. ไม้ระนุ	91	23.10
รวม	394	100.00

ตารางผนวกที่ 39 ค่าเฉลี่ยจำนวนปีที่หัวหน้าครัวเรือนอพยพมา จำแนกตามศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง	จำนวนปีที่อพยพเฉลี่ย (ปี)
1. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยโป่ง	16.92
2. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำริน	20.81
3. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุน	14.60
4. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปึงคำ	21.31
5. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะเรียง	14.30
6. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ลาน้อย	16.00
7. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางช้าง	16.56
8. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงม่อนเงาะ	26.36
9. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก	17.29
10. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอ่างช้าง	17.38
11. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอินทนนท์	16.70
12. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง	24.00
13. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่เส	12.43
14. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงป่าเมี่ยง	16.75
15. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย	18.72
16. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงพระบาทห้วยต้ม	20.88
เฉลี่ย	18.12

ตารางผนวกที่ 40 ค่าเฉลี่ยจำนวนปีที่หัวหน้าครัวเรือนอพยพมา จำแนกตามเผ่า

เผ่า	จำนวนปีที่อพยพเฉลี่ย (ปี)
คนเมือง	28.00
ละว้า	14.33
มูเซอ	17.29
แม้ว	17.87
กะเหรี่ยง	19.04
จีนฮ่อ	23.45
อีเก้อ	13.40
เฉลี่ย	18.12

ตารางผนวกที่ 41 ค่าเฉลี่ยจำนวนปีที่หัวหน้าครัวเรือนอพยพมา จำแนกตามฐานะ

ฐานะ	จำนวนปีที่อพยพเฉลี่ย (ปี)
ดี	19.93
ปานกลาง	18.31
ยากจน	16.42
เฉลี่ย	18.12

ตารางผนวกที่ 42 จำนวนและร้อยละหัวหน้าครัวเรือนชาวเขาที่อพยพ จำแนกตามสาเหตุของการอพยพ

สาเหตุของการอพยพ	จำนวน	ร้อยละ
1. เข้ามาทำมาหากิน	201	59.82
2. โดยการแต่งงาน	60	17.86
3. ถูกชักชวน	54	16.07
4. ทางราชการจัดสรรที่ให้ทำกิน	2	0.60
5. ขัดแย้งกับชุมชนเดิม	19	5.65
รวม	336	100.00

ตารางผนวกที่ 43 ลักษณะบ้านที่อยู่อาศัยของเกษตรกร จำนวนตามศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง	หลังคาบ้าน				ฝาบ้าน			พื้นบ้าน			
	1	2	3	4	1	2	3	1	2	3	4
1. ห้วยโป่ง	8 (42.10)	1 (5.30)	-	10 (52.60)	-	9 (47.40)	10 (52.60)	1 (5.30)	13 (68.40)	5 (26.30)	-
2. ห้วยน้ำริน	14 (60.90)	3 (13.00)	-	6 (26.10)	4 (17.40)	10 (43.50)	9 (39.10)	3 (13.00)	13 (56.50)	7 (30.40)	-
3. ห้วยน้ำจุ่น	24 (34.80)	4 (5.80)	1 (1.40)	40 (58.00)	10 (14.50)	25 (36.20)	34 (49.30)	16 (23.20)	22 (31.90)	23 (33.30)	8 (11.60)
4. ปิงค่า	12 (48.00)	3 (12.00)	1 (4.00)	9 (36.00)	2 (8.00)	19 (76.00)	4 (16.00)	7 (28.00)	6 (24.00)	1 (4.00)	11 (44.00)
5. แม่สะเรียง	18 (54.50)	7 (21.20)	-	8 (24.20)	-	28 (84.80)	5 (15.20)	-	25 (75.80)	6 (18.20)	2 (6.10)
6.แม่ถ่าน้อย	27 (58.70)	5 (32.60)	-	4 (8.70)	-	43 (93.50)	3 (6.50)	1 (2.20)	44 (95.70)	1 (2.20)	-
7. ปางอู่	21 (35.00)	17 (28.30)	-	22 (36.70)	1 (1.70)	37 (61.70)	22 (36.70)	5 (8.30)	26 (43.30)	20 (33.30)	9 (15.00)
8. ม่อนเงาะ	33 (76.70)	2 (4.70)	-	8 (18.60)	2 (4.70)	37 (86.00)	4 (9.30)	5 (11.60)	30 (69.80)	1 (2.30)	7 (16.30)
9. ห้วยลึก	22 (68.80)	3 (9.40)	-	7 (21.90)	-	25 (78.10)	7 (21.90)	5 (15.60)	13 (40.60)	1 (3.10)	13 (40.60)
10.อ่างช้าง	12 (27.30)	5 (11.40)	1 (2.30)	26 (59.10)	9 (20.90)	4 (9.30)	30 (69.80)	9 (20.50)	7 (15.90)	22 (50.00)	6 (13.60)
11. อินทนนท์	38 (62.30)	10 (16.40)	1 (1.60)	12 (19.70)	16 (26.20)	33 (54.10)	12 (19.70)	2 (36.10)	14 (23.00)	9 (14.80)	16 (26.20)
12. ชุนวาง	21 (55.30)	10 (26.30)	3 (7.90)	4 (10.50)	4 (10.50)	32 (84.20)	2 (5.30)	7 (18.40)	17 (44.70)	1 (2.60)	13 (34.20)
13. แม่สะ	14 (29.20)	20 (41.70)	-	14 (29.20)	-	37 (77.10)	11 (22.90)	4 (8.30)	13 (27.10)	4 (8.30)	27 (56.30)
14. ป่าเมี่ยง	52 (86.70)	4 (6.70)	-	4 (6.70)	3 (5.00)	53 (88.30)	4 (6.70)	16 (26.70)	42 (70.00)	1 (1.70)	1 (1.70)

ตารางผนวกที่ 43 (ต่อ)

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง	หลังคาบ้าน				ฝาบ้าน			พื้นบ้าน			
	1	2	3	4	1	2	3	1	2	3	4
15. หนองหอย	40 (72.70)	10 (18.20)	1 (1.80)	4 (7.30)	12 (21.80)	31 (56.40)	12 (21.80)	18 (32.70)	9 (16.40)	2 (3.60)	26 (47.30)
16. พระบาทห้วยต้ม	60 (74.10)	-	13 (16.00)	8 (9.90)	3 (3.70)	63 (77.80)	15 (18.50)	7 (8.60)	51 (63.00)	16 (19.80)	7 (8.60)
รวม	416 (56.40)	114 (15.50)	21 (2.80)	186 (25.20)	66 (8.90)	486 (66.00)	184 (25.10)	126 (17.10)	345 (46.80)	120 (16.80)	146 (19.80)

หมายเหตุ หลังคาบ้าน 1. กระเบื้อง 2. สังกะสี 3. ไม้ 4. หญ้าคา/ใบไม้
 ฝาบ้าน 1. ปูนซีเมนต์ 2. ไม้ 3. ไม้ไผ่/ไม้ซาง
 พื้นบ้าน 1. ปูนซีเมนต์ 2. ไม้ 3. ไม้ไผ่/ไม้ซาง 4. ดิน

ตารางผนวกที่ 44 ลักษณะบ้านที่อยู่อาศัยของเกษตรกรจำแนกตามเผ่า

เผ่า	หลังคาบ้าน				ฝาบ้าน			พื้นบ้าน			
	1	2	3	4	1	2	3	1	2	3	4
คนเมือง	110 (88.00)	4 (3.20)	-	11 (8.80)	9 (7.20)	103 (82.40)	13 (10.40)	24 (19.20)	92 (73.60)	7 (5.60)	2 (1.60)
ละว้า	36 (62.10)	15 (25.90)	-	7 (12.10)	-	65 (96.60)	2 (3.40)	1 (1.70)	53 (91.40)	3 (5.20)	1 (1.70)
มูเซอ	18 (30.00)	5 (8.30)	2 (3.30)	35 (58.30)	1 (1.80)	22 (37.20)	36 (61.00)	5 (8.30)	25 (41.70)	29 (48.30)	1 (1.70)
แม้ว	97 (52.70)	49 (26.60)	5 (2.70)	33 (17.90)	35 (19.00)	119 (64.70)	30 (16.30)	64 (34.80)	18 (9.80)	5 (2.70)	97 (52.7)
กะเหรี่ยง	114 (53.00)	30 (14.00)	13 (6.00)	58 (27.00)	4 (1.90)	150 (69.80)	61 (28.40)	10 (4.70)	128 (59.50)	54 (25.10)	23 (10.70)
จีนฮ่อ	15 (53.60)	8 (28.60)	-	5 (17.90)	11 (39.30)	7 (25.00)	10 (35.70)	10 (35.70)	7 (25.00)	2 (7.10)	9 (32.10)
อีเก้อ	10 (32.30)	2 (6.50)	-	19 (61.30)	5 (16.10)	12 (38.70)	14 (45.20)	7 (22.60)	11 (35.50)	8 (25.80)	5 (16.10)

หมายเหตุ : ลักษณะของหลังคาบ้าน ฝาบ้าน และพื้นบ้าน มีความหมายเหมือนตารางผนวกที่ 43
 ตารางผนวกที่ 45 ลักษณะบ้านที่อยู่อาศัยของเกษตรกร จำแนกตามฐานะ

ฐานะ	หลังคาบ้าน				ฝาบ้าน			พื้นบ้าน			
	1	2	3	4	1	2	3	1	2	3	4
ดี	124	32	1	18	32	125	18	59	87	14	15
	(70.90)	(18.30)	(0.60)	(10.30)	(18.30)	(71.40)	(10.30)	(33.70)	(49.70)	(8.00)	(8.60)
ปานกลาง	225	55	7	63	28	26	58	54	187	34	75
	(64.30)	(15.70)	(2.00)	(18.00)	(8.00)	(75.50)	(16.60)	(15.40)	(53.40)	(9.70)	(21.40)
ยากจน	67	27	13	99	6	97	102	13	71	66	56
	(32.50)	(13.10)	(6.30)	(48.10)	(2.90)	(47.30)	(49.80)	(6.30)	(34.50)	(32.00)	(27.20)

หมายเหตุ : ลักษณะของหลังคาบ้าน ฝาบ้าน และพื้นบ้าน มีความหมายเหมือนตารางที่ 43

ตารางผนวกที่ 46 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรชาวเขาที่มีส่วนชนิดต่างๆ ใช้ จำแนกตามศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

	เผา	ไม่มี	มี		
			ส้วมซึม	ส้วมหลุม	รวม
1. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยโป่ง		9(47.4)	9(47.4)	1(5.3)	10(52.7)
2. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำริน		3(13.0)	17(73.9)	3(13.0)	20(87.0)
3. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุ่น		24(34.8)	39(56.5)	3(8.70)	42(65.2)
4. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปึงคำ		1(4.0)	23(92.0)	1(4.0)	24(96.0)
5. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะเรียง		8(24.2)	24(72.7)	1(3.0)	25(75.8)
6. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ลาน้อย		7(15.2)	36(78.3)	3(6.5)	39(84.8)
7. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางอู๋		30(50.0)	28(46.7)	2(3.3)	30(50.0)
8. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงม่อนเงาะ		10(23.3)	31(72.1)	2(4.7)	33(76.7)
9. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก		1(3.1)	31(96.9)	-	31(96.9)
10. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอ่างขาง		13(29.5)	28(63.9)	3(6.8)	31(70.4)
11. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอินทนนท์		19(31.1)	42(68.9)	-	42(68.9)
12. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง		11(28.9)	27(71.1)	-	27(71.1)
13. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮ		22(45.8)	25(52.1)	1(2.1)	26(54.2)
14. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงป่าเมี่ยง		5(8.3)	55(91.7)	-	55(91.7)
15. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย		12(21.8)	43(78.2)	-	43(78.2)
16. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงพระบาท		3(6.7)	72(88.9)	6(7.4)	78(96.3)
ห้วยคัม					
	รวม	178(24.20)	530(71.90)	29(3.90)	559(75.80)

ตารางผนวกที่ 47 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรชาวเขาที่มีสัมพนิตต่างๆ ใช้ จำแนกตามเผ่า

เผ่า	ไม่มี	มี		
		สัมพนิต	สัมพนิต	รวม
คนเมือง	15 (12.00)	109 (87.20)	1 (0.80)	110 (88.00)
ละว้า	10 (17.20)	45 (77.60)	3 (5.20)	48 (82.80)
มูเซอ	26 (43.30)	30 (50.00)	4 (6.70)	34 (56.70)
แม้ว	41 (22.30)	141 (76.60)	2 (1.10)	143 (77.70)
กะเหรี่ยง	64 (29.80)	141 (65.60)	10 (4.70)	151 (70.30)
จีนฮ่อ	3 (10.70)	24 (85.70)	1 (3.60)	25 (89.30)
อีเก้อ	11 (35.50)	16 (51.60)	4 (12.90)	20 (64.50)

ตารางผนวกที่ 48 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรชาวเขาที่มีสัมพนิตต่างๆ ใช้ จำแนกตามฐานะ

ฐานะ	ไม่มีสัม	มีสัมใช้ชนิด		
		สัมพนิต	สัมพนิต	รวม
ดี	25 (14.30)	146 (83.40)	4 (2.30)	150 (85.70)
ปานกลาง	76 (21.70)	263 (75.10)	11 (3.10)	274 (78.20)
ยากจน	71 (34.50)	121 (58.70)	14 (6.80)	135 (65.50)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ตารางผนวกที่ 49 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกรชาวเขาที่ใช้น้ำคั้นและน้ำใช้จากแหล่งต่าง ๆ จำแนกตามศูนย์พัฒนา

ศูนย์พัฒนา	แหล่งน้ำคั้น					แหล่งน้ำใช้				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1. หัวขโป่ง	2	-	4	13	-	2	-	5	12	-
	10.50	-	21.10	68.40	-	10.50	-	26.30	63.20	-
2. หัวน้ำริน	16	-	1	4	2	16	-	-	7	-
	69.60	-	4.30	17.40	8.70	69.60	-	-	30.40	-
3. หัวน้ำขุ่น	56	-	10	3	-	63	-	3	3	-
	81.20	-	14.50	4.30	-	91.30	-	4.30	4.30	-
4. ปิงคำ	25	-	-	-	-	24	-	-	1	-
	100.00	-	-	-	-	96.00	-	-	4.00	-
5. แม่สะเรียง	24	-	4	5	-	23	-	2	7	-
	72.70	-	12.10	15.20	-	69.70	-	6.10	21.20	1
6. แม่ลาน้อย	42	1	-	3	-	39	-	-	7	3.00
	91.20	2.20	-	6.50	-	84.80	-	-	15.20	-
7. บ้างจูง	45	-	12	3	-	45	-	12	3	-
	75.00	-	20.00	5.00	-	75.00	-	20.00	5.00	-
8. ม่อนเงาะ	33	-	5	5	-	36	-	2	5	-
	76.70	-	11.60	11.60	-	83.70	-	4.70	11.60	-
9. หัวตึก	9	2	19	-	2	24	-	5	1	2
	28.10	6.30	59.40	-	6.20	75.00	-	15.60	3.10	3.10
10. อ่างขาว	42	-	-	1	-	41	-	-	2	-
	97.70	-	-	2.30	-	95.30	-	-	4.70	-
11. อินทนนท์	6	-	-	-	-	60	-	-	1	-
	100.00	-	-	-	-	98.40	-	-	1.60	-
12. ขุนวาง	31	-	7	-	-	31	-	7	-	-
	81.60	-	18.40	-	-	81.6	-	18.40	-	-
13. แม่แะ	47	-	1	-	-	47	-	1	-	-
	97.90	-	2.10	-	-	97.90	-	2.10	-	-
14. ป่าเมี่ยง	59	-	-	1	-	59	-	-	1	-
	98.30	-	-	1.70	-	98.30	-	-	1.70	-
15. ทนองหอย	52	-	3	-	-	55	-	-	-	-
	94.50	-	5.50	-	-	100.00	-	-	-	-
16. พระบาทหัวคัม	19	3	59	-	-	27	2	52	-	-
	23.50	3.70	72.50	-	-	33.30	2.50	64.20	-	-
รวม	563	6	125	38	4	592	2	89	50	3
	76.50	0.80	16.90	5.20	0.50	80.40	0.30	12.10	6.80	0.40

หมายเหตุ : แหล่งน้ำคั้นน้ำใช้ 1. ประปาภูเขา 2. น้ำฝน 3. บ่อน้ำตื้น 4. ส้วก/ลำธาร
5. อื่น ๆ

ตารางผนวกที่ 50 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกรชาวที่ใช้ น้ำดื่มและน้ำใช้จากแหล่ง
ต่าง ๆ จำแนกตามเพศ

เพศ	แหล่งน้ำดื่ม 81					แหล่งน้ำใช้ 82				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
ไทยพื้นเมือง	95	1	22	5	2	107	-	12	5	1
	76.00	0.80	17.60	4.00	1.60	85.60	-	9.60	4.00	0.80
ลื้อซอ	9	-	-	-	-	9	-	-	-	-
	100.00	-	-	-	-	100.00	-	-	-	-
ละว้า	48	1	3	6	-	44	-	2	11	1-
	82.80	1.70	5.20	10.30	-	75.90	-	3.40	19.00	1.70
มูเซอ	40	-	5	14	-	42	-	1	16	-
	67.70	-	8.60	23.70	-	71.20	-	1.70	27.10	-
แม้ว	164	1	11	6	2	173	-	1	9	1
	89.10	0.50	6.00	3.30	1.0	94.0	-	0.50	4.90	0.50
กะเหรี่ยง	128	3	78	6	-	136	2	70	7	-
	59.50	1.40	36.30	2.80	-	63.30	0.90	32.60	3.30	-
จีนฮ่อ	28	-	-	-	-	28	-	-	-	-
	100.00	-	-	-	-	100.00	-	-	-	-
อีเก้อ	25	-	5	1	-	28	-	2	1	-
	80.60	-	16.10	3.20	-	90.30	-	6.50	3.20	-

หมายเหตุ: ความหมายของแหล่งน้ำดื่มน้ำใช้เป็นเช่นเดียวกับตารางผนวกที่ 49

ตารางผนวกที่ 51 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกรชาวเขาที่ใช้ น้ำดื่มและน้ำใช้จากแหล่ง
ต่าง ๆ จำแนกตามฐานะ

ฐานะ	แหล่งน้ำดื่ม					แหล่งน้ำใช้				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
ดี	1.39	3	27	3	3	150	2	18	4	1
	79.40	1.70	15.40	1.70	1.70	85.70	1.10	10.30	2.30	0.60
ปานกลาง	268	1	62	18	1	278	-	47	24	1
	76.60	0.30	17.70	5.10	0.30	79.40	-	13.40	6.90	0.30
ยากจน	151	2	36	16	-	160	-	24	20	-
	73.50	1.20	17.50	7.80	-	78.0	-	11.70	9.80	-
รวม	563	6	125	38	4	592	2	89	50	4
	76.50	0.80	16.90	5.20	0.50	80.40	0.30	12.10	6.80	0.40

หมายเหตุ: ความหมายของแหล่งน้ำดื่มน้ำใช้เป็นเช่นเดียวกับการรายงานผนวกที่ 49

ตารางผนวกที่ 52 จำนวนทรัพย์สินที่ครัวเรือนเกษตรกรชาวเขาครอบครองอยู่เฉลี่ยต่อครัวเรือน
จำแนกตามศูนย์พัฒนา

ศูนย์	ชนิดของทรัพย์สิน										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. ห้วยโป่ง(N=19)	0.05	0.68	0.05	0.16	0.11	0.00	0.05	0.47	0.47	0.00	0.00
2. ห้วยน้ำริน(N=23)	0.17	0.39	0.09	0.17	0.13	0.04	0.09	0.57	0.70	0.00	0.18
3. ห้วยน้ำขุ่น(N=69)	0.16	0.09	0.14	0.12	0.06	0.00	0.04	0.14	0.54	0.00	0.09
4. ปังค่า(N=25)	0.20	0.80	0.16	0.28	0.44	0.04	0.08	0.48	0.52	0.04	0.00
5. แม่สะเรียง(N=33)	0.15	0.21	0.03	0.00	0.03	0.00	0.03	0.03	0.39	0.00	0.00
6. แม่ลาน้อย(N=46)	0.13	0.48	0.04	0.02	0.13	0.00	0.00	0.13	0.35	0.00	0.45
7. ปางอุ๋ง(N=60)	0.42	0.33	0.05	0.08	0.08	0.02	0.10	0.20	0.55	0.03	0.27
8. ม่อนเงาะ(N=43)	0.21	0.63	0.02	0.28	0.37	0.02	0.23	0.51	0.98	0.00	0.00
9. ห้วยลึก(N=32)	0.41	0.78	0.28	0.25	0.31	0.03	0.34	0.53	0.50	0.00	0.00
10. อ่างปาง(N=44)	0.07	0.09	0.09	0.23	0.36	0.02	0.18	0.27	0.68	0.00	0.09
11. อินทนนท์(N=61)	0.46	0.46	0.10	0.25	0.34	0.03	0.10	0.36	0.56	0.05	0.00
12. ขุนวาง(N=38)	0.29	0.50	0.05	0.11	0.29	0.03	0.08	0.37	0.53	0.00	0.00
13. แม่สะ(N=48)	0.35	0.52	0.04	0.06	0.02	0.00	0.00	0.02	0.77	0.00	0.00
14. ป่าเมียง(N=60)	0.25	0.42	0.10	0.35	0.45	0.13	0.25	0.82	0.77	0.02	0.00
15. หอนงหอย(N=55)	0.78	0.44	0.16	0.20	0.33	0.02	0.20	0.69	1.07	0.00	0.07
16. พระบาทห้วยต้ม(N=81)	0.21	0.48	1.84	0.06	0.35	0.00	0.12	0.57	0.41	0.00	0.00
รวม (N=737)	0.28	0.42	0.29	0.16	0.24	0.02	0.12	0.39	0.62	0.01	0.07

หมายเหตุ: ชนิดของทรัพย์สินเป็นดังนี้

1. รถปิคอัพ	2. รถมอเตอร์ไซด์	3. จักรยาน
4. เตาแก๊ส	5. หม้อหุงข้าวไฟฟ้า	6. เครื่องซักผ้า
7. ตู้เย็น	8. โทรทัศน์	9. วิทยุ/วิทยุเทป
10. โทรศัทพ์	11. ปศุสัตว์	

ตารางผนวกที่ 53 จำนวนทรัพย์สินครัวเรือนเกษตรกรชาวเขาครอบครองอยู่ เฉลี่ยต่อครัวเรือน
จำแนกตามเผ่า

เผ่า	ชนิดของทรัพย์สิน										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
ไทยพื้นเมือง (N=125)	0.26	0.16	0.11	0.43	0.44	0.10	0.32	0.80	0.83	0.01	0.00
ลีซอ (N=9)	0.00	0.22	0.00	0.44	0.44	0.00	0.33	0.56	0.67	0.00	0.00
ละว้า (N=58)	0.12	0.47	0.05	0.02	0.07	0.00	0.00	0.07	0.38	0.00	0.36
มูเซอ (N=60)	0.07	0.25	0.05	0.02	0.02	0.00	0.00	0.13	0.52	0.00	0.08
เผ่า (N=184)	0.70	0.59	0.14	0.15	0.29	0.02	0.10	0.66	0.84	0.02	0.07
กะเหรี่ยง (N=215)	0.09	0.33	0.70	0.33	0.15	0.00	0.08	0.24	0.38	0.00	0.06
จีนฮ่อ (N=28)	0.25	0.14	0.21	0.54	0.79	0.07	0.36	0.64	0.71	0.00	0.04
อีเก้อ (N=31)	0.13	0.03	0.19	0.00	0.00	0.00	0.00	0.10	0.52	0.00	0.06

หมายเหตุ: ชนิดของทรัพย์สินมีความหมายเช่นเดียวกับตารางผนวกที่ 52

ตารางผนวกที่ 54 จำนวนทรัพย์สินที่ครัวเรือนเกษตรกรชาวเขาครอบครองอยู่เฉลี่ยต่อครัวเรือน
จำแนกตามฐานะ

ฐานะ	ชนิดของทรัพย์สิน										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. ดี (N=175)	0.62	0.59	0.33	0.30	0.45	0.06	0.22	0.57	0.81	0.03	0.00
2. ปานกลาง (N=350)	0.25	0.47	0.30	0.17	0.25	0.02	0.12	0.42	0.61	0.01	0.10
3. ขากจน (N=206)	0.05	0.21	0.23	0.03	0.08	0.00	0.04	0.18	0.47	0.00	0.09

หมายเหตุ: ชนิดของทรัพย์สินมีความหมายเช่นเดียวกับตารางผนวกที่ 52

ตารางผนวกที่ 55 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกรที่มีการซื้อที่ดินในช่องไม่เกิน 10 ปี
ที่ผ่านมา จำแนกตามศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง	จำนวนครัวเรือน		ครัวเรือนที่ซื้อที่ดินในรอบ 10 ปี	
	ที่สำรวจ		จำนวน	ร้อยละ
1. ห้วยโป่ง	19		3	15.79
2. ห้วยน้ำริน	23		5	21.74
3. ห้วยน้ำขุ่น	69		16	23.19
4. ปึ่งคำ	25		2	8.00
5. แม่สะเรียง	33		3	9.09
6. แม่ลาน้อย	46		4	8.70
7. ปางอุ๋ง	60		6	10.00
8. ม่อนเงาะ	43		12	27.91
9. ห้วยลึก	32		6	18.75
10. อ่างขาง	44		4	9.09
11. อินทนนท์	61		10	16.39
12. ขุนวาง	38		2	5.26
13. แม่แย	48		7	14.58
14. ป่าเมี่ยง	60		7	11.67
15. หนองหอย	55		15	27.27
16. พระบาทห้วยต้ม	81		16	19.75
รวมทุกศูนย์	737		118	16.10

ตารางหมวดที่ 56 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกรที่มีการซื้อที่ดินในช่วงไม่เกิน 10 ปี
ที่ผ่านมา จำแนกตามเผ่า

เผ่า	จำนวนครัวเรือน ที่สำรวจ	ครัวเรือนที่ซื้อที่ดินในรอบ 10 ปี	
		จำนวน	ร้อยละ
1. ไทยพื้นเมือง	125	10	8.00
2. ลีซอ	9	3	33.33
3. ละว้า	58	26	44.83
4. มูเซอ	60	6	10.00
5. แม้ว	184	37	20.11
6. กะเหรี่ยง	215	23	10.70
7. จีนฮ่อ	28	3	10.71
8. ยี่้า	12	-	-
9. ปะหล่อง	15	-	-
10. อีเก้อ	31	7	22.58
รวม	737	118	16.01

ตารางที่ 57 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกรที่มีการซื้อที่ดินในช่วงไม่เกิน 10 ปี
ที่ผ่านมาจำแนกตามฐานะ

ฐานะ	จำนวนครัวเรือน ที่สำรวจ	ครัวเรือนที่ซื้อที่ดินในรอบ 10 ปี	
		จำนวน	ร้อยละ
1. ดี	175	38	21.71
2. ปานกลาง	350	60	17.14
3. ชากจน	206	20	9.71
รวม	737	118	16.01

หมายเหตุ: มี 6 ครัวเรือนที่ไม่ระบุฐานะ

ตารางผนวกที่ 58 จำนวนร้อยละของครัวเรือนเกษตรกรที่มีการจับจองที่ดินในช่วงต่าง ๆ
จำแนกตามศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

ศูนย์พัฒนา	ช่วงระยะเวลาที่จับจอง			
	1-3 ปีที่ผ่านมา		4-9 ปีที่ผ่านมา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ห้วยโป่ง	2	10.53	3	15.79
2. ห้วยน้ำริน	2	8.70	2	8.70
3. ห้วยน้ำขุ่น	17	24.64	14	20.29
4. ป่าคำ	1	4.00	10	40.00
5. แม่สะเรียง	10	30.30	8	24.24
6. แม่ตาน้อย	8	17.39	15	32.61
7. ปางอู่	13	21.67	17	28.33
8. ม่อนเงาะ	7	16.28	9	20.93
9. ห้วยลึก	-	-	2	6.25
10. อ่างช้าง	7	15.91	16	36.36
11. อินทนนท์	5	8.20	3	4.92
12. ขุนวาง	1	2.63	3	7.89
13. แม่เฒ	1	2.08	4	8.33
14. ป่าเมียง	1	1.67	4	6.67
15. หอนงหอย	2	3.64	9	16.36
16. พระบาทห้วยต้ม	8	9.88	6	7.41
รวม	85	11.53	125	16.96

ตารางผนวกที่ 59 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกรที่มีการจ้างงานที่ดินในช่วงต่าง ๆ
จำแนกต่างเพศ

เพศ	ช่วงระยะเวลาที่จ้างงาน			
	1-3 ปีที่ผ่านมา		4-9 ปีที่ผ่านมา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ไทยพื้นเมือง	11	8.80	10	8.00
2. ลีซอ	-	-	1	11.11
3. ละว้า	7	12.07	10	17.24
4. มูเซอ	14	23.33	15	25.00
5. แม้ว	7	3.80	28	15.22
6. กะเหรี่ยง	33	15.35	36	16.74
7. จีนฮ่อ	-	-	5	16.74
8. อีเก้อ	7	22.58	9	17.86
รวม	85	11.53	125	16.96

ตารางผนวกที่ 60 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกรที่จ้างงานที่ดินในช่วง 10 ปี
ที่ผ่านมา จำแนกตามฐานะ

ฐานะ	ช่วงระยะเวลาที่จ้างงาน			
	1-3 ปีที่ผ่านมา		4-9 ปีที่ผ่านมา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. คี	17	9.71	26	14.86
2. ปานกลาง	36	10.29	70	20.00
3. ชากจน	30	14.56	27	13.11
รวม	85	11.53	125	16.96

หมายเหตุ: มีผู้ไม่ระบุฐานะจำนวน 6 ราย

ตารางผนวกที่ 61 ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนโดยเฉลี่ยของเกษตรกรจำแนกตามศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง	ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนเฉลี่ยต่อปี (บาท/ปี)
1. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยโป่ง	13,583.68
2. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำริน	20,963.00
3. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุ่น	19,912.68
4. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงบึงคำ	16,988.00
5. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะเรียง	13,663.33
6. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ลาน้อย	10,049.13
7. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางฮุ้ง	25,151.43
8. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงม่อนเงาะ	28,129.07
9. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก	43,001.56
10. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอ่างขาง	29,992.27
11. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอินทนนท์	29,126.39
12. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง	25,024.89
13. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮ	33,949.58
14. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงป่าเมี่ยง	29,019.67
15. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย	49,553.15
16. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงพระบาทห้วยต้ม	17,110.77
เฉลี่ยทั้งหมด	25,888.61

ที่มา : จากการสำรวจเกษตรกร

ตารางผนวกที่ 62 ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนเฉลี่ยของเกษตรกรชาวเขา จำแนกตามเผ่า

เผ่า	ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนเฉลี่ยต่อครัวเรือน (บาท/ปี)
คนเมือง	28,857.31
ลีซอ	21,455.56
ละว้า	11,339.31
มูเซอ	17,522.08
แม้ว	42,129.36
กะเหรี่ยง	14,696.35
จีนฮ่อ	47,117.82
เย้า	28,700.00
ปะหล่อง	20,596.67
อีเก้อ	22,025.32
เฉลี่ยทั้งหมด	25,883.61

ที่มา : จากการสำรวจเกษตรกร

ตารางผนวกที่ 63 ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนเฉลี่ยของเกษตรกรชาวเขา จำแนกตามฐานะ

ฐานะ	ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนเฉลี่ย ต่อครัวเรือน (บาท/ปี)
ดี	37,859.47
ปานกลาง	25,121.79
ยากจน	17,515.47
เฉลี่ยทั้งหมด	25,883.61

ที่มา จากการสำรวจชาวเขา

ตารางผนวกที่ 64 ค่าเฉลี่ยหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรจำแนกตามศูนย์พัฒนา

ศูนย์พัฒนา	จำนวนครัวเรือนที่เป็นหนี้ (ครอบครัว)			ปริมาณหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน (บาท)		
	สถาบัน	ไม่ใช่สถาบัน	รวม	สถาบัน	ไม่ใช่สถาบัน	รวม
	1. ห้วยโป่ง	5	9	14	3,470.00	6,400.00
2. ห้วยน้ำริน	1	11	14	8,590.00	5,613.64	5,542.67
3. ห้วยน้ำขุ่น	4	33	40	15,250.00	12,245.45	14,949.75
4. ปิ้งคำ	7	5	14	23,071.43	14,660.00	26,772.57
5. แม่สะเรียง	12	11	22	19,458.33	13,554.55	19,781.82
6. แม่ลาน้อย	18	24	36	12,711.11	8,375.00	13,591.67
7. ปางอุ๋ง	20	23	37	19,200.00	3,308.91	11,729.86
8. ม่อนเงาะ	32	7	35	38,243.75	7,228.57	39,317.09
9. ห้วยลึก	26	8	28	25,750.00	18,075.00	30,687.50
10. อ่างขาง	-	16	16	-	6,662.50	6,662.50
11. อินทนนท์	6	26	30	11,166.67	12,288.46	12,946.67
12. ขุนวาง	3	17	22	31,666.67	8,790.00	11,255.00
13. แม่แะ	7	19	24	12,071.43	18,155.47	17,123.08
14. ป่าเมียง	23	10	19	32,243.48	8,700.00	21,552.63
15. หนองหอย	5	21	26	13,280.00	18,952.38	20,303.85
16. พระบาทห้วยต้ม	13	18	30	10,746.15	13,648.89	12,446.00
รวม	182	258	408	22,979.34	11,115.58	17,679.15

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตารางที่ 65 ค่าเฉลี่ยหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรจำแนกตามเผ่า

เผ่า	จำนวนครัวเรือนที่เป็นหนี้			ปริมาณหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน		
	(ครอบครัว)			(บาท)		
	สถาบัน	ไม่ใช่สถาบัน	รวม	สถาบัน	ไม่ใช่สถาบัน	รวม
1. ไทยพื้นเมือง	53	25	63	33,437.55	8,120.00	25,080.79
2. ลีซอ	1	3	7	48,750.00	12,366.67	33,157.14
3. ละว้า	27	24	45	16,048.15	12,025.00	18,166.67
4. มูเซอ	3	34	39	4,033.33	7,580.88	7,362.82
5. แม้ว	55	62	109	23,426.36	20,865.39	24,871.30
6. กะเหรี่ยง	31	83	167	9,796.77	6,206.20	7,982.20
7. จีนฮ่อ	-	12	12	-	11,300.00	11,300.00
8. อีเก้อ	3	7	12	17,000.00	13,857.14	22,340.83
รวม	182	258	408	22,979.34	11,115.58	17,679.15

ตารางที่ 66 ค่าเฉลี่ยหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรจำแนกตามฐานะ

ฐานะ	จำนวนครัวเรือนที่เป็นหนี้สิน			ปริมาณหนี้สินต่อครัวเรือน		
	(ครัวเรือน)			(บาท)		
	สถาบัน	ไม่ใช่สถาบัน	รวม	สถาบัน	ไม่ใช่สถาบัน	รวม
1. ต่ำ	43	47	88	22,618.40	19,802.13	25,611.23
2. ปานกลาง	97	121	196	22,587.53	11,583.72	17,665.49
3. ชากจน	42	89	123	24,189.29	6,005.49	12,161.54
รวม	182	258	408	22,979.34	11,115.58	17,679.15

ตารางผนวกที่ 67 ค่าเฉลี่ยเงินออมของครัวเรือนของเกษตรกรจำแนกตามศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง	จำนวนครัวเรือน	เงินออมเฉลี่ย ต่อครัวเรือน (บาท)
1. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยโป่ง	19	2,084.68
2. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำริน	23	10,768.26
3. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำปูน	69	9,785.93
4. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงบึงคำ	25	40,648.00
5. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะเรียง	33	5,712.42
6. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ลาน้อย	46	8,466.74
7. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางอุ๋ง	60	10,360.10
8. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงม่อนเงาะ	43	11,550.00
9. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก	32	11,001.72
10. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอ่างขาง	44	16,513.64
11. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอินทนนท์	61	11,762.70
12. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง	38	19,609.21
13. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮ	48	13,353.13
14. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงป่าเมี่ยง	59	17,824.58
15. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย	55	59,834.18
16. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงพระบาทห้วยต้ม	81	10,474.25
รวม	736	16,369.78

ตารางผนวกที่ 68 ค่าเฉลี่ยเงินออมของครัวเรือนเกษตรกรจำแนกตามเผ่า

เผ่า	จำนวนครัวเรือน	เงินออมเฉลี่ย ต่อครัวเรือน (บาท)
คนเมือง	124	17,060.48
ละว้า	58	9,266.55
มูเซอ	60	4,688.67
เผ่า	184	29,988.08
กะเหรี่ยง	215	7,350.48
จีนฮ่อ	28	27,925.00
อีเก้อ	31	12,016.42
รวม	736	16,369.78

ตารางผนวกที่ 69 ค่าเฉลี่ยเงินออมของครัวเรือนเกษตรกรจำแนกตามฐานะ

ฐานะ	จำนวนครัวเรือน	เงินออมเฉลี่ย ต่อครัวเรือน (บาท)
ดี	174	40,498.39
ปานกลาง	350	11,701.30
ยากจน	206	4,375.12
รวม	736	16,369.78

ตารางผนวกที่ 70 ค่าเฉลี่ยปริมาณการใช้พื้นที่และถ่านของครัวเรือนเกษตรกรจำแนกตามศูนย์พัฒนา

ศูนย์พัฒนา	ปริมาณการใช้พื้นที่ (ลูกบาศก์เมตร/ครัวเรือน)	ปริมาณการใช้ถ่าน (กระสอบ/ครัวเรือน)
1. ห้วยโป่ง	5.18(17)	-
2. ห้วยน้ำขุ่น	3.77(22)	7.00(3)
3. ห้วยน้ำขุ่น	5.57(65)	15.33(6)
4. ปังคำ	5.26(23)	50.00(1)
5. แม่สะเรียง	6.72(32)	-
6. แม่ลาน้อย	5.24(45)	-
7. ปางอู้ง	6.12(58)	19.00(3)
8. ม่อนเงาะ	8.26(42)	2.00(2)
9. ห้วยลึก	7.81(27)	9.69(13)
10. อ่างขาง	4.85(40)	13.00(6)
11. อินทนนท์	4.65(55)	26.00(5)
12. ขุนวาง	4.58(38)	3.50(2)
13. แม่แฮ	11.91(47)	-
14. ป่าเมียง	5.48(56)	5.45(11)
15. หอนงหอย	7.75(51)	4.50(4)
16. พระบาทห้วยต้ม	4.40(77)	9.43(7)
รวม	6.11(695)	11.25(63)

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บคือ จำนวนเกษตรกรผู้ตอบคำถาม

ตารางผนวกที่ 71 ค่าเฉลี่ยปริมาณการใช้พื้นที่และถ่านของครัวเรือนเกษตรกรจำแนกตามเพศ

เพศ	ปริมาณการใช้พื้นที่ (ลูกบาศก์เมตร/ครัวเรือน)	ปริมาณการใช้ถ่าน (กระสอบ/ครัวเรือน)
1. ชาย	5.92(112)	6.56(27)
2. หญิง	7.29(7)	-
3. ทั่วไป	5.23(56)	-
4. มุข	4.64(59)	10.50(2)
5. แม่	7.56(176)	9.21(14)
6. เกษียณ	5.82(209)	20.67(9)
7. จีนฮ่อ	5.27(22)	15.75(8)
8. อื่นๆ	5.26(31)	10(2)
รวม	6.11(695)	11.25(63)

หมายเหตุ : ตัวเลขในวงเล็บคือ จำนวนเกษตรกรผู้ตอบคำถาม

ตารางผนวกที่ 72 ค่าเฉลี่ยปริมาณการใช้พื้นที่และถ่านของครัวเรือนเกษตรกรจำแนกตามฐานะ

ฐานะ	ปริมาณการใช้พื้นที่ (ลูกบาศก์เมตร/ครัวเรือน)	การใช้ถ่าน (กระสอบ/ครัวเรือน)
1. ต่ำ	5.93(160)	13.59(22)
2. ปานกลาง	6.34(331)	9.40(30)
3. ยากจน	5.92(199)	11.64(11)
รวม	6.11(695)	11.25(63)

หมายเหตุ : ตัวเลขในวงเล็บคือ จำนวนเกษตรกรผู้ตอบคำถาม

ตารางผนวกที่ 73 ค่าเฉลี่ยจำนวนวันที่ครอบครัวเกษตรกรเข้าร่วมงานสังคมด้านต่าง ๆ
จำแนกตามศูนย์พัฒนา

ศูนย์พัฒนา	ประเภทของงานสังคม			
	งานศาสนกิจ	งานตอบแทนเพื่อนบ้าน	งานประเพณีต่าง ๆ	งานพัฒนา
1. ห้วยโป่ง	15.78	19.84	13.21	16.33
2. ห้วยน้ำริน	12.72	13.39	10.39	15.30
3. ห้วยน้ำขุ่น	44.35	8.83	4.90	9.20
4. ปังคำ	10.48	7.44	4.20	15.40
5. แม่สะเรียง	37.81	15.70	3.70	18.52
6. แม่ตานน้อย	39.37	24.39	4.76	13.26
7. ปางอู่	23.98	6.58	4.60	12.38
8. ม่อนเงาะ	24.16	11.98	6.77	14.04
9. ห้วยลึก	15.90	10.19	5.50	15.41
10. อ่างขาง	17.66	12.75	4.64	10.61
11. อินทนนท์	21.38	5.08	2.13	7.28
12. ขุนวาง	27.29	6.66	2.42	12.97
13. แม่เมส	5.65	5.15	3.25	10.60
14. ป่าเมียง	33.46	19.81	9.65	12.00
15. หนองหอย	10.35	14.98	5.96	18.26
16. พรบาทห้วยต้ม	35.61	12.05	6.88	11.30
รวม	25.36	11.80	5.51	12.60

ตารางผนวกที่ 74 ค่าเฉลี่ยจำนวนวันที่ครัวเรือนชาวเขาเข้าร่วมงานสังคมต่าง ๆ

เผ่า	ประเภทของงานสังคม			
	งานศาสนกิจ	งานตอบแทนเพื่อนบ้าน	งานประเพณีต่าง ๆ	งานพัฒนา
1. ไทยพื้นเมือง	30.30	19.12	9.92	14.22
2. ลีซอ	28.25	6.22	6.56	7.56
3. ละว้า	36.55	25.83	4.52	17.24
4. มูเซอ	20.05	6.47	5.52	10.25
5. แม้ว	12.04	9.83	4.04	14.49
6. กะเหรี่ยง	30.37	6.97	4.72	10.50
7. จีนฮ่อ	11.67	11.11	3.07	8.04
8. เย้า	14.67	7.50	5.92	14.03
9. ปะห่อง	31.53	15.93	6.27	14.80
10. อีเก้อ	52.35	11.13	5.16	9.13
รวม	25.36	11.80	5.51	12.60

ตารางผนวกที่ 75 ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจของครอบครัวเกษตรกรต่อนุคคลต่าง ๆ จำนวนตาม
ศูนย์พัฒนา

ศูนย์พัฒนา	บุคคล													
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1. ห้วยโป่ง	2.20	5.00	1.67	1.89	1.32	2.64	2.27	2.44	1.56	3.57	2.28	2.56	3.00	-
2. ห้วยน้ำริน	1.83	-	1.65	1.35	1.35	2.29	2.63	1.94	1.86	3.00	2.24	1.86	-	-
3. ห้วยน้ำจุ่น	2.72	1.59	1.60	1.67	1.69	1.96	2.64	1.82	1.81	2.00	2.06	1.79	-	-
4. บึงคำ	2.73	3.83	1.68	1.64	1.58	2.12	2.33	1.70	1.82	-	2.35	2.83	1.00	-
5. แม่ตะเริง	1.35	1.47	1.61	1.47	1.67	1.72	2.32	1.64	1.78	2.40	2.68	1.95	1.25	1.87
6. แม่ลาน้อย	1.48	1.86	1.53	1.70	2.04	1.89	2.56	1.65	1.83	3.11	2.90	2.30	1.70	1.95
7. ปางดู่	1.66	1.68	1.45	1.38	1.67	1.63	2.46	1.73	1.71	3.19	2.10	2.67	1.58	1.63
8. ม่อนเงาะ	1.98	2.00	2.02	1.62	1.62	2.19	2.64	2.02	2.17	3.52	2.62	2.67	1.61	1.77
9. ห้วยลึก	2.33	1.25	2.06	1.84	1.45	2.00	2.72	1.76	1.69	2.71	2.60	2.10	1.65	1.48
10. อ่างช้าง	1.71	1.00	1.58	1.49	1.37	1.42	1.98	1.44	2.05	3.12	1.70	2.00	1.23	2.04
11. อินทนนท์	2.16	2.37	1.75	1.62	1.65	1.85	2.40	1.78	2.33	3.24	3.52	2.68	1.49	1.41
12. ชุนวาง	1.90	1.65	1.58	1.42	1.58	1.70	2.11	1.75	2.17	3.32	2.76	1.91	1.43	1.29
13. แม่แสด	2.12	2.64	1.71	1.56	1.60	1.57	2.06	1.96	2.37	3.58	2.60	2.23	1.38	1.30
14. ป่าเมียง	1.70	3.25	1.65	1.58	1.53	1.75	2.40	1.72	2.25	2.68	2.49	2.40	1.57	1.36
15. หนองหอย	2.71	2.00	1.98	1.81	1.56	1.78	2.09	1.78	1.98	3.43	3.56	1.80	1.71	1.59
16. พระบาทห้วยต้ม	1.27	1.00	1.46	1.23	1.26	1.42	1.59	1.51	2.92	3.50	2.04	1.47	1.42	1.29
รวม	1.90	1.90	1.67	1.56	1.57	1.79	2.28	1.77	2.04	3.10	2.55	2.14	1.52	1.52

หมายเหตุ: ระดับความพึงพอใจมีดังนี้

1. พอใจมาก 2. พอใจปานกลาง 3. พอใจน้อย 4. เฉย ๆ
5. ไม่น่าพอใจ

บุคคล

1. พระ 2. บาทหลวง/หลวงพ่อบ้าน 3. เพื่อนบ้าน
4. ผู้ใหญ่บ้าน 5. เจ้าหน้าที่โครงการหลวง 6. เจ้าหน้าที่จากอำเภอ
7. เจ้าหน้าที่ตำรวจ 8. เจ้าหน้าที่เกษตร 9. เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์
10. เจ้าหน้าที่ประมง 11. เจ้าหน้าที่ป่าไม้ 12. เจ้าหน้าที่พัฒนาที่ดิน
13. ครู 14. เจ้าหน้าที่อนามัย/หมอ

ตารางผนวกที่ 76 ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจของครอบครัวชาวเขาต่อบุคคลต่าง ๆ จำแนกตามเผ่า

เผ่า	บุคคล													
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1. เผ่า	1.88	3.18	1.78	1.78	1.54	2.00	2.45	1.92	2.19	3.14	2.57	2.41	1.59	1.50
2. ลีซอ	2.89	2.33	2.33	2.22	1.89	2.22	3.33	2.13	2.00	4.00	2.33	2.83	1.40	1.40
3. ละว้า	1.44	1.74	1.58	1.57	1.81	1.87	2.45	1.89	1.88	3.03	2.91	2.35	1.91	1.74
4. มูเซอ	2.39	1.71	1.70	1.56	1.64	2.15	2.37	1.96	1.82	2.76	2.04	1.95	1.50	1.00
5. แม้ว	2.49	2.35	1.85	1.61	1.74	1.77	2.23	1.86	2.11	3.11	3.10	2.22	1.69	1.50
6. กะเหรี่ยง	1.48	1.73	1.50	1.38	1.40	1.57	2.08	1.55	2.04	3.20	2.25	1.89	1.42	1.44
7. จีนฮ่อ	1.57	1.00	1.50	1.54	1.46	1.59	2.11	1.52	2.23	3.13	2.12	2.24	1.40	2.38
8. อีเก้อ	2.00	1.39	1.42	1.38	1.45	1.96	2.60	1.77	1.73	2.00	1.90	1.73	-	-
รวม	1.90	1.90	1.67	1.56	1.57	1.79	2.28	1.77	2.04	3.10	2.55	2.14	1.52	1.52

หมายเหตุ: ความหมายของบุคคลเป็นเช่นเดียวกับตารางผนวกที่ 75

ตารางผนวกที่ 77 ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจของครอบครัวชาวเขาต่อบุคคลต่าง ๆ จำแนกตามฐานะ

ฐานะ	บุคคล													
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1. ดี	1.88	1.92	1.61	1.53	1.52	1.84	2.37	1.77	2.07	3.17	2.53	2.21	1.58	1.56
2. ปานกลาง	1.90	2.11	1.71	1.57	1.55	1.72	2.17	1.73	2.00	3.12	2.58	2.08	1.55	1.55
3. ชากจน	1.89	1.57	1.65	1.56	1.64	1.88	2.40	1.83	2.09	2.99	2.55	2.19	1.43	1.46
รวม	1.90	1.90	1.67	1.56	1.57	1.79	2.28	1.77	2.04	3.10	2.55	2.14	1.52	1.52

หมายเหตุ: ความหมายของบุคคลเช่นเดียวกับตารางผนวกที่ 75

แบบสอบถามสำหรับเกษตรกร

หมายเลขแบบสอบถาม.....

แบบสอบถาม

โครงการศึกษาสถานะเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร

ในพื้นที่ดำเนินงานของโครงการหลวง

ศูนย์.....

ชื่อหัวหน้าครัวเรือน หมู่ที่ ตำบล อำเภอ จังหวัด

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน

ชื่อผู้สัมภาษณ์ สัมภาษณ์วันที่ เดือน พ.ศ. 2539

(ให้พยายามสัมภาษณ์เฉพาะหัวหน้าครัวเรือนหรือภรรยาเท่านั้น)

1. ข้อมูลเกี่ยวกับครัวเรือน

ครัวเรือนของท่านมีสมาชิกที่อยู่ด้วยกันในขณะนี้อย่างไร คน เป็นชาย คน และ หญิง คน

โดยมีรายละเอียดดังนี้

ลำดับ ที่	เพศ	อายุ (ปี)	ความสัมพันธ์ กับหัวหน้า	ระดับการ ศึกษา	ศาสนา	อาชีพหลัก
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						
6.						
7.						
8.						
9.						
10.						

2. หัวหน้าครัวเรือนนี้อพยพมาจากที่อื่นหรือไม่ ใช่ ไม่ใช่ อพยพมาจาก
อพยพเมื่อ สาเหตุที่อพยพ

3. ในปีที่ผ่านมา ครัวเรือนของท่านมีสมาชิกการอพยพย้ายถิ่นจำนวน คน โปรดระบุรายละเอียดเพิ่มเติม

รายละเอียดเกี่ยวกับผู้อพยพ	ผู้อพยพคนที่			
	1	2	3	4
ชื่อ				
เพศ				
อายุ (ปี)				
ย้ายเข้าหรือออก				
ย้ายมาจาก				
ย้ายไปที่				
สาเหตุที่อพยพ				

4. ในปีที่ผ่านมา ในครอบครัวของท่านมีคนเกิด คน ตาย คน

5. ลักษณะบ้านเรือนที่อยู่อาศัย

หลังคาทำด้วย ฝาผนังทำด้วย

พื้นบ้านทำด้วย มีห้องน้ำ

แหล่งน้ำดื่ม แหล่งน้ำอุปโภค

6. ในครัวเรือนของท่านมีทรัพย์สินต่อไปนี้หรือไม่? ถ้ามีจำนวนเท่าใด?

มี	ทรัพย์สิน	จำนวน	อายุของทรัพย์สิน (ปี)
	1. รถจักรยานยนต์		
	2. รถจักรยานยนต์		
	3. รถจักรยาน		
	4. เตาแก๊ส		
	5. หม้อหุงข้าวไฟฟ้า		
	7. เครื่องซักผ้า		
	8. โทรทัศน์		
	9. วิทยุ		
	10. โทรศัพท์		
	11. อื่น ๆ (ระบุ)		

7. คราวเรือนของงานที่มีที่ดินที่ถือครองอยู่ทั้งหมด แปลง (แห่ง) จำนวนได้ดังนี้

ชื่อแปลง	ขนาด (ไร่)	พื้นที่ ปลูก	ลักษณะการถือครอง						การได้มา ซื้อ มรดก	ได้มา (ปี)	มีระบบน้ำรด- ประทานหรือ ไม่?
			ของตนเอง	ให้เช่า	ให้ทำฟรี	เช่า	ได้ทำฟรี	ซื้อ			

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

8. ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา ท่านทำการเพาะปลูกพืชแบบเปลี่ยนพื้นที่ไปเรื่อย ๆ หรือไม่? ใช่ ไม่ใช่ ท่านเปลี่ยนพื้นที่เพาะปลูกทุก ๆ ปี

9. ครัวเรือนของท่านที่อยู่กันปัจจุบันนี้ประกอบอาชีพอะไรบ้าง?

..... ปลูกพืช พืชที่ปลูก

..... เลี้ยงสัตว์เพื่อขาย สัตว์ที่เลี้ยง

..... อุตสาหกรรมในครัวเรือน ชนิด

..... รับจ้าง จำนวนคนที่ไม่รับจ้าง คน ปีละประมาณ วันต่อคน รายได้รวมต่อปี บาท

..... อื่น ๆ (ระบุ)

10. ในการประกอบอาชีพในครัวเรือนของท่าน ท่านคิดว่ามีปัญหาอะไรบ้าง? (ห้ามถามนำและให้หุขุครอคำตอบ)

..... 1. ขาดความรู้ในการประกอบอาชีพ 2. ขาดแคลนเงินทุน

..... 3. ราคาผลผลิตตกต่ำ 4. ไม่มีตลาดรับซื้อผลผลิต

..... 5. โรคและแมลงรบกวน 6. ขาดแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

..... 7. ขาดแคลนแรงงาน 8. ที่ทำกินน้อย/ไม่มีที่ทำกิน

..... 9. อื่น ๆ (ระบุ)

11. ในรอบปีที่ผ่านมา ครัวเรือนของท่านผลิตอะไรได้บ้าง (รวมทั้งพืช ไม้ผล ไม้ดอก สัตว์ และอุตสาหกรรมในครัวเรือน) และมีปริมาณมากน้อยขนาดใด?

ผลผลิต	ปริมาณผลผลิต	ปริมาณที่บริโภคกับไว้ทำพันธุ์	ปริมาณที่ขายทั้งหมด (บาท)	ปริมาณที่ขายให้โครงการหลวง (บาท)
1. การปลูกพืช				
1.1				
1.2				
1.3				
2. การเลี้ยงสัตว์				
2.1				
2.2				
2.3				
3. อุตสาหกรรมในครัวเรือน				
3.1				
3.2				

15. ในรอบปีที่ผ่านมา ครีเรือนของท่านมีการออมทรัพย์สินในรูปใดบ้าง?

รูปแบบการออม	มูลค่าการออม (บาท)
1. เก็บเป็นเงินสด	
2.ฝากธนาคาร/สหกรณ์	
3. ให้ผู้อื่นกู้	
4. ซื้อหุ้นสหกรณ์/กลุ่มออมทรัพย์	
5. อื่น ๆ (ระบุ)	

16. ในขณะที่ ครีเรือนของท่านมีหนี้สินอยู่บ้างหรือไม่ มี จำนวน บาท ไม่มี

17. หนี้สินที่ครัวเรือนท่านมีอยู่ในปัจจุบันนี้ ท่านกู้ยืมมาจากแหล่งใด? (รวมการกู้ในรูปแบบเงินสด และ วัสดุอุปกรณ์การเกษตร)

แหล่งเงินกู้	จำนวนที่กู้	ปีที่กู้	วัตถุประสงค์ที่กู้	อัตราดอกเบี้ย	ยอดคงค้าง
1. โครงการหลวง					
2. ธนาคาร					
3. สหกรณ์					
4. เพื่อนบ้าน					
5. ญาติพี่น้อง					
6. พ่อค้า/นายทุน					
7. อื่น ๆ (ระบุ)					

18. เมื่อปีที่แล้ว ครัวท่านได้เข้าร่วมศาสนกิจและงานประเพณีจึงหมู่บ้านหรือหมู่บ้านใกล้เคียงบ่อยขนาดใด?

ศาสนกิจ/งานประเพณี	ความถี่ในการเข้าร่วม (วันต่อปี)
ทำบุญ/ตักบาตร หรือไปโบสถ์ หรือไปมีสซิด	
งานแต่งงาน	
งานศพ	
งานขึ้นบ้านใหม่	
งานปล่อยหลวง	
งานสงกรานต์	
งานฮีตสิบ	
งานปีใหม่	
อื่น ๆ (ระบุ เช่น งานบวช งานทานกัวยสลาก งานเข้าพรรษา งานออกพรรษา ฯลฯ)	

19. ในรอบปีที่ผ่านมา ครอบครัวของท่านได้เข้าร่วมงานตามโครงการต่อไปนี้อย่างไร?

โครงการ	จำนวนวันที่เข้าร่วม
โครงการพัฒนาหมู่บ้าน	
โครงการเวร-ยามหมู่บ้าน	
โครงการบำรุงรักษาสาธารณูปโภคประ โยชน์	
โครงการอื่น ๆ (ระบุ)	

20. ท่านมีความพึงพอใจแก่บุคคลต่อไปนี้หรือไม่?

บุคคล	ความพึงพอใจ				
	มาก	ปานกลาง	น้อย	เฉย ๆ	ไม่พอใจ
พระ					
หลวงพ่อบุคคลหลวง					
เพื่อนบ้าน					
พ่อหลวง					
เจ้าหน้าที่โครงการหลวง					
เจ้าหน้าที่อำเภอ					
เจ้าหน้าที่ตำรวจ					
เจ้าหน้าที่เกษตร					
เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์					
เจ้าหน้าที่ประมง					
เจ้าหน้าที่ป่าไม้					
เจ้าหน้าที่พัฒนาที่ดิน					
เจ้าหน้าที่ของรัฐ					
อื่น ๆ (ระบุ)					

แบบสอบถามสำหรับผู้นำกลุ่มบ้าน

แบบข้อสอบถามกรรมการหมู่บ้าน

โครงการประเมินผลการพัฒนาในพื้นที่ดำเนินงานของโครงการหลวง 14 แห่ง

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ 1. ตำแหน่ง

2. ตำแหน่ง

3. ตำแหน่ง

ชื่อหมู่บ้าน หมู่ที่ ปีก ตำบล อำเภอ

จังหวัด ศูนย์

ชื่อผู้สัมภาษณ์ สัมภาษณ์วันที่ เดือน พ.ศ. 2539

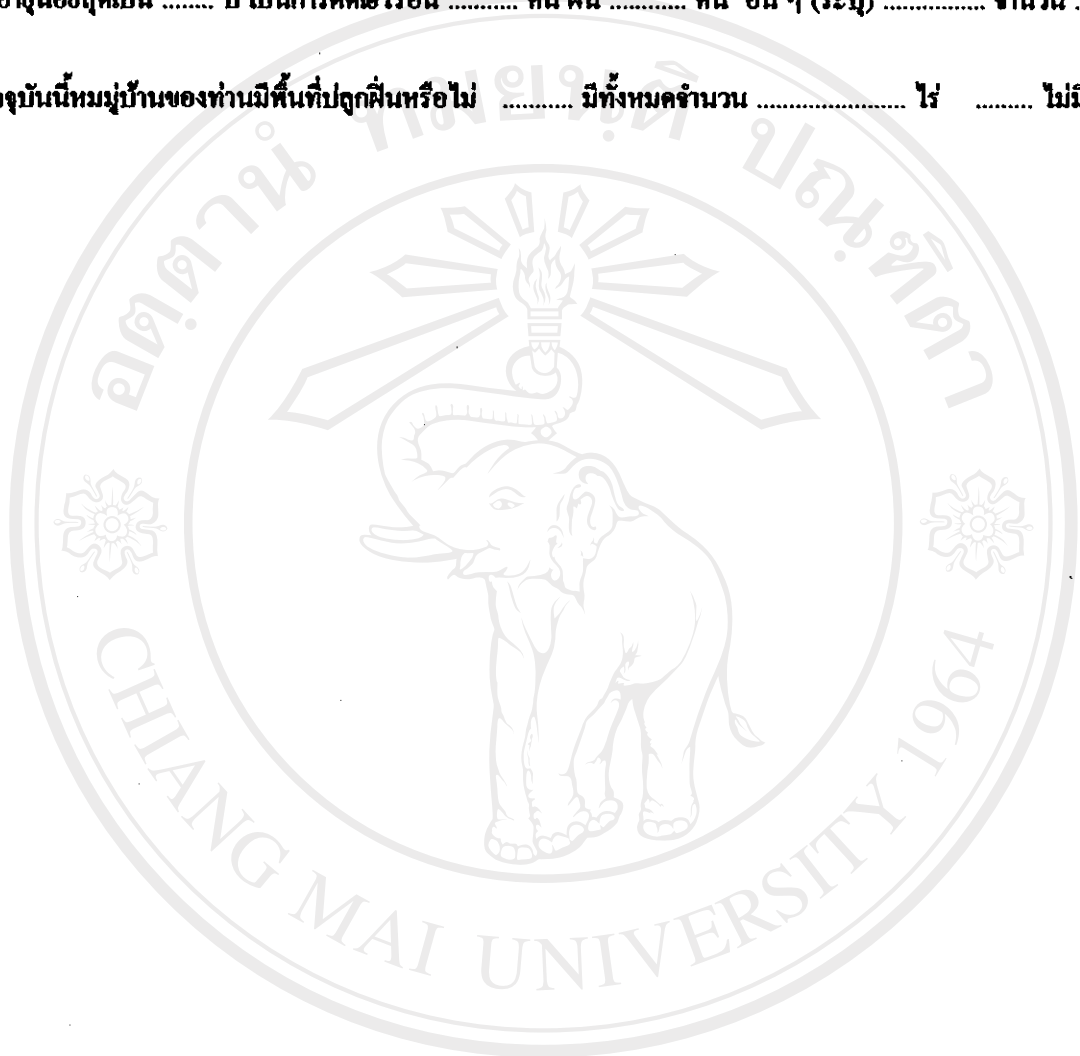
1. ในหมู่บ้านของท่านทั้งหมด หลังคาเรือน แยกเป็น ฐานนะดี หลัง ปานกลาง หลัง และ ชากจน หลัง มีประชากรทั้งหมด คน แยกเป็น ชาย คน หญิง คน
2. ใน 2-3 ปีนี้ มีคนในหมู่บ้านท่านอพยพไปอยู่ในเมืองหรือจังหวัดที่เจริญอื่น ๆ หรือไม่? มี ประมาณคน ไม่มี
 - 2.1 แต่งงานออกไป จำนวน คน
 - 2.2 ไปทำงานต่างถิ่น จำนวน คน
 - 2.3 ไปเล่าเรียน จำนวน คน
 - 2.4 อื่น ๆ จำนวน คน
3. ใน 2-3 ปีนี้ มีคนในหมู่บ้านท่านอพยพไปอยู่ในเมืองหรือจังหวัดที่เจริญอื่น ๆ ที่ไปทั้งครอบครัวหรือไม่? มีจำนวน ครอบครัว ไม่มี
4. ใน 2-3 ปีนี้ มีผู้อพยพเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านท่าน โดยแต่งงานเข้ามา คน
โดยเข้ามาทำมาหากินจำนวน คน
โดย จำนวน คน
5. หมู่บ้านของท่านมีโครงสร้างพื้นฐานอะไรอยู่บ้าง? (ขอให้ผู้สัมภาษณ์สังเกตการณ์ความเป็นจริงที่ปรากฏเพื่อเรีความถูกต้อง)
 - 5.1 ถนนชนิดคิติดต่อไปอำเภอ ชนิด ลาดยาง กม. ดอนกริต กม. ลูกวิ่ง กม.
..... ถนนดิน กม. ก่อสร้างโดย เมื่อปี พ.ศ.
การเดินทางโดยถนนในฤดูฝนมีปัญหาหรือไม่? มี ไม่มี ปัญหาคือ

- 5.2 ระบบน้ำประปา มี ไม่มี ก่อสร้างโดย
 ก่อสร้างเมื่อปี พ.ศ.
- 5.3 ระบบน้ำชลประทาน (รวมเหมืองฝาย) มี ไม่มี ก่อสร้างโดย
 ก่อสร้างเมื่อปี พ.ศ.
- 5.4 ไฟฟ้า มี ไม่มี เริ่มมีใช้เมื่อปี พ.ศ.
 ผู้ริเริ่มนำไฟฟ้าเข้าหมู่บ้านคือ
- 5.5 สถานีอนามัย มีจำนวน แห่ง ไม่มี
- 5.6 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มี ไม่มี
- 5.7 โรงเรียน มี ไม่มี ชั้นสูงสุดที่มีการเรียนการสอน จำนวนครูประจำ ท่าน
- 5.8 วัด มีจำนวน แห่ง ไม่มี
- 5.9 โบสถ์ มีจำนวน แห่ง ไม่มี
- 5.10 มัสยิด มีจำนวน แห่ง ไม่มี
- 5.11 รถโดยสารประจำทาง มี ชนิด ไม่มี จำนวนเที่ยวที่วิ่งต่อวัน
- 5.12 ร้านค้าในหมู่บ้าน มีจำนวน แห่ง ไม่มี
- 5.13 ตหกรณ์ มี ไม่มี
- 5.14 ธนาคารข้าว มีขนาด คัน ไม่มี
- 5.15 หอกระจายข่าว มี ไม่มี
- 5.16 ศาลากลางบ้าน (ที่ประชุม) มี ไม่มี
- 5.17 ที่อ่านหนังสือพิมพ์ มี ไม่มี มีหนังสือพิมพ์อ่านหรือไม่? มี ไม่มี
- 5.18 มีสวนซิม/รักโครก จำนวน หลังคาเรือน
- 5.19 กองทุนหมู่บ้าน มี ไม่มี
- 5.20 กองทุทยา มี ไม่มี
- 5.21 โทรศัพท์สาธารณะ มี ไม่มี
- 5.22 อื่น ๆ (ระบุ)

6. ในหมู่บ้านท่านในขณะนี้มีสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้จำนวนเท่าใด?

- 6.1 มีรถยนต์ของชาวบ้าน (มิใช่รถของโครงการหลวง) คัน
- 6.2 มีรถจักรยานยนต์ จำนวน คัน
- 6.3 มีตาแก๊ส จำนวน ชุด
- 6.4 มีหม้อหุงข้าวไฟฟ้า จำนวน ใบ
- 6.5 มีโทรทัศน์ จำนวน เครื่อง
- 6.6 มีวิดีโอ จำนวน เครื่อง

7. ใน 2-3 ปีนี้ ในหมู่บ้านของท่าน มีผู้ได้รับเชื้อ HIV/เอชไอวี จำนวน คน เป็นชาย คน หญิงคน และมีผู้ที่เสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ จำนวน คน
8. ในปัจจุบันนี้ หมู่บ้านของท่านมีผู้ศึกษาเพศศึกษาทั้งหมด คน เป็นชาย คน เบียดหญิงคน ผู้ศึกษาเพศศึกษาที่อายุน้อยสุดเป็น ปี เป็นการศึกษารอชั้น คน คั่น คน อื่น ๆ (ระบุ) จำนวน คน
9. ในปัจจุบันนี้หมู่บ้านของท่านมีพื้นที่ปลูกฝิ่นหรือไม่ มีทั้งหมดจำนวน ไร่ ไม่มี

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright© by Chiang Mai University
 All rights reserved